Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul V, nr. 35 (233) - joi 28 august 1958 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 8 pagini 50 bani

Mîndria națională a poporului romîn

E frumos acest sentiment de mîndrie față de realizările poporului nostru, e armonios și deplin patriotismul nostru ferit de uricrunea oricărui șovinism.

Luminoasa sărbătoare de acum cîteva zile, ale cărei vibrații nu s-au stins în sufletul nostru, și care marchează paisprezece ani de cînd am fost chemați la o nouă viață, ne-a prilejuit tuturor o privire sintetică asupra realizărilor, sporindu-ne încrederea în viitor. Despre această mîndrie națională, lipsită de agresivitate față de alte popoare, Lenin scria în vestitul său articol „Despre mîndria națională a velico-rușilor": „Oare sentimentul mîndriei naționale ne este străin nouă, proletarilor conștienți velico-ruși? Desigur că nu! Noi iubim limba și patria noastră, noi muncim cel mai mult pentru ca să ridicăm masele ei muncitoare (adică 9/10 din populația ei) la o viață conștientă de democrați și socialiști". (Lenin despre literatură ed. P.M.R., 1949 pag. 178). Însuflețit de acest just patriotism, partidul nostru a elaborat o serie de măsuri care tindeau să ridice masele populare, altădată asuprite, „la o viață conștientă de democrați și socialiști". Ni se pare astăzi foarte simplu să enumerăm realizări epocale, care au necesitat adesea eforturi eroice și care ar fi fost de neconceput în decedata orînduire. Alfabetizarea, așezarea învățămîntului pe largi baze de masă, democratizarea reală a învățămîntului universitar, crearea unei rețele complexe de teatre, echipe culturale, cluburi, biblioteci etc., constituie baza mutației revoluționare a culturii romînești, a cărei superbă configurație viitoare nu o putem încă nici măcar bănui! În acest complex de măsuri patriotice și larg democratice, literatura își are rolul său.

S-a vorbit adesea cu cifre ilustrative impresionante, despre popularizarea clasicilor romîni. Atitudinea partidului a fost cît se poate de clară și de justă și în domeniul moștenirii culturale. Larga răspîndire în masă a operelor scriitorilor reprezentativi din trecut cît și a edițiilor critice, constituie o acțiune patriotică de incalculabile consecințe. Adresîndu-se tineretului comunist rus, în plin război civil, Lenin trasa cu genială limpezime atitudinea partidului clasei muncitoare față de cultura trecutului. Dîndu-l drept exemplu pe Marx, Lenin spunea: „El a prelucrat în mod critic tot ce a fost creat de societatea omenească, nelăsînd nici un punct să scape atenției sale. El a prelucrat, a supus criticii, a verificat, prin mișcarea muncitorească, tot ce a fost creat de gîndirea omenească și a tras concluziile pe care nu le-au putut trage oamenii îngrădiți de limitele burgheze sau legați de prejudecățile burgheze". Și mai departe: „Fără înțelegerea limpede a faptului că numai prin prelucrarea acestei culturi se poate construi cultura proletară, fără această înțelegere, nu vom putea rezolva sarcina aceasta.

Cultura proletară nu este ceva fără de nu știu unde, nu este o născocire a oamenilor care își zic specialiști în cultura proletară. Ar fi ceva cu totul absurd. Cultura proletară trebuie să fie dezvoltarea, după anumite legi a acelui bagaj de cunoștințe pe care omenirea le-a elaborat sub jugul societății capitaliste, a societății moșierești, a societății birocratice". (Lenin, op. cit. pag. 191—192).

Adevărații scriitori și adevărații artiști au dorit totdeauna ca operele lor să ajungă la mase cît mai largi de oameni, să fie înțelese de cît mai mulți oameni. Acest ideal democratic al clasicilor noștri se realizează deplin de-abia în zilele democrației populare care redă poporului pe scriitorii săi prin magnifica operă editorială pe care o realizează. Putem fi mîndri cu arta noastră populară, putem fi mîndri cu operele clasicilor noștri, putem fi mîndri cu literatura contemporană realist-socialistă. Ascultînd muzica populară românească, percepem adesea nu numai perfecțiunea marii arte, dar admirăm și atitudinea interioară care i-a dat naștere. E în bucuria muzicii romînești forță vitală dar și un calm care echilibrează impulsul, e o demnitate în joie ca și în voioșie, o „măsură în lucruri" care o ferește de vălătuci și lungori delicege și care ne iscă neîncetat admirația pentru acest suflet colectiv ce se vădește în cîntecul popular.

Poezia noastră îmbină realismul, ironia, spiritul acut de observație, cu viziunea largă ce transfigurează artistic cotidianul. Pașoptiștii, ca și marii noștri realiști, au înțeles ce izvor inepuizabil se află în arta populară pe care au dat-o drept temei artei lor.

Putem să ne minunăm cu mîndrie, în fața impetuoasei dezvoltări a literaturii noastre, care într-un răstimp atît de scurt a reușit să creeze o artă atît de bogată și de împlinită. Sensul miracolului stă nu numai în puterea creatoare a poporului romîn — care e deosebită — ci și în amintita legătură a realismului cu arta populară. Aceasta explică perfecțiunea artei la Eminescu, Creangă sau Sadoveanu. Bucuria pe care o resimțim în fața artei romînești este străină de orice întinare naționalistă. Naționalismul burghez, această rușine a veacului, degradează dragostea fi-

Paul Georgescu

(Continuare în pag. 6)

NAUM CORCESCU — Fragment din compoziția „Oțelari"

Frédéric Joliot-Curie

În ziua de 14 august a încetat din viață unul dintre cei mai valoroși și mai reprezentativi oameni ai epocii noastre, epoca descoperirii și folosirii energiei nucleare, epoca sateliților artificiali ai pămîntului și, în primul rînd, epoca măreață a luptei dusă de milioane și milioane de oameni pentru abolirea războiului, pentru instaurarea unei păci trainice. Pierderea pe care o suferă poporul francez prin moartea lui Frédéric Joliot-Curie este imensă.

Strălucit om de știință, laureat al Premiului Nobel, neobosit militant comunist, președinte al Consiliului Mondial al Păcii și unul dintre inițiatorii mișcării mondiale pentru pace, — marele savant francez Frédéric Joliot-Curie este regretat astăzi de toți aceia care, în lumea întreagă, i-au cunoscut nobila activitate științifică, i-au prețuit activitatea politică și socială, i-au ascultat mesajele emoționante și înflăcărate împotriva războiului și agresiunii, au semnat alături de el răsunătoarele chemări la luptă pentru pace.

S-a născut acest om odată cu secolul nostru — la 19 martie 1900 — dintr-o familie cu vechi și adînci tradiții republicane și patriotice. În 1871, tatăl savantului a luptat cu arma în mînă pentru apărarea Comunei din Paris și se cuvine să menționăm că în timpul primului război mondial un frate mai mare al lui Frédéric Joliot a căzut pe cîmpul de luptă jertfindu-și viața pentru apărarea Franței. Tînărul Frédéric a crescut într-o atmosferă în care dragostea pentru libertate se împletea cu dragostea pentru patrie, într-un climat în care oamenii nu eziau să se jertfească pentru idealurile nobile ale poporului.

Pe timpul tinereții lui Frédéric Joliot renumiții savanți Pierre și Marie Curie obțineau primele mari succese în studiul radioactivității. Frédéric Joliot rîvnește să participe la cercetările lor și, dacă se va putea, să dezvolte rezultatele obținute. Întîmplarea face să găsească de lucru într-o uzină franceză. Aci, tînărul savant are prilejul să-i cunoască îndeaproape pe muncitori, adică pe tovarășii săi de luptă politică și socială de mai tîrziu, pe viitorii săi tovarăși de partid.

În uzină însă Frédéric Joliot rămîne puțin timp. Datorită capacității sale de muncă și largilor sale cunoștințe, este primit în laboratorul Mariei Curie, unde începe să muncească cu rîvnă.

Viața lui Frédéric Joliot a cunoscut apoi, timp de cincisprezece ani, calea de muncă încordată a cercetărilor omului de laborator și de bibliotecă. Această perioadă este jalonată de mari succese obținute împreună cu soția sa, Irène Curie. Descoperirile îi aduc Premiul Nobel și o faimă mondială.

Dar în această vreme în Italia se instaurează fascismul. În Germania vin la putere bandele brune, începe cursa înarmărilor, se vorbește pretutindeni tot mai mult și cu tot mai mare intensitate de război. Fasciștii spanioli atacă republica democrată, Germania nazistă și Italia lui Mussolini intervin fățiș în sprijinul lui Franco. Are loc agresiunea militarismului japonez împotriva Chinei. Italia fascistă atacă și trece prin foc Etiopia. Naziștii invadează Austria și Cehoslovacia. Nu mai există nici o îndoială că omenirea se găsește în pragul celui de al doilea război mondial.

Frédéric Joliot-Curie își unește glasul cu glasul tuturor acelora care cereau stăvilirea calamității. Din nefericire, zadarnic. Încurajată de imperialiști, la începutul lui septembrie 1939, Germania hitleristă declanșează războiul, atacînd și zdrobind, în mai puțin de o lună, Polonia. Apoi, agresorul fascist izbi și ocupă Norvegia.

Pentru savantul și omul de știință Frédéric Joliot-Curie, fascismul reprezenta o forță întunecată care, amenințînd cuceririle morale și politice ale omenirii, era gata să utilizeze cele mai noi descoperiri ale științei în scopul distrugerii, al morții, al cotropirii și înrobirii popoarelor. Radioactivitatea artificială și spargerea nucleului de uraniu ascundeau în ele posibilitatea obținerii unor energii și a unor mijloace de distrugere nemaivăzute pînă atunci.

Din Norvegia invadată de naziști, Frédéric Joliot-Curie aduce pe ascuns în Franța două sute de litri de apă grea, material indispensabil pentru fisiunea uraniului și care, dacă ar fi căzut în mîinile naziștilor, le-ar fi dat un avans apreciabil în realizarea unor arme de distrugere cu putere uriașă.

În primăvara lui 1940, în cîteva săptămîni numai, Republica Franceză, minată de colaboraționiști, se prăbușește sub loviturile armatei hitleriste. Prin grija lui Frédéric Joliot-Curie sînt trimise în sudul Franței, pe drumuri supraîncărcate de refugiați, cele două sute de litri de apă grea ce trebuie salvate de naziști.

Frédéric Joliot-Curie rămase în Franța învinsă și ocupată, însă nu-și pierdu nădejdea în victoria finală. Chiar a doua zi după capitulare savantul spuse colaboratorilor săi: „Astăzi începe o nouă formă de război. Ea va fi mai grea decît războiul în uniformă".

Frédéric Joliot-Curie se gîndea, ca milioane și milioane de francezi simpli, la continuarea luptei împotriva ocupantului într-o formă nouă, la rezistența armată a populației împotriva cotropitorilor naziști. Trecură cîteva luni numai de la ocuparea patriei sale și savantul cu faimă mondială își începe lupta lui patriotică. Frédéric Joliot-Curie se numără printre întemeietorii Frontului Național pentru eliberarea Franței.

În toți cei patru ani în care Franța s-a zbătut sub cizmele ocupanților fasciști, Frédéric Joliot-Curie s-a aflat alături de cele mai bune forțe ale poporului său. A fost în tot acest timp exemplul viu al devotamentului unui savant pe care lungii ani de laborator și de bibliotecă nu l-au rupt de popor, de năzuințele și de luptele poporului. El nu a uitat nici o clipă că știința trebuie pusă în slujba muncii pașnice a oamenilor, a fericirii lor, a libertății.

Acad. Zaharia Stancu

(Continuare în pag. 7)

Literatura lui 23 August 1944

În dezvoltarea literaturii noastre pe tema războiului și a eliberării, trebuie să subliniem și exemplul hotărîtor pe care scriitorii l-au aflat în această privință în operele literaturii sovietice cu această temă — mai exact în operele închinate evenimentelor Marii Revoluții Socialiste din Octombrie și în acelea care au zugrăvit războiul civil.

În planul dezvoltării generale a literaturii universale, literatura sovietică marchează între alte fundamentate aporturi înnoitoare și pe aceasta: sensul nou pe care-l cuprind cărțile cu tema războiului. Este sensul eliberării, al revoluției sociale. „Torentul de fier" de Al. Serafimovici, „Calvarul" de Alexei Tolstoi, „Klim Samghin" de Gorki, acea minunată epopee care este romanul „Pe Donul liniștit" de Mihail Șolohov, „Înfrîngerea" de Al. Fadeev și atîtea alte opere ale literaturii sovietice, realizează treapta nouă pe care o reprezintă zugrăvirea războiului din perspectiva revoluției ulterioare, descoperirea în forțele care se înfruntă, în destinele care sînt lovite, în evenimentele care se succed a acelor elemente care deschid perspectiva revoluției sociale, care reprezintă viitorul.

II

Din acest punct de vedere trebuie să apreciem literatura noastră închinată lui 23 August 1944. Romanul „Mitrea Cocor" de Mihail Sadoveanu este una din cele mai expresive mărturii ale perspectivei noi în zugrăvirea destinului unui om cuprins în vălmășagul războiului și cotiturii pe care o aduce eliberarea în viața lui. Mitrea este o sinteză a dramei milenare a țăranului și a deșteptării lui la o nouă viață, în epoca noastră. Scriitorul l-a însoțit pînă în clipa în care eroul, întors din război, se află abia la începutul noului său drum — dar acest drum este atît de limpede, atît de luminos sugerat, încît în inima cititorului chiar acest început capătă semnificația unei mari victorii. Triumful revoluției este absolut neîndoios.

Lunga serie de episoade prin care romanul lui Zaharia Stancu „Rădăcinile sînt amare", în curs de apariție, se apropie de momentul eliberării, realizează o perspectivă admirabilă, tărîtă prin alternarea de planuri și episoade, prin confruntarea dintre epoca dinainte și de după eliberare, și prin continuitate pe care scriitorul o urmărește cu privire la anumiți eroi. Episodul din „Setea" la care ne-am referit anterior capătă întreaga lui valoare atunci cînd urmărim comportarea ulterioară a personajului și întregul ansamblu de fapte în care este angrenat destinul său. Învățătorul George Teodorescu străbate o amară experiență pe front; scara sa de valori morale se prăbușește. Întreaga sa personalitate fizică și morală este lovită cu asprime pentru că crima la care participase și personajul, intelectualul indiferent dinainte, nu poate rămîne fără urmări esențiale.

Dar toate acestea, privite ca un protest împotriva războiului, se organizează în „Setea", în marea operă constructivă căreia i se consacră personajul, integrîndu-se în procesul de desprindere a poporului de vechile stări de lucruri. Individualistul dinainte de război devine un luptător social, alături de comunistul Ardeleanu, alături de țăranul muncitor Mitru Moț — și acesta erou al unui proces asemănător.

În cartea de nuvele a lui Aurel Mihale „Nopți înfrigurate", asistăm mai puțin la deruta din prima parte a războiului și mai ales la etapele importante ale luptelor de după întoarcerea armelor. Scriitorul a realizat aici nu numai tablouri de front, dar participarea oamenilor simpli la războiul patriotic antihitlerist, care acum era „războiul lor". Primele episoade ale cărții surprind nașterea unor speranțe, a unui țel în marea derută a înfrîngerii; aici scriitorul se oprește la țăranul care părăsește frontul pentru a se întoarce acasă, chiar trăind hăituit prin păduri și ogoare; el insistă asupra momentelor cînd soldații trec frontul la sovietici, cînd populația se opune cu arma în mînă hitliștilor. De aici, de la această schimbare a atmosferei prevestind întreaga mișcare revoluționară a țării, el însoțește frontul, eroismul de masă în slujirea unei cauze drepte, eroism care vorbește despre capacitatea revoluționară a eroilor la marile schimbări la care ei vor participa atunci cînd se vor întoarce acasă.

La fel vom descoperi, în toate cărțile care vorbesc despre trecutul război, germenii noului, ai conștiințelor care vor deveni germenii conștiinței socialiste. Mișcarea patriotică și lupta ilegală a comuniștilor, pe care Eusebiu Camilar le schițează în „Negura" și pe care Zaharia Stancu sau tînărul Titus Popovici le redau mai pe larg: atmosfera, oarecum paralelă cu a primei părți a cărții lui Mihale, realizată de Mihu Dragomir în poemul său „Războiul"; spiritul literaturii lui Mihai Beniuc din timpul războiului și din anii noștri, spirit care caracterizează întreaga noastră lirică avînd această temă, reprezintă sensul nou al literaturii romînești închinate războiului și marchează înseși etape ale dezvoltării realismului nostru socialist.

★

Cu acest prilej, trebuie măcar menționate alte două aspecte care vorbesc despre importanța lui 23 August 1944 în dezvoltarea literaturii romînești contemporane.

Mai întîi, despre literatura rezistenței împotriva fascismului și a războiului.

O nouă înțelegere a desfășurării vieții în societate, a evenimentelor sociale, s-a manifestat mai de mult, încă dinainte de război, în primul rînd la acei scriitori care au fost legați de lupta partidului comunist. Dar mai mult decît atît, lupta forțelor patriotice, a partidului a determinat un întreg curent care a influențat profund literatura și care se resimte în multe opere din creația unor scriitori ai epocii dintre cele două războaie. Este în fond un curent nou, o treaptă superioară în cadrul realismului romînesc. A existat între cele două războaie o întreagă literatură, mai cu seamă în poezie și publicistică, care se con-

Mihai Gafița

(Continuare în pag. 7)

Decăderea dramaturgiei burgheze

Anemia progresivă a personajului este semnul de dezagregare cel mai direct perceptibil în literatura burgheză de astăzi. Personajul e un element definitoriu pentru literatură, fie că e vorba de autoexprimarea lirică, fie de oameni creați prin narațiune sau prin acțiune dramatică. Prin intermediul lui spune scriitorul tot ce crede despre realitate, își împărtășește viziunea filozofică, politică și etică. Felul cum e conceput și construit un personaj, și mai ales gradul de soliditate, e un barometru sensibil care, în diversitatea curentelor literare, mărturisește gradul de apropiere sau îndepărtare de realism.

Nu e o problemă de măiestrie artistică, ci de concepție, de atitudine în fața realității. Scriitorii de la începutul literaturii noastre se mișcau încă stîngaci printre legile cite unei gen pentru care nu aveau nici experiență proprie, pentru care nu exista nici maturitatea literaturii însăși. Dar el credeau în puterea literaturii de a exprima viața și de a o influența. Iar marii realiști din trecut au creat nemuritoarea lume de tipuri, care — după caracterizarea făcută unuia dintre cei mai mari — concurează starea civilă. E inutil să mai vorbim de soliditatea personajelor lui Tolstoi, Balzac, Caragiale sau Thackeray și tot ce au adus ele pentru cunoașterea lumii trecute, cu toate articulațiile și contradicțiile ei de clasă, și pentru cunoașterea omului, în genere.

Realismul socialist — arta unei orînduiri superioare — a continuat tot ce obținuse vechiul realism în construirea personajelor, în soliditatea și complexitatea lor, așa cum a continuat pe orice tărîm al culturii ceea ce s-a dobîndit prețios în trecut. Dar stadiul calitativ nou în înțelegerea istoriei și legilor ei s-a manifestat într-o altă perspectivă. Scriitorii vechiului realism împărtășeau zbaterile și iluziile personajelor. Vlahuță nu putea înțelege din mecanismul societății mai mult decît înțelegea Dan. Scriitorul realist socialist are altă perspectivă asupra personajelor. Marin Preda sau Petru Dumitriu scot la iveală zădărnicia încercărilor — deosebite ca situație și semnificație — prin care Moromete sau Șerban Romano caută să frîngă legile societății.

Dar cel mai caracteristic nou în plăsmuirea personajelor este capacitatea realismului socialist de a înfățișa pe oameni care cunosc legile societății și le folosesc pentru a schimba societatea, pentru a înlocui anarhia și exploatarea capitalistă prin socia-

Silvian Iosifescu

(Continuare în pag. 6)

Muzeul literaturii romîne

La Uniunea Scriitorilor, în trei încăperi, dar cu posibilități apropiate de extindere asupra întregului imobil, a luat ființă Muzeul literaturii romîne. Un grup de cercetători, sub conducerea lui Perpessicius, string fotografii, manuscrise, documente de tot felul, ediții vechi și nenumărate alte obiecte în legătură cu viața și activitatea scriitorilor mai vechi și noi, menite să înfățișeze întreaga dezvoltare a literaturii noastre de la începuturile îndepărtate pînă la creația de astăzi. Ceea ce s-a obținut pînă acum, prin eforturi pline de hărnicie, dar într-un timp foarte scurt, este schița lucrării viitoare, destul de sugestivă totuși pentru a percepe și a măsura valoarea și importanța operei ce se întocmește. Însemnătatea pe care a luat-o pentru lumea modernă cunoașterea artistică cerea și pentru trecutul literaturii noastre adunarea tuturor materialelor care, închise în arhive publice sau particulare, nu reconstituiseră încă istoria vie, văzută, a întregului scris romînesc. La Praga, acum cîteva luni, am parcurs lungul șir al sălilor mănăstirii Strahov, exhumate în parte în fundațiile romanice ale acestui vechi monument, trăind trecutul atît de dramatic al națiunii cehe, așa cum apare în viața și opera scriitorilor și învățaților care au reprezentat-o. Ceea ce s-a realizat la Praga, în anii regimului popular, alcătuiește oarecum un model al

INSEMNĂRI

genului, pe care nu este rău ca muzeologii noștri să-l cunoască și să-l mediteze, deoarece tema lor este înrudită cu aceea a colegilor lor cehi: reașezarea întregii istorii a literaturii, ba chiar a întregii culturi naționale, din datele ei văzute, în spiritul înțelegerii și iubirii pentru toată acea muncă de creație a trecutului, care se continuă și face posibilă pe a noastră, în noile condiții istorice.

Am rătăcit, tăcut, prin cele trei săli ale Muzeului, cărora li se adaugă spațiile consacrate comemorării lui Delavrancea, ascultînd muzica trecutului și chemările zilei de azi. Cultura romînească a luat ființă prin învățătura slavonească a frților. Iată mănăstirea Neamțu, un loc al obîrșiilor. Primele tipărituri romînești apar însă în alte locuri și în alte împrejurări, pe care inscripțiile panourilor ni le explică. Mă aplec asupra cărților venerabile, produse de acea pietate adresată, în primul rînd, ființei națiunii care se silea către expresie. Învățații mireni s-au asociat devreme acelor prime silințe. Cronicarii lipsesc deocamdată din panourile Muzeului. Dar iată pe Dimitrie Cantemir în costumul lui de cavaler, împodobit cu peruca secolului său. Aștept dezvoltarea sectorului: consacrat învățaților ardeleni ai veacului al XVIII-lea, admirabilelor figuri care prin însuflețire, prin zvoare, prin multe preocupări, au refăcut în locurile lor o mișcare de Renaștere, un ultim val al umanismului european, acordat cu nevoile unui popor care se trezea. Cine va studia pe învățații ardeleni ai secolului al XVIII-lea, așa cum nu s-a făcut pînă acum, cu mijloacele mai noi ale erudiției literare, dar și cu talentul de a învia oamenii și epoca lor, pentru a dota istoria literaturii noastre cu capitolul viu, bogat, care mi se pare că îi lipsește încă? Muzeul literaturii romîne ar putea fi un imbold în această privință. Recunosc mai departe fotografiile scriitorilor romantici și pașoptiști. Mă surprinde încă o dată asemănarea de trăsături și de expresie a lui Gr. Alexandrescu cu poetul generației următoare, cu Al. Macedonski. Cobor

Tudor Vianu

(Continuare în pag. 6)

Portretul tînărului comunist

Imaginea literară a tînărului comunist aparține unui erou pe care îl cunoaștem și îl admirăm în viața de toate zilele și totuși ea ne pasionează prin intensitatea sentimentelor, prin înflăcărarea și eroismul demonstrat în anii construcției socialiste. Există în această imagine un mănunchi impresionant de atribute ale tinereții. Sensibilitatea și receptivitatea et caracteristică concentrează astăzi ca într-un focar luminos trăsăturile morale înaintate ale comunistului. Sufletul omului tînăr deschis din totdeauna marilor chemări generoase ale epocii, veșnic entuziasmat de idealuri mărețe și de fapte îndrăznețe, eroice, constituie una dintre sursele importante ale frumosului etic în literatura contemporană. Mihail Ioanovici Kalinin sublinia îndeosebi „frumusețea spirituală a tinereții" al cărei specific este „extraordinara impresionabilitate", „acest impetuos elan .ineresc către adevăr și sinceritate", „puternica aspirație către peripeții ideale,... spre extraordinar, spre eroism, spre fapte mari în folosul poporului".

Aderiunea la cauza comunismului stimulează înflorirea atributelor tinereții. Romantismul revoluționar al tinerei generații, vitalitatea demonstrată în efortul eroic al construcției, ca și împotriva dușmanului de clasă, recomandă trăsături caracteristice tinereții comuniste. Farmecul vîrstei și sensul nobil al moralei clasei muncitoare se contopesc într-o imagine unitară în opera prozatorilor romîni contemporani. Zaharia Stancu, Petru Dumitriu, Marin Preda, Titus Popovici, Francisc Munteanu precum și alți scriitori au reflectat în opera lor figuri interesante de tineri revoluționari care se dovedesc a fi în zilele noastre urmași demni ai utecistului Vasile Roaită.

Martori sensibili ai înfiripării unei conștiințe noi în sufletul tinerei generații, scriitorii noștri au surprins în operele lor nuanțe particulare ale demnității, curajului, devotamentului pentru cauza socialismului. Figuri remarcabil realizate ale tinerilor comuniști se găsesc zugrăvite în „Cronica de familie" de Petru Dumitriu, în capitolele referitoare la adolescența lui Licu Oroș din romanul „Rădăcinile sînt amare" de Zaharia Stancu, în romanul „Setea" de Titus Popovici, în nuvela „Ferestre întunecate" de Marin Preda precum și în romanul „Statuile nu rîd niciodată" de Francisc Munteanu și altele. Cititorul acestor opere remarcă caracterul lui de cavaler, împodobit cu peruca secolului său. Aștept dezvoltarea sectorului: consacrat învățaților ardeleni ai veacului al XVIII-lea, admirabilelor figuri care prin însuflețire, prin zvoare, prin multe preocupări, au refăcut în locurile lor o mișcare de Renaștere, un ultim val al umanismului european, acordat cu nevoile unui popor care se trezea. Cine va studia pe învățații ardeleni ai secolului al XVIII-lea, așa cum nu s-a făcut pînă acum, cu mijloacele mai noi ale erudiției literare, dar și cu talentul de a învia oamenii și epoca lor, pentru a dota istoria literaturii noastre cu capitolul viu, bogat, care mi se pare că îi lipsește încă? Muzeul literaturii romîne ar putea fi un imbold în această privință. Recunosc mai departe fotografiile scriitorilor romantici și pașoptiști. Mă surprinde încă o dată asemănarea de trăsături și de expresie a lui Gr. Alexandrescu cu poetul generației următoare, cu Al. Macedonski. Cobor

Miron Drăgu

(Continuare în pag. 6)

Dorințele ni-s simple

Dorințele ni-s simple și-atîta de firești!
Vrem să trăim ca oameni, în case omenești,
Să ne vedem de treburi, de grijile mărunte,
Pe largile tarlale și în uzini de frunte.

Vrem toți copiii lumii, plesnind de sănătate,
Ca îngerii să doarmă în leagăne curate
Și muma să nu știe de lacrimă și tîngă —
Ci ochi de-or fi să plîngă, de fericiri să plîngă.

Și vrem cu nimbul păcii să-ncununăm planeta,
În lună să ajungă mai repede racheta —
Iar noi, la cîte-un praznic, să-ntîrziem puțin,
La masa-ntre popoare, cu olul plin de vin.

Noi vrem... dar iar pe ceruri se-arată nouri grei,
Vor vînturi rele iarăși să-mprăștie scîntei,
Cu brîu de flăcări, moartea pămîntul vrea să-ncingă —
Și lespedea luminii de sînge să o lingă!

Ci eu vă spun: în lume vor da toți pomii roadă,
Vor putrezi dușmanii cu mîna pe grenadă
Dar nu ne vor întoarce din rosturi și temei!
Va fi în lume Pace! Sîntem stegarii ei!

Victor Tulburo

N. POPA — „Colectiviști, cercetînd [illegible]"

RAFAEL ALBERTI în romîneşte

La Sebiş sau în altă parte,
mereu acelaşi dor de ducă
spre nu ştiu unde mă usucă...

MIHAI BENIUC
(1936)

Nu ştiu de ce, scriind despre un poet atît de diferit de temperamentul lui Beniuc, îmi vin totuşi în minte versurile acestuia. Poate că au în ele ceva din esenţa poeziei: năzuinţa spre mai mult, spre mai înalt, spre depăşirea condiţiei date. Ea aminteşte omului menirea sa cea mai înaltă, aceea de a crea, într-un fel sau altul, sau de a duce mai departe creaţia lumii.

Cu acest fior a izbucnit prima flacără poetică a tînărului pictor născut la Cadiz în 1902 şi retras în 1917 pe înălţimile Sierrei de Guadarrama. Îndrăgostit de culoarea mării, a cerului, a algelor, a pietrei, el îşi cicatrizează plămînii, lăsîndu-şi un timp pensula pentru condei. Pictor nu o dată şi în poezie, pictor mai tîrziu şi pe pînză, Rafael Alberti îşi strigă în munţi, dorul primei mari aspiraţii, visul marin al copilăriei.

Dintre stîncile Guadarramei coboară, în 1924, pe pardoseala de piatră toridă a Spaniei ,o flacără nouă: Rafael Alberti poetul, cu manuscrisul „Marinarului pe uscat".

Marea, cu toate mirajele submarine, cu toate tainele fetelor mării:

Iubita mea trăieşte în mare
şi niciodată n-o zăresc.

Marea, cu toate regretele rămînerii pe ţărm, cu toate nostalgiile infantile ale absenţei călătoriilor:

Haina mea, o, haina mea,
n-o s-o îmbrac nicicînd, se pare,
căci nu-s lăsat să merg la mare.

Oraşule, n-ai să mă vezi
în haina mea de marinar.
Ea stă închisă în sertar,
şi nu mi-o dau nici de-ncercare.

Marea, ca o zodie sub care s-a născut, veghează şi visul final al copilului. Un infantil şi marin „Mai am un singur dor" încheie primul mare poem al lui Rafael Alberti. „De-mi va muri glasul pe uscat". „Marinar pe uscat", visător al depărtărilor, Rafael Alberti îşi cîntă în cel dintîi volum, prima sa despărţire: despărţirea de mare.

Dar prima despărţire, vai, nu avea să fie şi cea din urmă. Absenţei mării de care l-a rupt boala în adolescenţă, avea să i se adauge un traumatism mai profund. În Europa, în care războiul civil din Spania prevesteşte infernul celui de al doilea măcel mondial, anii de încercare ai porului său, îl găsesc pe Rafael Alberti — după un lung turneu pe continent (1931)—ca soldat al republicii. „Marinarul pe uscat" devine acum „Poetul în stradă". El scrie „Romanţele războiului din Spania", întreprinde alături de soţia lui, Maria Teresa Leon — flacără geamănă şi prieten devotat pe viaţă — călătorii în Uniunea Sovietică; întemeiază revista Octombrie şi pune bazele Alianţei intelectualilor antifaşcişti. Războiul civil îi secară prietenii. Pe pămîntul Spaniei curge sîngele lui Federico Garcia Lorca şi Miguel Hernandez. Şi azi, cînd îl ascult pe Rafael Alberti cîtind versurile lui Lorca, percep în glasul poetului imprimat pe disc hohotul înăbuşit al propriei dureri, pentru a lăsa să ţîşnească numai ierba versurilor vitale, pline, toride, ale poetului asasinat.

Cu sfîrşitul războiului civil, începe a doua şi cea mai grea despărţire a poetului. Nostalgia mării se schimbă în tragedia exilului, „Marinarul pe uscat", cu inima rănită de pierderea prietenilor şi a patriei, se îmbarcă pentru o călătorie silnică, din care nici azi încă nu s-a întors. Aşa ia naştere în Argentina, pe acest liric continent hispano-american, o poezie deosebită şi de largile revărsări în „cînturi generale" nerudiene, şi de umanismul mai curînd calm al Gabrielei Mistral: poezia exilului. Frate cu destinul orientalului Hikmet, Rafael Alberti aduce în lirica lumii contemporane cele mai sfîşietoare cîntece de exilat.

La început, geamătul de durere e încă asurzit, amorţit în seismul despărţirii. Ochiul înregistrează un peisaj străin, inima doar răspunde neaşteptat:

Prin negura ca fumul de tutun
"Caporal"
mă uit la fluviul Franţei,
mişcînd ruine, triste dărîmături tîrînd
pe apăsătorul verde ricin al apei sale.
Ferestrele mele
nu mai dau spre plopii şi fluviile
Spaniei,

pentru ca în mijlocul peisajului străin, nu doar inima să răspundă, ci ochiul însuşi să vadă ceea ce a lăsat în urmă, „brigăzile internaţionale", „tinerii morţi", „poetul asasinat"...

În exil, centrul poeziei lui Rafael Alberti rămîne Spania. Cîntecele sale sînt cîntece spaniole. Aspiraţia lui infantilă spre necunoscut e azi tinderea nostalgică şi însingerată către cunoscutele pămînturi iberice:

Mi-aduseră nourii astăzi
în zbor, harta Spaniei mele.
Ce mică era peste fluviu,
ce mare era pe păşune
umbra-întinsă pe care-o lăsa

Hrănirea poetului din absenţă e miraculoasă. Absenţa e pentru noţiunile strict geografice. Pentru fiinţa lui, pentru poezia în care sufletul său îşi găseşte singura formă de expresie şi cea mai înaltă (căci poetul nu acceptă alta!), Spania există. E vie ca nostalgia, ca aspiraţia spre tot ce înseamnă viaţa simplă de-acasă, (de care în copilărie, aceeaşi nostalgie îl trăgea departe pe micul „marinar de uscat!"):

Aş vrea să cînt: să fiu o floare
din satul meu.

O vacă să mă pască-n voie
în satul meu.

Şi să mă poarte la ureche
un plugar din satul meu.

Şi să m-asculte iarăşi luna
din satul meu...

. . . . . .

Fundeu sînt singur şi departe,
vezi bine, fără satul meu,
(deşi nu sînt fără poporul meu).

Singurătatea şi depărtarea — senzaţiile nu doar ale unui poet, în chiar imediata apropiere a locurilor natale („La Sebiş sau în altă parte / mereu acelaşi dor de ducă..."), au avut la Rafael Alberti alte cauze. Între el şi Spania, erau milele oceanului pe care dorul descult nu le putea trece. Dar în exil, prin sentimentul fundamental concentrat în paranteze („...nu sînt fără poporul meu"), i-au fost posibile „Întoarcerile" la ceea ce a fost esenţa, fiinţa lui de dinaintea exilului. În volumul intitulat „Întoarceri", scris între 1945 şi 1951, conştiinţa de luptător se confundă cu aceea de poet, în lumini călătoare şi irizări neobişnuite. În primul rînd „Întoarcerea nestrămutatei poezii":

O, frumoasă, puternică şi dulce poezie,
singura care la urma urmei
întotdeauna se-ntoarce!

. . . . . .

Credincioasă la bine, credincioasă la
greu,
cu mîna ta în vreme de pace, cu mîna
ta în vuietul trist
al sîngelui şi al războiului.

. . . . . .

O, soră într-adevăr, tovarăşă,
cu mine surghiunită,
cu mine, cel lovit şi lăudat,
cu mine prigonită:
în şoviire: tare, sigură,
în hotărîre: voioasă, însufleţitoare,
bună în ura cuvenită, bună
şi chiar fericită în melancolie!

. . . . . .

Pentru că prin tine eu am fost, sînt
muzică,
ritm iute, cadenţă domoală, adiere
a trestiilor, cuvînt al mării, cîntec
al greierilor simpli, populari,
pentru că prin tine sînt eu, şi numai
prin tine voi fi
ceea ce ai fost şi vei fi de-a pururi.

E ceea ce spune cu alte cuvinte, în „Cîntece":

Cînt această noapte cu stele
în care sînt singur, departe de ţară
pe pămînt,
şi totuşi nu e nimeni pe pămînt
să fie singur dacă ştie să cînte.

Da: întoarcerile sînt posibile şi în exil! Acesta e strigătul cărţii, în ciuda surdinei, a discreţiei în expresia sentimentelor. Reîntoarcerea la iubirea de demult:

Azi dimineaţă, dragostea mea, avem
douăzeci de ani...

reîntoarcerea la iubirea matură în mijlocul mării:

Pornesc pe mare, iubire, pornesc
pe-ntinderea ta,
pe-ntinderea dragostei tale, spre
dragostea ta; cîntînd
frumuseţea ta mai frumoasă ca
valurile...

reîntoarcerea lui Garcia Lorca, „poetul asasinat" în „toropita lumină-a unui vis liniştit de martie", reîntoarcerea lîngă sora mai mică în tovărăşia căreia cutreiera dunele, întoarcerea tristeţilor toamnei în care poetul dă — trist fiind — curaj celor trişti, — atîtea şi atîtea întoarceri din care regret că volumul romînesc a înregistrat prea puţine poezii!

Nostalgia ia forme acute. Cînd, în 1951, poetul trece pe bordul vasului „Florida" prin faţa litoralului spaniol, el scrie elegiac:

Dulce mamă, atît de tristă şi de
veselă odinioară,
mi-arăţi azi chipul tău zbîrcit, în
drumeţie,
în care trec prin faţa ta fără să pot,
după atîta vreme, măcar să te
îmbrăţişez.

Răsar satele tale ascunse, ţîşnesc
din dulcile scoarţe ale ţărmilor tăi
frunţile albe de var, şiroind
de rănile şi umbrele eroilor tăi.

Spune-mi rămas bun, mamă, cum îţi
spun şi eu,
aproape fără să-ţi spun nimic. —
rămas bun, căci acum
numai marea, din nou, numai cerul
le mai pot trăi dacă tu-mi porunceşti,
sau să mor, deopotrivă să mor,
dacă-aşa îmi vei cere.

Mai mult încă: poeziile scrise în călătoriile ultimilor ani, sînt şi ele în fond întoarceri în Spania. „Garoafa spaniolă" oferită poetului polonez Mickiewicz, la centenarul naşterii sale, e invitaţia de a plînge împreună soarta „fiecărei hispane" „negustorită de hiene". Pe itinerarii europene şi asiatice, exilatul îşi trage tăria din fraternitatea popoarelor lumii; el aruncă „o garoafă îndrăgostită" constructorilor comunismului, iubeşte ţările încercate de război, Belgia... „logodnică în sunet de clopote-mbrăcată / clopote pe care îngerul melancoliei bătea", Germania „cu trîmbiţele sparte", Polonia, „cu sirena Vistulei", Praga cu Viltava ei dormind între gheţuri, „ca un rege pe un alb porumbel de cristal", aurorele româneşti „prin muzicală arătură", Parisul „cu pletele mătăsoase", China cu zîmbetul pururi nou, cu primăvara lumii întrînd biruitoare şi în continentul asiatic.

Dacă despre calitatea generală a traducerii lui Geo Dumitrescu vorbesc citatele de pînă acum, tălmăcirea acestor din urmă poeme e uneori mai dificultuoasă. Tălmăcirea nu a fost vălul ridicat de pe faţa originalului spaniol, ca în redarea „Întoarcerilor", ci, în unele cazuri, o pînză lăsată între poem şi cititor. De aceea am preferat să insist asupra poeziilor nu numai bine traduse, dar care-l exprimă pe Rafael Alberti în ceea ce are mai adînc şi mai deosebit în lirica zilelor noastre: poezia exilului, într-un continent care vorbeşte limba exilatului, limba ţării sale natale, „patima dreaptă" a întoarcerii prin luptă, în „paradisul pierdut".

Veronica Porumbacu

Orientări eronate în cercetarea folclorului

În ultima vreme, folcloristica romînească a cunoscut o serie de succese însemnate. Cercetări aprofundate întreprinse de diferite instituţii ştiinţifice au dus la strîngerea şi sistematizarea unui material brut, care urmează a fi selectat şi publicat în mai multe volume, alcătuind un veritabil corpus al principalelor producţii ale geniului popular romînesc. Revistele de specialitate sînt mărturia unei preocupări multiple, serioase pentru numeroasele probleme pe care le ridică materialul folcloric. Grija permanentă a partidului şi guvernului pentru folclor îşi găseşte expresia în mijloacele deosebite de care dispun cercetătorii noştri, biblioteci vaste, aparataj ştiinţific de ultimul tip, posibilitatea vastă de a întreprinde cercetări şi anchete îndelungate pe teren, spaţiu editorial, etc.

În cele mai multe cazuri, folcloriştii noştri, muncind cu dragoste, au izbutit să ajungă la rezultate remarcabile, care au atras atenţia specialiştilor de peste hotare.

Lucrările în curs de efectuare şi publicare, ale „Institutului de folclor" al Ministerului Învăţămîntului şi Culturii, vădesc, în general, tendinţa spre înţelegerea ştiinţifică a faptelor de folclor.

Nu acelaşi, lucru se poate spune despre activitatea folclorică a „Institutului de istorie literară şi folclor" al Academiei R.P.R., căruia îi revine marea sarcină de a dezbate principalele probleme ale folclorului literar. Desfăşurîndu-şi activitatea de multă vreme, cercetătorii din cadrul acestui institut au adus o slabă contribuţie, care se oglindeşte, de altfel, în paginile revistei „Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor".

Dacă luăm în discuţie numerele apărute numai în ultimii doi ani, constatăm cu amărăciune că în cea mai mare parte secţia de folclor a bătut pasul pe loc sau, în unele cazuri, înregistrează un regres vădit.

Preocuparea pentru probleme esenţiale ca: geneza folclorului, evoluţia lui, raportul dintre folclorul tradiţional şi cel actual, cîntecul muncitoresc, folclorul de după 23 August 1944, combaterea teoriilor reacţionare din folcloristica apuseană, folosirea creatoare a experienţei vaste şi înaintate a folcloristicii sovietice nu-şi găseşte de loc reflectarea în paginile „Studiilor şi cercetărilor de istorie literară şi folclor" din ultimii doi ani.

Singura preocupare meritorie este încercarea de a reconsidera activitatea folcloriştilor noştri din trecut. Din păcate însă şi în aceste studii există scăderi — unele extrem de serioase.

Un exemplu tipic de obiectivism cras şi de totală necunoaştere a tezelor elementare ale marxismului îl constituie articolul lui Ion Const. Chiţimia: „A. Lambrior, folclorist". Renunţînd să facă o analiză adîncită a activităţii şi concepţiei folclorice a lui A. Lambrior, Ion Const. Chiţimia prezintă o informare bio-bibliografică supra-încărcată de date, dar lipsită de comentarii substanţiale. În felul acesta rolul jucat de societatea reacţionară „Junimea" în lucrarea lui A. Lambrior nu apare cu claritate. Ba ceva mai mult, se lasă cititorului impresia, de mult resoinsă de critica noastră ştiinţifică, a unui Titu Maiorescu, mecena al culturii şi ştiinţei româneşti.

Cauzele diferitelor impedimente din viaţa lui Lambrior sînt explicate uneori în mod straniu. Printre altele se arată că este o victimă a politicianismului, ceea ce în parte e just, deşi Lambrior însuşi prin activitatea sa se situa pe poziţiile conservatorismului maiorescian. În nici un caz însă nu putem fi de acord cu condamnarea, fără a se ţine seama de timp, a activităţii politice, în general, aşa cum face autorul studiului. Citez: „L-a tăvălit fără înţelegere şi l-a ucis insanitatea politică de totdeauna, cu oamenii ei care fac şi desfac totul după ambiţii şi relaţii personale sau de clică". („Studii şi cercetări", VI, 1—2, pag. 79).

Condamnarea în general a politicii apare şi în altă parte a articolului: „Dar, politica trebuia să intervină în chip nejustificat şi aci" (pag. 76).

Ion Const. Chiţimia militează deschis pentru apolitism în domeniul cercetării ştiinţifice. De aceea, pare cu totul ciudată afirmaţia — iarăşi exprimată sentenţios — că „adevărata armată a oamenilor de ştiinţă este adesea invizibilă pentru contemporani, dar ea este în acelaşi timp invincibilă şi teribilă. Victoriile ei, şi ale ostaşilor ei, se consemnează mai tîrziu" (pag. 79).

Tendinţa factologică a studiului îl face pe autor să expună obiectivist o serie întreagă de idei şi de interpretări ale autorului fără a lua poziţie, fără să deosebească ceea ce este bun de ceea ce este rău.

I. C. Chiţimia spune că Lambrior „consideră, pe bună dreptate, că poezia epică, în speţă balada, s-a dezvoltat în vechime pe lîngă curtea boierească (sublinierea e a lui I. C. Chiţimia), fiind cîntate de lăutari la ospeţele domneşti şi boiereşti" (pag. 89). Şi mai departe: „Părerea lui Lambrior despre dezvoltarea baladei în legătură cu viaţa intelectuală a boierimii este nouă şi pe deplin întemeiată". (pag. 89). În altă parte, ocupîndu-se de ceremonialul de familie, autorul reproduce ideea lui Lambrior că „în trecut cultura folclorică a avut o frumoasă dezvoltare, fiindcă de ea s-au interesat nu numai masele populare, ţărănimea, ci şi boierimea..." (pag. 101).

Ce înseamnă această afirmaţie altceva decît reînvierea vechilor teze reacţionare despre originea aristocratică a folclorului cu corolarul ei firesc — neîncrederea în posibilităţile creatoare ale maselor populare. Folcloristica ştiinţifică, avînd la bază concepţia marxist-leninistă despre lume şi viaţă, pune problema cu totul altfel.

În acelaşi număr al revistei e publicat şi articolul lui Al. Bistriteanu despre „Elena Sevastos".

Al. Bistriteanu face încercarea de a situa activitatea Elenei Sevastos în mediul ei firesc de dezvoltare, ţinînd în acelaşi timp seama de o serie de factori importanţi, menţiţi să explice diversele poziţii şi, ca atare, activitatea folcloristei. Autorul însă exagerează atunci cînd încearcă să-i atribuie Elenei Sevastos unele idei progresiste specifice luptei actuale a clasei muncitoare împotriva naţionalismului, a şovinismului, pentru înfrăţirea între popoare.

Comentînd ideile din broşura Elenei Sevastos, intitulată „Pace-Înfrăţire", autorul crede că e vorba de militarea pentru idealurile de pace şi înfrăţire între popoare, cînd în realitate avem de a face cu o poziţie tipic naţionalistă din partea unui om care se simte legat atît de statul burghez romînesc cît şi de cel precesc. O dovadă în acest sens îl constituie faptul, semnalat de altfel şi de autorul studiului, că Elena Sevastos a avut în acelaşi timp o poziţie net antisemită, care se dezlănţuie cu virulenţă la un moment dat. (pag. 136).

Scăderi în ceea ce priveşte discutarea problemelor cuprinse în articolele „Folclorul la Tribuna din Sibiu" de Gh. Vrabie şi „Elemente de folclor romînesc în opera lui Victor Eftimiu" de C. Ciuchindel. În ambele articole tendinţele factologice sînt predominante. Gh. Vrabie expune numeroase materiale, dar le comentează numai pe acelea care îi dau posibilitatea să plaseze folclorul într-o lumină detaşată de viaţa materială, socială. Circulaţia motivelor, comparativismul, reţin în primul rînd atenţia autorului articolului.

C. Ciuchindel se mărgineşte la panerea faţă în faţă a izvorului folcloric cu materialul prelucrat de V. Eftimiu, fără a trage concluzii adîncite din care, în afară de faptul că autorul s-a apropiat cu pasiune „numai de temele eterne umane", nu-ţi poţi da seama de pecetea personalităţii sale. Şi aceasta, pentru că C. Ciuchindel n-a selectat materialul, nu l-a ierarhizat şi nu a încercat să-l lege de mesajul artistic al lui Victor Eftimiu, ţinînd seama, bineînţeles, de ceea ce reprezintă idei înalte, progresiste, în opera sa.

Mitu Grosu

MIHAI CAMARASU — „Simţul la ulei"

CARTI

VILIS LAŢIS: „Patria pierdută"

Romanul narează drumul cunoaşterii lumii civilizate, parcurs de sălbaticul Ako, locuitor al Rigondei, o insulă necunoscută în care „acţiunea civilizatoare" a omului alb n-a pătruns încă. Oamenii trăiesc aici rudimentar însă armonios şi cred că lumea se restrînge doar la ocean, la peşte şi la insula lor. Tînărul Ako însă, devorat de pasiunea cunoaşterii, vrea să afle ce se întîmplă dincolo de zare. Pasiunea lui se va rezolva prin apariţia omului alb. Mister Mobs pune piciorul pe insulă ca un stăpîn şi-l ia prizonier pe Ako. Acesta are prilejul să vadă că dincolo de zare nu se află, aşa cum credea, sălaşul soarelui, ci cetatea diavolului galben. Eroul va traversa medii diferite, de la cel somptuos al lui sir Campster pînă la cel mizer al docherilor şi închisorilor. E interesant de observat schimbarea perspectivei eroului în viziunea critică asupra lumii capitaliste. Dacă iniţial societatea e văzută de pe poziţiile unei umanităţi nealterate, naive, — Ako amintind pe huronul lui Voltaire — treptat, prin cunoaşterea mişcării muncitoreşti şi a luptei comuniştilor, optica eroului se va adînci şi acesta va înţelege de ce „nu toţi albii sînt stăpîni".

Înarmat cu cuceririle civilizaţiei, Ako se va întoarce între ai săi şi-şi va închina viaţa organizării luptei celor care şi-au pierdut patriile, devenite colonii.

Cartea este astfel o pledoarie aprinsă pentru libertate, pentru demnitatea umană.

Densitatea romanului, dramatismul episoadelor (proprii de altfel şi celorlalte romane ale autorului, din care unele au fost ecranizate), împletirea epicului cu poezia, dau cărţii o structură complexă pe care traducerea de calitate semnată de T. Archip şi I. Block n-o trădează.

N. Velea

AUREL LAMBRINO: „Întoarcerea feciorului"

Coloane de oameni cu feţele crispate, osteniţi şi îngrămădiţi, mînate spre frontul antisovietic, ofiţeri şi gradaţi bătăuşi, aroganţa şi comportarea odioasă a hitleriştilor, scene bestiale, — iată fundalul pe care se desfăşoară una dintre cele trei povestiri ale lui Aurel Lambrino din recentul său volum. Lambrino creează, prin soldatul Costache Ţarălungă, figura ostaşului asuprit şi brutalizat, aşa cum l-a cunoscut vechea armată. Prieten cu muncitorul Roban, care încearcă să-l convingă de caracterul prădalnic al războiului antisovietic, Ţarălungă îşi adînceşte îndoiala, simţind lipsa de sens a prezenţei sale în tranşee. Stăpînit însă de o tradiţională psihologie ţărănească, peste care s-au sedimentat influenţele propagandei fasciste, soldatul nu răspunde prea uşor apelurilor lui Roban de a trece în liniile armatei roşii. Abia într-un tîrziu, cînd brancardierii sovietici îi vor acorda o îngrijire neaşteptată, şi mai apoi în lagăr, va da crezare pe deplin spuselor tînărului muncitor, datorită căruia pătrunde Ţarălungă sensul şi rosturile vieţii.

Din aceeaşi imensă familie face parte şi Matei Bunea, din povestirea „Întoarcerea feciorului", care parcurge un proces asemănător, dar pe o treaptă superioară. El îşi dă seama, altfel decît Ţarălungă, de mersul războiului, fiind convins de înfrîngerea cotropitorilor hitlerişti. În acelaşi timp, modul în care îşi înţelege îndatoririle de ostaş nu-i dă voie să părăsească unitatea. Matei Bunea fuge de pe front în ţară chiar în momentul intrării trupelor sovietice. Ajuns acasă, în sat, stă ascuns de frică să nu fie descoperit şi tratat ca dezertor. Spaima lui Bunea însă devine exagerată, potolindu-se abia în momentul cînd un ofiţer sovietic îi eliberează un bilet în care îi scrie unde anume să se adreseze în cazul că i se va întîmpla vreo neplăcere.

Cu cea de a treia povestire a volumului, A. Lambrino îşi sporeşte forţa de analiză, reuşind să pătrundă mai adînc psihologiile, să surprindă realist situaţii şi conflicte. Scriitorul a păşit în actualitatea imediată, zugrăvind aspecte ale armatei noastre populare. Hariton S. Avacum îşi face serviciul militar. La cazarmă, el nu dobîndeşte numai noţiuni de instrucţie militară, dar şi o educaţie cetăţenească şi patriotică, foarte strîns legată de viaţa sa interioară. Scriitorul a izbutit să păstreze unitatea acţiunii pe cele două planuri ce se interferează în permanenţă. Conflictului dintre Hariton S. Avacum şi Alexa Drob, dintre ostaşii conştienţi de datoria lor şi cei care se lasă orbiţi de duşmani, scriitorul îi descoperă rădăcini în viaţa de pînă atunci a eroilor. Unitatea de artilerie, unde tinerii deprind meşteşugul armelor, nu apare ca o insulă izolată. Dimpotrivă, se observă o comunicare continuă între viaţa particulară a ostaşilor şi cazarmă, care demonstrează că armata nouă este o şcoală de apărători ai cuceririlor populare şi de constructori ai socialismului. Hariton S. Avacum se afirmă ca cetăţean conştient, în stare să deosebească pe prieteni de duşmani. Prin el, Aurel Lambrino creează un erou actual, în zugrăvirea căruia a demonstrat căldură şi îndemînare.

Gh. Dogaru

VICTOR ION POPA: „Velerim şi veler Doamne" şi „Floare de oţel"

„Aveam la un moment dat atîtea lucruri care nu se puteau tălmăci în teatru şi se cereau inexorabil spuse în alt chip, încît a trebuit să abordez ritmul epic al unei cărţi de întindere" — notează Victor Ion Popa, pentru a explica geneza romanului **„Velerim şi veler Doamne"**. Mai mult decît în alte scrieri anterioare, autorul şi-a propus un ţel precis, şi anume punerea în lumină a **„problemelor organice ale unei pături atît de reprezentative pentru popor, ca ţărănimea".**

Romanul **„Velerim şi veler Doamne"** este istoria unui om simplu al cărui ideal de viaţă este sfărîmat de răutatea exploatatorilor, o istorie prin care se condamnă în general asuprirea socială, dar şi instituţii odioase ale societăţii burgheze, ca de pildă justiţia.

Sin. al opoziţiei populare, figura urieşească a lui Manlache cucereşte simpatia prin vigoarea cu care acesta se ridică în apărarea dreptăţii sale. Atitudinea aprobativă a scriitorului faţă de dîrzenia şi gesturile violente ale eroului său dovedeşte adeziunea la ideea că impilaţii sînt îndreptăţiţi să-şi smulgă drepturile şi prin forţă. **Dar Victor Ion Popa e departe de înţelegerea necesităţii unei acţiuni revoluţionare organizate.** Opoziţia lui Manlache şi a altora se rezolvă anarhic şi scriitorul o acceptă în numele unui umanitarism generos.

Rezistenţa populară împotriva statului burghez, ilustrată de romanul **„Velerim şi veler Doamne"** se concretizează şi în figura plină de umanitate, de înţelepciune şi de dîrzenie a lui Moş Petrache.

Nu este supărătoare în acest roman, cum va fi în **„Sfîrleză cu fofează"**, tendinţa scriitorului de a inculca eroilor fatalităţi ereditare. El îşi bate joc de lombrozianismul birocratizatului judecător Elefterescu şi demonstrează că omul simplu îşi manifestă forţa şi îndîrjirea pentru a obţine dreptatea nu dintr-o patimă înnăscută de ucigaş.

Cu limitele schiţate mai sus, cartea lui Victor Ion Popa se alătură celorlalte romane care au dezvăluit critic situaţia grea a ţărănimii în perioada dintre cele două războaie mondiale.

Al doilea roman din volumul recent editat de ESPLA, **„Floare de oţel"**, apărut prima dată în 1932, îmbrăţişează experienţa dramatică a cîtorva luni de campanie în primăvara anului 1917, pe frontul din Valea Oituzului. Eroul nicidodată numit — dar care pare a fi povestitorul însuşi — este obligat de evenimente să confrunte dorul lui tineresc de viaţă, concepţiile însuşite pînă atunci, chiar şi arta şi strategia militară învăţate în şcoli cu realitatea înspăimîntătoare a frontului.

Din păcate, unele limite regretabile care se vădesc în roman — accente şovine, altele mistice (prezentarea religiei ca dătătoare de perspective de viaţă) sau lipsa de înţelegere în ceea ce priveşte soarta ostaşului rus pe front în timpul revoluţiei, umbresc esenţa, altfel emoţionantă şi dramatică a mesajului antirăzboinic al cărţii.

Nu putem încheia această consemnare sumară, fără a reproşa editurii faptul că a tipărit şi acest volum fără un studiu introductiv care să evidenţieze laturile luminoase ale celor două romane ca şi petele lor de umbră.

Ştefan Cristea

MUSA DJALIL: „Cîntare eroică"

La începutul anului 1944, cînd armatele sovietice dădeau lovituri necruţătoare cotropitorilor fascişti, Gestapoul ghilotina în închisoarea Moabit din Berlin pe remarcabilul poet tătar Musa Djalil.

Ofiţer încă de la începutul războiului, Musa Djalil cade rănit într-o luptă şi este luat prizonier. În lagăr, poetul comunist Djalil însufleţeşte pe tovarăşii aflaţi în detenţiune, insuflă curaj camarazilor de captivitate şi organizează o evadare. Denunţat de un trădător, Musa Djalil este întemniţat la Moabit şi condamnat la moarte. Trăieşte vreme de 11 luni sub ameninţarea zilnică a execuţiei, sfidînd moartea şi celebrînd în versuri înaripate demnitatea umană, patriotismul socialist, frumuseţea vieţii libere şi dragostea. Prin grija unui tovarăş de celulă, un partizan belgian care va scăpa cu viaţă, manuscrisele lui Djalil, cuprinzînd aproape o sută de poezii sînt înmînate Consulatului sovietic de la Bruxelles şi văd lumina tiparului la zece ani de la moartea autorului lor.

Memento viu al fărădelegilor nazismului şi, în acelaşi timp, al unei neabătute increderi în viitorul omenirii, versurile scrise în temniţă încununa o existenţă pe de-a întregul dăruită idealurilor comunismului. Din fragedă tinereţe, Musa Djalil a activat în Comsomol, a slujit construcţia vieţii noi şi mai tîrziu a condus Uniunea Scriitorilor din R.S.S. Tătară.

Înflăcăratul patriotism sovietic, abnegaţia şi sentimentul nobil al datoriei sociale se îmbină la Musa Djalil cu o rară vitalitate. Individualitatea lirică a scriitorului tătar nu e decît forma de manifestare a unei personalităţi creatoare modelată de revoluţie şi profund ataşată ei. Astfel, cînd se anunţă ceasul morţii, poetul exclamă:

Viaţa mi-a fost o cîntare curată
Moartea-mi un cîntec de luptă va fi!

Evenimentele aspre ale războiului l-au călit. Prizonieratul, şi apoi condamnarea la moarte, ar fi putut să-l doboare sufleteşte. Imprejurările ce-i grăbesc sfîrşitul sînt, în ciuda oricărui optimism, crîncene. Totuşi, poetul înlătură tristeţea firească şi face să răsune cîntecul omului comunist:

„Am înălţat primăverii cîntare / Cîntec zvonit-am în luptă mergînd / Iată că azi, aşteptînd să coboare / Greul topor al călăului, cînt".

Omul acesta, pe care fasciştii l-au sortit morţii, nu se teme de moarte. Se simte fiu al unei ţări căreia viitorul îi rezervă mari biruinţe şi bucuria de a fi contribuit la dobîndirea lor îl încredinţează că oriunde îi va fi mormîntul **„în inimă la voi rămîn / dorinţele-mi şi cîntul."**

Ceea ce surprinde şi umple de admiraţie lectorul de azi este curajul emoţionant dovedit de Musa Djalil înaintea execuţiei. Mai toate poeziile sale din lunile ce preced moartea sînt insuflate de puternice sentimente patriotice.

Lirica erotică nu poartă în sine la Djalil nici sămînţa regretului sau a lamentării, nici pesimismul morbid al celui ce se ştie sacrificat, după cum nici o notă mistică tributară fatalismului nu umbreşte claritatea, decizia şi generozitatea gîndirii. Totul este pătruns de o veselie clocotitoare, contagioasă. Certitudinea victoriei şi dragostea pentru oameni, a căror fericire o punea mai presus de chinurile şi moartea lui sîngeroasă, l-au făcut să rămînă demn pînă în ultima clipă a vieţii.

Drumul eroic al vieţii lui Musa Djalil este un document al bărbăţiei, intransigenţei, eroismului comunist şi al cinstei. Credinţa într-un viitor mai bun îl hrăneşte şi-l fortifică în clipele de cumpănă. Ca şi nădejdea că poporul nu-l va uita: „Face să trăieşti lăsînd / Urmă-adîncă pe-unde treci, / Să dureze pe pămînt / Ca stejaru-n veci de veci".

...Încerc să-mi închipui o întîlnire între Musa Djalil şi celălalt întemniţat aici, cehul Julius Fucik, între zidurile reci şi mucede ale Moabitului. Nu s-au cunoscut. Însă, ca şi acesta, Musa Djalil şi-a scris versurile „cu ştreangul de gît". Şi tot ca Julius Fucik a lăsat un testament ce mărturiseşte o înălţătoare pasiune pentru pacea şi fericirea omenirii. De aceea, pe autorul „Cîntării eroice" **îl simţim alături de noi în luptele prezentului.**

N. Zaiţ

VICTOR VINTU: „Cine-i Niţă Peniţă?"

Răspunsul la întrebarea din titlul volumului îl dă jurnalul intim al unui mic erou, viu şi inteligent. Mărturiile sale narează cu un aer de o copilărească gravitate întîmplări semnificative din viaţa primilor ani de şcoală. Este un jurnal care, pe lîngă comunicarea unor fapte „reale", comentează, trage concluzii şi face, deseori, savuroase digresiuni. În felul acesta, ca într-o autorecomandare vie, înaintea micilor cititori se întregeşte imaginea lui Niţă Peniţă, un portret realist al copilului din primele clase ale şcolii elementare. Posibilităţile lui Victor Vîntu de a descrie interesant personalitatea copilului sînt remarcabile. Peniţă este un erou simpatic cititorului tocmai prin apariţia lui firească, lipsită de complicaţii livreşti.

Orientarea lui Niţă Peniţă în problemele delicate ale adevărului sau minciunii, ale solidarităţii prieteneşti la rele sau la bune, nu este deloc uşoară şi cele mai bune dintre povestirile volumului — precum: „Na, să mai faci caricaturi", şi „A cui e păpădia?" — urmăresc paşii copilului pe drumul dobîndirii unei elementare experienţe sociale. Autorul cărţii a ştiut să descrie cu adevăr o trăsătură esenţială a eroului său: sensibilitatea caracteristică în chestiunile ce privesc demnitatea şi onoarea personală. „Cuvîntul de onoare", „Angajamentul", „Parola" sînt noţiuni de gravă rezonanţă în mentalitatea copilului.

Ar fi totuşi cazul să amintim că din imaginea de ansamblu a preocupărilor personale şi obşteşti ale şcolarilor contemporani lipseşte în această carte privirea mai atentă asupra problemelor de educaţie şi instruire pe care le ridică activitatea pionierească. Pentru că Niţă Peniţă este pionier, activează împreună cu ceilalţi colegi ai săi în cadrul organizaţiei şi cele mai multe dintre păţaniile sale urmăresc să înfăţişeze tocmai aspecte ale acestei activităţi. Eroul nostru are tot dreptul să se bucure de consideraţia cititorului, să inspire acestuia o încredere deplină în starea sa civilă de cetăţean autentic al literaturii noastre pentru copii.

M. Bogdan

Kilometrul 1314

I

N-am carnet de însemnări ca ceilalţi colegi de breaslă: socotesc că tot ceea ce pot memora e vrednic de scris. Ceea ce nu pot, să se piardă! Totuşi, ici, colo, ori de cîte ori fac rînduială printre hîrtiile mele, găsesc şi cîte o însemnare. Însemnările mele sînt nişte rebusuri înţelese numai de mine. De exemplu, în dosarul în care le-am adunat, par mai degrabă nişte colecţii de raritcăţi decît însemnări de scriitor. Alături de o fotografie (furată de la un fotograf profesionist din Cişmigiu), înfăţişînd un artilerist cu o servitoare de undeva din Trei-Scaune, se găseşte o etichetă de pînză a unei fabrici de confecţii. O altă însemnare (de astă dată într-adevăr e vorba de o însemnare pe o carte de vizită a unui scriitor bulgar): nici numele şi nici adresa de pe cartea de vizită nu sînt importante, ci numărul de telefon: 1.31.45. În clipa cînd am primit cartea de vizită şi am descifrat numărul de telefon, am tresărit. Primele patru cifre mi-au adus aminte o întîmplare foarte ciudată, petrecută cu mulţi ani în urmă, pe care o uitasem de mult. Cred că tuturor li se întîmplă ca un gest, o culoare, o inscripţie sau pur şi simplu un obiect oarecare să declanşeze o amintire şi pe urmă, mirat, să se întrebe: oare de ce mi-am adus aminte de întîmplarea asta tocmai acum?

Dar să lăsăm teoriile

În primăvara lui '43 coboram pe un şlep austriac, spre Belgrad. Aveam 80 de vagoane de proiectile în pîntecul vasului şi Dunărea era minată. Ca de obicei, în perioada acestor coborîri, fără remorcher, dus numai de undele apei liniştite, marinarii ştergeau putina. La Novisad am anunţat comandamentul portului şi am cerut să mi se dea un marinar. Am precizat că e vorba de un marinar priceput, deoarece lansările fără remorcher cereau manevre complicate, deci oameni iscusiţi, cunoscători ai tuturor tainelor navigaţiei de pe Dunăre.

Comandantul portului m-a anunţat că nu are nici un marinar calificat. Am ancorat şi am hotărît să nu părăsesc portul pînă ce nu voi primi un om. Comandantul speriat (staţionarea unui şlep încărcat cu 80 de vagoane de proiectile în rada portului nu era o siguranţă cînd zilnic erau bombardamente) mi-a trimis pe vas un soldat rezervist de vreo cincizeci de ani.

La îmbarcare l-am întrebat dacă a mai fost marinar.

— Niciodată, domnule.

— Dar cu ce v-aţi ocupat pînă acum?

— Am fost vînzător la un magazin de textile.

Am anunţat comandamentul că nu plec la drum cu un rezervist care în viaţa lui n-a mai fost pe un vas. După cîteva ore de ceartă, comandantul portului mi-a trimis un rezervist cam de aceeaşi vîrstă cu primul. Acesta părea un tip de frizer: avea părul lins şi mîinile albe, cu degetele neverosimil de lungi. Nici cel de al doilea soldat nu fusese pînă atunci pe vas. N-aveam ce face. Voiam să predau cît mai de grabă încărcătura şlepului ca să scap de coşmarul proiectilelor.

Am ordonat ridicarea ancorei.

Cei doi rezervişti abia au putut smulge ancora din nisipul portului. M-am gîndit cu spaimă la cele douăzeci-treizeci de ancorări zilnice, necesare manevrării şlepului. Văzîndu-i cum se spetesc, mi-era milă de ei, dar n-aveam încotro: trebuia să stau tot timpul la ţimon, să nu ne izbim cumva de maluri. Spre seară, amîndoi rezerviştii erau dezbrăcaţi pînă la briu şi asudaţi ca doi hamali de port. În toiul muncii am uitat de frică şi eu şi ei: ne-am scos centurile de salvare din plută moale, şi am cercetat malul cu atenţie, ca să descoperim un loc destul de ascuns avioanelor, unde am putea înnopta. Pe la ora şase ne-a ajuns din urmă o şalupă cu motor a Poliţiei Fluviale. Încă de departe ne-au făcut semn să ancorăm. Am aruncat ancora în adînc şi am aşteptat pînă ce şalupa s-a lipit de trupul burduhănos al şlepului.

— Aveţi grijă, ne-a transmis un ofiţer tînăr, că între kilometrul 1320 şi 1302 au fost aruncate mine din avion. Locul n-a fost detectat încă, deoarece nu se ştie dacă minele sînt magnetice, acustice sau acţionate de ceas sau atingere. Echipele de deminare vor sosi mîine.

— Şi unde înnoptăm?

— În legătură cu această problemă n-am primit nici o dispoziţie.

— N-ai primit nici o dispoziţie, dar noi transportăm proiectile. Nu putem sta în mijlocul Dunării, necamuflaţi. Aici zilnic sînt raiduri aeriene şi noaptea şi mai şi. Înseamnă să murim ca şobolanii.

— Asta e drept. Părerea mea e să încercaţi să treceţi de zona periculoasă. Altă soluţie nu văd. Grebie aveţi?

Greble aveam.

O clipă m-am gîndit să-i rog pe ei să ne remorcheze, grebla să stormonească fundul Dunării, dar tocmai în clipa aceea porniseră motorul şi mi-am adus aminte de minele acţionate acustic. Asta era de altfel şi motivul pentru care nu eram remorcaţi. Am stat multă vreme privind cum se îndepărtează şalupa Poliţiei Fluviale.

Unul dintre rezervişti, care ascultase toată discuţia, mă privea întrebător. Cu degetele-i neverosimil de lungi, juca nervos pe tastatura centurii ca şi cum ar fi cîntat la pian o melodie monotonă numai pe două clape.

— Ce-i aia grebla, domnule cîrmaci?

Am avut impresia că-şi investise toate speranţele în termenul acesta şi acum aşteaptă de la mine o confirmare. I-am arătat spre un drug de fier, lung de vreo trei metri, de care atîrnau patru sau cinci odgoane de oţel, despletite.

— Ăla e. Se montează de o barcă, odgonele răscolesc mîlul şi aruncă mînele în aer.

— Şi ce se întîmplă cu barca?

— Depinde. Dacă omul care stă în barcă ştie să vîslească, atunci odgonele sînt întinse şi ating fundul apei la vreo zece-douăsprezece metri de barcă. Dacă nu ştie să vîslească, atunci odgonele atîrnă vertical în apă.

— Va să zică dacă sînt întinse nu se întîmplă nimic.

— De obicei nu. Minele aruncate din avion sînt mici. Sînt aruncate din avioane de vînătoare, care îşi pot permite o coborîre pînă aproape de suprafaţa apei. Spun, totul depinde de vîslaşul din barcă. Dumneata ştii să vîsleşti?

— Nu.

— Colegul dumitale ştie?

— Cred că nici el nu ştie.

— Eu ştie, dar nu pot părăsi şlepul. Nici unul dintre dumneavoastră nu cunoaşte mînuirea timonului. Şi dacă mă îndepărtez 20 de kilometri de şlep, n-am cum să mă mai întorc.

— Şi dacă nu greblăm?

— E cel puţin de zece ori mai periculos. Minele sînt mici, iar şlepul nostru are o încărcătură mare. Cea mai mică zguduire înseamnă un salt în poalele lui sfîntu' Pătru.

— Da, da. Înţeleg... Şi dacă rămînem pe loc?...

— Atunci totul depinde de păcatele noastre.

— Nu înţeleg, domnule cîrmaci.

— Dacă avem păcate multe, ajungem în iad. Dacă n-avem păcate, ajungem în rai. De murit, murim însă sigur. Doar ştiţi bine că în fiecare, sau aproape în fiecare noapte se depun mine sau sînt bombardate vasele de pe Dunăre. În cazul cel mai bun numai mitraliate. Dar pentru noi un glonte mic e la fel de periculos ca şi o bombă mare.

— Înţeleg. Înseamnă că trebuie să greblăm.

— Da. Şi chiar acum. Să vină şi tovarăşul dumitale aici!...

Rezervistul cu mutră de frizer se duse la pupă să-şi cheme tovarăşul. A trebuit să aştept aproape un sfert de oră pînă s-au prezentat echipaţi, gata de a coborî în barcă.

— Unul trebuie să rămînă aici. Un singur om nu poate manevra şlepul.

În ochii amîndurora a apărut o schinteie de speranţă. S-au uitat unul la celălalt, la mine, apoi amîndoi şi-au lăsat capul în pămînt. Ar fi fost mai uşor să aleagă, dacă unul dintre ei ar fi ştiut să tragă la rame sau, măcar, dacă unul ar fi fost tînăr. Oricum aş fi făcut, eu nu puteam părăsi şlepul. Aş fi fost socotit dezertor şi împuşcat pe loc şi, în afară de asta, tocmai pentru că n-aş fi putut să mă întorc înapoi, la şlep, i-aş fi expus pe amîndoi la moarte sigură.

— Vrea unul dintre dumneavoastră să se predine voluntar?

Nici unul nu făcu nici cel mai mic gest care ar fi trădat acest lucru.

— Cum te numeşti dumneata? I-am întrebat pe cel care stătea în stînga mea.

— Toth.

— Cîţi ani ai?

— 52.

M-am uitat spre celălalt cu mutră de frizer:

— Şi dumneata cum te numeşti?

— Gall.

— Te duci dumneata! Pregătiţi macaraua pentru lansarea bărcii.

Fără să mai mă uit la ei, am pornit spre pupă, la timon. De acolo am urmărit punerea bărcii pe apă, montarea greilei, apoi coborîrea în barcă a lui Gall. Toate pregătirile s-au făcut în cea mai perfectă linişte. Nu se auzea decît foşnetul mătăsos al apei şi, uneori, plînsetul metalic al lanţului ancorei.

Gall îşi încinse cordonul de salvare, luă cele două rame şi porni. La vreo 30 de metri de şlep aruncă odgonele în apă. I-am făcut semn să vîslească. Barca înainta încet, atît cît o duceau valurile.

Gall nu ştia să vîslească de loc. Odgonele, grele, atîrnau vertical în apă şi păreau că au ancorat barca.

Cerul era supărător de albastru.

Am luat jurnalul de bord să-mi fac însemnările. „Joi, 27 martie, ora 18 şi 20, kilometrul 1314". În clipa aceea se auzi o detunătură şi odgoanele, scîndurile bărcii, ramele se amestecară cu trupul sfîrtecat al lui Gall. Celălalt rezervist îşi făcu o cruce şi rămase ţintit locului, de parcă ar fi fost turnat din bronz. L-am strigat, dar nu m-a auzit. A trebuit să mă duc la el, să-l trag de mînă şi să-i ordon să ridice ancora.

— Pornim!

Şi-a deschis gura, probabil a vrut să mă întrebe ceva, pe urmă, resemnat, se duse şi execută ordinul.

Eram resemnaţi amîndoi şi cerul era la fel de albastru ca şi mai înainte. Mecanic am întins mîna după cordonul de salvare, pe urmă am renunţat.

Departe, duse de cursul încet al Dunării, se mai vedeau cîteva bucăţi de scînduri.

Am început lansarea. Cred că niciodată n-am fost mai liniştit ca atunci. Gall părea că s-a ascuns în sticla cabinei timonului, şi mă privea întrebător. Era transparent şi palid şi aveam tot timpul impresia că mă ţinteşte cu degetele lui lungi şi neverosimil de albe.

— De ce m-ai trimis tocmai pe mine?

Dacă n-ar fi trebuit să mă exprim în cuvinte, aş fi putut să-i răspund. În clipa cînd i-am auzit numele, ştiam că îl voi trimite pe el. Acest nume, Gall, foarte frecvent şi foarte banal la un om, ca Popa la noi, în urechile mele avea o rezonanţă aparte, stranie. Ani de-a rîndul m-a urmărit acest nume, la fel ca în copilărie imaginea abstractă şi ciudată a îndului sau a întunericului şi a liniştii din mormînte.

La ora 21 şi 5 am ancorat la kilometrul 1302.

2

Aveam trei sau patru ani cînd, într-o seară, tata s-a întors beat acasă. A aprins lampa de petrol, şi-a suflecat pantalonii cîrpiţi pînă deasupra genunchilor şi a început să frămînte lutul din colţul camerei transformat în atelier. Nu mi plăcea cînd tata lucra noaptea. Poate şi pentru că umbra lui se contura imprecis pe pereţii văruiţi în alb şi pentru că... cînta. Nu avea voce, asta o ştia şi el, şi totuşi cînta, vrînd parcă să înfrunte destinul. Cînd lutul era muiat îndeajuns, făcea bulgări mari, nişte bile şi le fixa pe suporturile făcute de el, din scînduri nedate la rindea. De pe perete, din reproducerea în alb-negru a „Gînditorului" lui Michel Angelo, *Il Pensierosso* privea spectacolul cu o superioritate clasică. Ce vrea acest nebun zdrenţăros?... Să caute sufletul în lut?... Tîmpenie!... Nu l-a găsit nici Maestrul şi probabil şi legenda biblică după care omul a fost făcut din pămînt e o născocire halucinantă a unui visător. Tata, în transă din cauza alcoolului, nu se gîndea la toate astea. Voia să insufle viaţă lutului şi cînta fals, punctîndu-şi cu sughituri melodia ştiută numai de el.

Noi, copiii, care dormeam pe jos, pe rumeguş de lemn, toţi patru, unul lîngă altul, îl priveam de sub pătură şi ne temeam. Uneori, cînd bilele începeau să semene cu un cap, cu un umăr, eram şi mai îngrijoraţi. Tata rîdea, se dădea cu un pas înapoi, îşi contempla creatura; apoi rîdea din nou. Hohotea atît de înfricoşător, încît de teamă îmi închideam ochii şi-mi astupam urechile.

Dacă întîmplător unul dintre copii începea să plîngă, mama sistla să tăcem.

— Linişte, tata lucrează.

Acest „tata lucrează", încă de pe vremea aceea însemna altceva în conştiinţa mea decît lucrul pe care îl făcea mama sau vecinii, tinichigiul Juri sau ceilalţi oameni de pe strada Semaforului. Ce anume, nu ştiam precis, dar cuvîntul acesta „lucrează" avea ceva evlavios.

În seara aceea, tata, după ce zdrobi cu pumnii faţa născută din lut, îşi şterse mîinile mari cu sacii umezi cu care era acoperit lutul şi se aşeză pe pat, lîngă mama.

La început au vorbit încet şi noi, copiii, n-am înţeles nimic.

Am adormit. Mai tîrziu, nu mai ştiu după cît timp, ne-am trezit cînd tata a început să strige din toate puterile.

— Va să zică, Gall!...

Niciodată n-am înţeles ce se întîmplase în noaptea aceea. Tata a zdrobit-o pe mama în bătăi şi din încăierarea aceea îngrozitoare nu mi-a rămas în ureche decît numele Gall, rostit de tata. Spre dimineaţă, tata ne-a scos din casă; afară era încă semiîntuneric şi noi, zgribuliţi, ne-am adunat sub geam ca să vedem ce se întîmplă în casă. Ne era teamă. Tata stătea în genunchi în faţa patului mamei şi plîngea. Cînd plîngea era la fel de înfricoşător ca şi atunci cînd rîdea. L-am văzut sărutînd mîna mamei şi mi-era milă de amîndoi.

Ce se întîmplase?...

În capul meu de copil prost nu se închegase nici un răspuns care să mă fi putut linişti. Abia după cîteva zile am îndrăznit s-o întreb pe mama ce s-a întîmplat, dar ea m-a mîngîiat numai pe cap şi mi-a şters nasul în şorţul ei unsuros.

— Nimic, fiule, nimic. Du-te şi te joacă.

— Eu vreau să ştiu totul.

— Totul e atît de mult, încît nimeni nu poate să-l ştie.

— Nimeni, nimeni, mamă?

— Nimeni, fiule.

— Nici tata?

— Ţi am spus că nimeni. Poate numai dumnezeu.

— Dar el în zadar ştie totul. El nu ne spune niciodată nimic. E adevărat că şi dumnezeu a fost sculptor ca tata?

— Tu întrebi prea multe, fiule. Du-te şi te joacă.

Nici mai tîrziu, cînd am fost înscris la şcoală şi am început să pricep cîte ceva din rosturile lumii, n-am aflat nimic despre însemnătatea numelui lui Gall. Ştiam doar atît că, din pricina acestui nume, mama a fost bătută.

Întîmplarea a făcut să nu mai aud multă vreme acel nume. Pentru prima oară mi-a răsunat în urechi din nou, acolo pe şlep, în dreptul kilometrului 1314.

3

Pe mama am revăzut-o abia după război. Ne-am schimbat amîndoi: ea încărunţise, ridurile i-au săpat obrajii, iar eu am crescut, m-am făcut bărbat. Am rugat-o să-mi povestească de noaptea aceea, petrecută cu mulţi ani în urmă, cînd am auzit pentru prima oară rostindu-se numele lui Gall.

— Gall, Gall, da, îmi aduc aminte... Locuiam încă pe strada Semaforului. Dacă vrei, am să-ţi spun totul despre mine.

— Pe atunci mi-ai spus că totul nu se poate afla niciodată.

— Cred că nu te-am minţit nici atunci. Dar de ce te interesează povestea acestui nume? Sau l-ai cunoscut chiar pe el?

— Nu, mamă. Am auzit acest nume undeva pe Dunăre şi mi-am adus aminte de seara aceea.

După cîteva clipe de tăcere, mama a început să povestească:

— Tata a fost dentist şi s-a sinucis din dragoste într-o noapte de Înviere. Iar mama, bunica ta, a murit după doi ani de la această întîmplare. Eu şi sora mea, Olga, pe care tu n-ai cunoscut-o, am fost crescute de o mătuşă severă şi castă. După ora şase nu aveam voie să ieşim în stradă şi trebuia să ne rugăm înaintea fiecărei mese. Şi dimineaţa şi la prînz şi seara. După terminarea claselor primare am fost înscrise la Notre-Dame, unde nu puteam fi vizitate decît o dată pe săptămînă, duminica între orele două şi patru. Cei opt ani petrecuţi la pension s-au săpat adînc în conştiinţa noastră: am devenit dezorientate, proaste...

— Mamă!...

— Nu mă întrerupe. Aşa este. Am devenit dezorientate şi proaste. Singurii bărbaţi pe care i-am văzut în tot acest timp au fost preoţii şi, odată pe an, nişte revizori şcolari, bătrîni şi cheli, îmbrăcaţi în redingote uzate, cu mîncile soioase. Cred că dacă am fi tras cu degetul peste chelia lor lucioasă, am fi dat de praf... După bacalaureat, toată clasa, nouă fete, am fost fotografiate. Pozele noastre, din faţă şi din profil, aşa cum am aflat mai tîrziu, au fost expuse în cataloagele unei agenţii matrimoniale, o instituţie anexă a pensionului. Olga s-a măritat cu un comerciant gras din Italia, iar eu am fost cedată în costul sumei de 25 de mii de lei unui baron degenerat din Bistriţa, care a aminat căsătoria din cauza unor acte pe care trebuia să şi le procure de undeva din Ungaria.

Am fost însoţită la Bistriţa de o maică cucernică cu faţa uscată şi galbenă. Acolo, în compartimentul acela, în drum spre casa baronului, m-am gîndit pentru prima oară la amintirile mele din copilărie. Au fost puţine. Pe cele de demult le-aş fi putut număra pe degetele de la o singură mînă: au fost patru. Prima, că tata avea mîna păroasă, a doua era legată de candelabrul de bronz din dormitor care semăna cu o ancoră, a treia, o servitoare de a noastră cu un nas lung şi ascuţit ca un creion care mi-a mîncat frişca de pe cafeaua cu lapte, şi cea de a patra nu mai ştiu care a fost, dar ştiu că, din pricina aceasta am plîns foarte mult. Amintirile de la pension erau multe şi mărunte. Mi-au rămas în minte numai două: prima, cînd o colegă de bancă a primit o scrisoare cu fotografia fratelui ei şi eu m-am îndrăgostit de el. După fotografie mi-l închipuiam înalt şi foarte puternic. În puţin timp fotografia devenise cel mai preţios lucru în internat. Ca s-o putem ţine la noi, o noapte întreagă sub pernă, trebuia să ne sacrificăm prăjiturile de duminică. Mi-amintesc că eu n-am mîncat doi ani de zile o prăjitură. Să nu rîzi, fiule, de mine...

— Nu rîd, mamă.

— Eram la internat. La un internat foarte sever. În cele din urmă nu mi-am mai putut despărţi de fotografie. Am cumpărat-o cu o Biblie primită la sfîrşitul unui an şcolar. A doua amintire din internat era indivizibilă, numai a mea. Odată, într-o sîmbătă după masă, după baie, am deschis fereastra camerei de baie. Era o zi de vară, caldă, înăbuşitoare. De undeva, dintr-un bloc apropiat, cineva îmi proiectă cu o oglindă de buzunar o pată de soare pe piept. M-am speriat şi am închis repede fereastra. Două zile am fost tulburată. M-am rugat, m-am spovedit, dar în adîncul meu totuşi am fost mîndră că am fost văzută de un bărbat. E un sentiment ciudat acesta. Şi acum roşesc dacă îmi aduc aminte. Am fost crescută de călugăriţe...

Baronul din Bistriţa era bătrîn şi maniac. Căzuse în catolicism şi avea dinţi mici şi ascuţiţi ca de şoarece. Cînd rîdea, deasupra dinţilor i se vedeau gingiile roze. În prima zi mi-a povestit nişte întîmplări de-ale lui din Africa şi eu îl ascultam cu gura căscată. Îmi dovedea spusele cu nişte fotografii care-l reprezentau ca pe un vînător foarte furios. Din cauza unei boli nervoase avea o eczemă pe piciorul stîng. Se scărpina tot timpul şi-şi cerea scuze. Cînd îşi dezbrăca halatul de casă, gros, croit larg din urson maron, părea un alt om: slab şi încovoiat, cu umerii numai de cinci degete. Semăna cu un Cristos coborît de pe cruce. În puţinele clipe cînd rămîneam nesupravegheaţi de maica însoţitoare, se lăsa în genunchi şi-mi făcea declaraţii de dragoste.

— Trebuie să fi fost tare caraghios.

— Da, fiule. Îmi spunea, aşa: „Te iubesc. Te iubesc cum iubeşte ciocîrlia înaltul cerului, cum nu poate iubi decît un singur om: baronul Földessy". Baronul Földessy era el.

— Şi cît timp ai stat acolo?

— Patru zile. A patra zi n-am mai putut răbda. M-am urcat fără bilet într-un tren şi un controlor, mustăcios şi înţelegător, m-a dus gratis pînă la Baia Mare. Pe drum, tot timpul m-a povăţuit să nu mă mai urc în tren fără bilet că pot fi arestată. Speriată de aceste sfaturi, la Baia Mare am ocolit clădirea gării şi am colindat o jumătate de zi, aiurea, prin oraş. Din cauza unei ploi m-am dus totuşi la gară şi m-am rugat de un ţîrnar să mă ducă pînă la Arad.

La Arad am umblat mult pînă m-am putut angaja undeva. N-aveam acte. În cele din urmă l-am cunoscut pe taică-tu. Era sculptor destul de cunoscut, încă nu începuse să beie. M-a angajat ca model şi după două luni m-a luat de nevastă.

— Şi Gall?

— ...Gall a apărut mult mai tîrziu. După şapte sau opt ani. Poate chiar şi mai mult. Eraţi născuţi toţi patru...

Un timp rămase tăcută. Am avut impresia că nu mai vrea să continue. M-am înşelat însă. M-a privit drept în ochi, m-a mîngîiat pe cap, ca pe vremuri cînd umblam încă cu degetul vîrît în nas.

— Gall era fiul unui mare fabricant de ciorapi din oraş. Era mereu îmbrăcat elegant, purta pantofi de lac, papion şi cămăşi albe, cu guler tare. A apărut într-o seară de iunie cu încă patru prieteni beţi. Îl căuta pe taică-tu. Avea o voce groasă, ciudată:

— Aici locuieşte sculptorul?

— Da, domnule, i-am răspuns, dar nu este acasă. Dacă vreţi să aşteptaţi, poftiţi în atelier. Pe atunci nu vîndusem încă atelierul.

— Îl aşteptăm, mi-a răspuns el.

Băieţii erau veseli, cîntau cîntece studenţeşti pe latineşte. Pînă atunci nu văsusem încă oameni atît de veseli. Dintre toţi, Gall mi-a plăcut cel mai mult. Avea ochi albaştri şi nasul drept ca statuile vechi greceşti, şi bărbia ieşită înainte, arogantă. Gall m-a privit şi el, pe sub sprîncene, şi am fost îngrozitor de emoţionată. Mi-amintesc că mi-a părut rău că nu eram pieptănată ca lumea. Nu ştiu de ce mă temeam că băieţii n-o să-l aştepte pe taică-tu. Mai ales că el începuse să înfîrzie şi să bea. De cîteva ori am intrat în atelier să-i văd ce fac. Gall se oprise îndelung în faţa unei statui învelite în cîrpe ude şi, plictisit, începuse să scoată cîrpele. M-a întrebat ce reprezintă statuia. I-am spus: Amanta. Era o statuie neterminată, începută cu ani în urmă şi era modelată după mine. Cînd Gall scoase şi ultima cîrpă, rămase înlemnit. Se uita cînd la statuie, cînd la mine. Mi-a spus: Asta eşti dumneata?

— Da.

— Eşti cea mai frumoasă femeie pe care am văzut-o pînă acum.

Nimeni nu mi-a spus pînă atunci cuvinte atît de frumoase. Unul dintre prietenii lui a căzut în genunchi şi, în glumă, a început să-mi facă o declaraţie de dragoste. Gall l-a îmbrîncit şi l-a gonit de acolo. Şi asta mi-a plăcut. Nu mai ştiu care dintre băieţi a deschis geamul. Şi în clipa aceea, o rază de soare se răsfrînse în sticlă şi proiectă o pată luminoasă tocmai pe pieptul statuii. Am tresărit. Gall a învelit statuia cu cîrpe şi eu am ieşit din atelier. Tocmai atunci a venit şi taică-tu. Nu era beat. S-a înţeles cu Gall ca să-i facă un bust.

— Cum, şi-a comandat un bust? De ce?...

Avea nevoie de el ca să facă o farsă de sfîrşit de an. Ştii, pe vremea aceea, după doctorat, foştii studenţi se adunau în parcul Central şi făceau nişte chefuri de sfîrşit de an. Participau la chefurile noilor doctori şi cîţiva profesori. Gall voia să instaleze bustul lui în locul nu mai ştiu cărui domnitor. Voia cu tot dinadinsul ca fostul lui profesor să ţină discursul de adio, de sub statuia lui. Spunea ca era vorba de o farsă studenţească.

Din ziua aceea Gall venea zilnic la noi. Stătea două ore nemişcat pe scaun şi tata îl modela. Uneori eram şi eu de faţă. Din clipa cînd am văzut pata de soare pe statuia modelată după mine, am fost convinsă că Gall este fratele colegei mele de pension de la care am cumpărat fotografia. Dar n-am avut curajul să-l întreb. Odată, la un an după ce tata îi terminase bustul, m-am întîlnit cu el pe stradă. Noi nu mai aveam atelierul. Ne mutaserăm deja în strada Semaforului. M-a salutat reverenţios şi mi-a spus: „bună ziua cea mai frumoasă doamnă din lume".

L-am întrebat dacă are o soră. Mi-a spus că nu. Mi-a părut rău că nu avea nici o soră. M-a condus o bucată de drum, apoi, în colţul străzii Semaforului, acolo unde nu mai erau lumini, m-a strîns de umeri şi m-a sărutat pe gît. M-am eliberat din strînsoare şi am fugit spre casă. Cînd, din poartă, mi-am întors privirile, l-am văzut tot acolo, în colţul străzii, nemişcat. Toate astea s-au petrecut în seara aceea despre care mi-ai cerut să-ţi povestesc. Asta e tot.

— Şi de ce te-a bătut tata?

— Pentru că în seara aceea i-am spus că l-am înşelat. Abia mai tîrziu, cînd i-am povestit cum, şi-a cerut iertare. De aia v-a scos pe voi din casă. De atunci nu l-am mai văzut pe Gall. Niciodată. Nici n-am mai auzit de el. Doar în vis îmi reapare uneori, aşa cum l-am văzut pentru prima oară, plimbîndu-se prin atelierul nostru. Avea un obicei ciudat, să-şi frămînte mîinile. Îmi aduc aminte, avea mîini albe şi degete lungi, neverosimil de lungi... Acum, spune-mi şi tu, de ce m-ai întrebat de Gall. Te-ai întîlnit cu el?

— Nu, mamă. Eu nici n-am de unde să-l cunosc... Am auzit doar de un nume asemănător... Un ostaş care se numea aşa... Un rezervist... Un rezervist oarecare...

4

În '57 am făcut o croazieră pe Dunăre, în tovărăşia unor scriitori bulgari. Cu unul dintre ei m-am împrietenit. Am hotărît să ne scriem. Mi-a dat cartea de vizită cu numărul de telefon care mi-a reamintit de kilometrul 1314.

Am pus cartea de vizită în dosarul cu însemnări.

Francisc Munteanu

Ilustraţii de IULIAN OLARIU

RADACINILE

CAP. XXXIII

DEJUN

După ce Glad Inocențiu închise ușa în urma lui Landră, se întoarse în salon. Femeia de serviciu îi aduse cafeaua. Il întrebă:

— Ce-a vrut copoiul?

Doctorul se miră.

— Il cunoști? Și dacă îl cunoști de ce i-ai dat drumul în casă?

— Să-mi fie cu iertare, domnule doctor, mi-am dat seama cine este abia după ce v-am trezit și l-am văzut mai bine la față în salon.

— Fleacuri! Nu voia nimic. Să nu spui însă nimănui că m-a vizitat.

Femeia zise cu glas supărat:

— De ce îmi tot atrageți luarea aminte? Știți bine că sînt ca și mută.

— Știu. Dar dumneata nu te supăra, Catițo. Pînă se va întîmpla ceea ce dorim noi să se întîmple, sînt nevoit să fiu bănuitor cu toată lumea.

— Eu nu sînt toată lumea, domnule doctor.

Il mai mustră și cu alte cuvinte. Doctorul o ascultă răbdător. Femeia îl iscodi:

— Astăzi luați masa acasă? Intreb ca să știu dacă trebuie să vă gătesc.

— Nu e nevoie să te ostenești. Voi lipsi toată ziua.

— Ce să spun bolnavilor care vă vor căuta?

— Să le spui că le voi sta la dispoziție mîine. Și să-i rogi să mă scuze.

Femeia plecă, dînd din cap a nemulțumire. Doctorul își bău cafeaua și se scutură de osteneala somnului. Îndoiala, ca un șarpe negru, i se strecură în inimă. Il cuprinse frica. S-ar putea ca Grunz să nu-l creadă pe Landră și să trimită la el o altă echipă, să-l înconjoare casa, să-l prindă și să-l împuște. S-ar putea, de asemenea, ca Landră să-i fi întins o cursă. De unde știa el că nu-l așteaptă cu oamenii lui la colț? Avea lungă și grea experiență. Nu se încredea în nimeni, niciodată. Trebuia, pînă la izbînda mișcării, să-și ducă viața ca o sălbăticiune, cu urechea ageră mereu la pîndă.

Vru să se îndrepte ca de obicei spre baie, să se spele și să se bărbierească. Frica îl împiedică. Se îmbrăcă în grabă, își încărcă revolverul și ieși pe ușa de serviciu în curte. Se strecură printre nămeții înalți, sări în curtea vecinului — o curte uriașă, plină de duzi bătrîni și de salcîmi — și de acolo sări încă un gard care sub greutatea lui pîrii și se rupse, ajunse într-o ulicioară pustie. Pe străzi ocolite, cu mîna pe revolver și uitîndu-se în toate părțile ca să nu fie surprins, ajunse la avocatul doctor Geza Inocențiu. Obloanele erau trase, semn sigur că avocatul doctor dormea încă. Găsi ușa de la bucătărie deschisă și în bucătărie o găsi pe cumnată-sa, îmbrăcată într-un halat de noapte și cu părul blond pus pe bigudiuri. Pregătea gustarea de dimineață.

— Sărut mîna, cucoană Viora.

— Bună dimineața, doctore... Dar ce e cu dumneata? Te-ai trezit și ai plecat de acasă cu noaptea în cap...

— Frate-meu s-a sculat?

— Incă nu. Insă trebuie să se trezească dintr-o clipă în alta. Dumneata ți-ai luat micul dejun?

Doctorul rise:

— Nu aveam cum. Am plecat în grabă.

— Atunci să pregătesc ceva și pentru dumneata.

— N-ar strica.

Il auziră pe avocatul doctor strigînd:

— Viora... Viora...

Doctorul spuse:

— Mă duc să-l văd.

Își dezbrăcă paltonul și-l agăță în cuier. Pe avocatul doctor îl găsi întins în pat. Desfăcuse obloanele și lumina fumurie a dimineții pătrunsese în odaia în care domnea aerul linced și stătut. Văzîndu-l pe doctor, Geza Inocențiu se ridică în capul oasetor. Căscă și uită să-și acopere gura cu mîna. Il întrebă:

— Ce te aduce?

— Grunz... A trimis oameni să mă aresteze.

— Și?

— Cum vezi, nu m-au arestat.

— E nebun. De ce să te aresteze? Cu voia ori fără voia regelui, mîine-poimîine luați puterea. Ce rost ar mai avea arestarea ta acum?

— S-o fi schimbat ceva la București. O fi primit ordin de la București.

— Nu se poate. Aseară prefectul a luat masa la mine. A plecat pe la miezul nopții. Nu știa nimic. Dacă ar fi știut, mi-ar fi spus. Am vorbit și despre Grunz. Inspectorul e în panică. A intrat într-o încurcătură din care probabil nu știe cum să iasă.

Viora le aduse micul dejun: slană și ouă prăjite, costițe de purcel afumată, bere. Mănîncă toți trei cu foame.

— Auzi, Viora, az-noapte Grunz a trimis oameni să-l aresteze pe fratemeu.

— O fi trimis să-l aresteze și pe Glad, dacă spune Glad. Az-noapte, după plecarea prefectului, tu, Geza, te-ai culcat. Și cum te-ai culcat, ai adormit bușteean. Dar de mine multă vreme nu s-a apropiat somnul. Tocmai începusem să aștept, cînd am auzit împușcături. Să fi fost ceasurile trei. Așa că eu cred că inspectorul a arestat ori a încercat să mai aresteze și pe alții.

Doctorul Glad Inocențiu păli. Avocatul doctor Geza Inocențiu spuse:

— Împușcături... S-ar putea să ai dreptate, Viora. Să nu se grăbim însă să tragem concluzii. Cît e ceasul la tine, Glad?

Doctorul consultă ceasul pe care-l purta la mînă și cu acest prilej îl și întoarse.

— Șapte.

— O să pice dintr-un moment într-altul Chifa. Tinărul acesta parcă ar avea o mie de ochi și o mie de urechi. Vede tot ce se petrece și aude tot ce se vorbește în oraș. M-aș mira dacă nu ne-ar aduce noutăți. Pînă atunci, Glade, du-te la baie și bărbierește-te. Un om nebărbierit face impresia că nici nu și-a clătit obrazul cu apă. Găsești acolo toate cele necesare.

Rămas numai cu nevasta, avocatul doctor o chemă lîngă el, o îmbrățișă și o sărută pe frunte. Zise:

— Nu te supăra, scumpo, și nu-mi fă necazuri. Astăzi Glad ne aduce deranj și supărare. Ne-a mai adus. Și nu o dată. S-ar putea să ne mai aducă. Dar mie Glad mi-e frate. Nu-l pot lăsa fără ajutor. Și apoi trăim vremuri neobișnuite. Mereu se schimbă politica. Acum frate-meu Glad e urmărit ca o fiară și e amenințat cu împușcarea. Insă, după cîte se văd și se prevăd, pînă la vară, ori cel mai tîrziu pînă la toamnă, legiunea va veni la guvern și atunci frate-meu Glad va juca rol mare. Eu voi fi mîndru că Glad îmi este frate, iar tu, scumpo, vei fi fericită că ești cumnata unui ministru care tăind capetele multora le va păzi cu strășnicie pe ale noastre.

— De supărat, nu mă supăr, Geza. Insă, orișicît... Nu mi-ar face plăcere ca urmărindu-l pe Glad să vină aici și să-mi calce casa derbedeii lui Grunz.

Poate că discuția dintre soți ar fi devenit bolovănoasă și s-ar fi întins dacă nu ar fi bătut discret în ușă secretarul avocatului doctor, tînărul Emilian Chifa. După ce bătu în ușă, Chifa o crăpă și-și vîrî în odaie numai vîrful ascuțit al nasului:

— Pot să intru, patroane?

— Poți, îi răspunse Geza, însă te rog să mă scuzi că te primesc în pat.

— Dumneavoastră să mă scuzați pe mine, patroane. Dau năvală cu ritul, ca porcul. Dar trebuie să știți că-mi arde limba.

— Poftim. Intră și răcorește-o grăind.

Tînărul intră, sărută mîna cucoanei Viora, strînse mîna patronului și se așeză, fără să aștepte să fie poftit, pe un taburet îmbrăcat în catifea albastră.

— Toată noaptea s-au auzit împușcături în oraș, patroane. Le-ați auzit și dumneavoastră?

— Eu nu. Dormeam. Cucoana Viora însă susține că le-a auzit. La mine în casă dumneaei se ține de insomnii.

— Firesc, patroane. Cucoanele sînt nervoase. Noi, bărbații...

— Emiliane...

— Scuzați-mă, cuconiță Viora, n-am vrut să fac nici o aluzie la dumneavoastră.

— Lasă băiatul în pace, scumpo, lasă-l să-și deșerte sacul.

— Patroane, nu știu încă cine și pentru ce a fost arestat. Insă az-noapte s-au făcut zeci de arestări. Se pare că unii s-au împotrivit. Se vorbește de morți, de răniți. Se pare că Grunz a pierdut șapte-opt oameni.

— O adevărată bătălie.

— Da, patroane, așa se pare că a fost: o adevărată bătălie.

Avocatul doctor ieși din pat și începu să se plimbe prin odaie desculț și în pijama. Avea picioare păroase, cu labe mari și noduroase. Pijamaua era deschisă și i se vedea pieptul lat, plin de păr negru, cîrlionțat. Cucoanei Viora îi veni cu dezgust. Zise:

— Pune, omule, un halat pe tine și vîră-ți picioarele în papuci. Chifa este de-ai casei, însă nu și din familie. Simte-te.

— O să facă parte și din familie, nu te îngrijora. O să-l însor cu nepoată-mea Livia. Numai să-i dea post bun frate-meu Iroaie la „Dragoș-Vodă". Ține vacant un post de jurist-consult pentru avocatul care se va căsători cu nepoata mea Livia Căpuș.

— Parcă îmi făgăduiseși locul pentru frate-meu Plauțiu. Văd, bărbate, că nu îți ții cuvîntul și tot la familia „dumitale" te gîndești.

— Dar Plauțiu încă nu și-a terminat facultatea. Pînă termină Plauțiu mai e timp.

— Doi ani mai sînt.

— Or fi doi, or fi trei. Plauțiu s-a spîrcat la viață dulce, de Cluj.

— E tînăr. Ce tot îi cauți băiatului nod în papură?

— Nu-i caut cusururi, însă e știut că în ceea ce privește învățătura nu dă în brînci. Dimpotrivă, cum bine știi, se cam lasă pe tînjeală.

— Se lasă, nu se lasă, se cuvine să-ți ții cuvîntul.

— Am să mi-l țin, Vioră.

— Cum o să-l ții, dacă tu și Iroaie vă gîndiți să dați locul vacant lui Chifa?

— In ziua în care Plauțiu ne va prezenta patalamaua, Iroaie îl va scoate la pensie pe Boitoș.

— Dar Boiț e încă tînăr. Cum o să-l pensioneze Iroaie?

— Iroaie e director. Poate să pensioneze oricînd și pe oricine de la „Dragoș Vodă". Dacă Boitoș va face gălăgie, Iroaie îl va concedia pur și simplu. Așa că, vezi, scumpo, că gîndindu-ne să-i asigurăm o situație bărbatului Liviei, nu l-am pierdut din vedere pe Plauțiu. Apoi, pentru Livia ne-a rugat și episcopul de Oravița. O are la inimă.

Doamna avocat doctor ascultă argumentele soțului pufnînd.

— Dacă nu ar fi de față secretarul, ți-aș mai spune eu dumitale multe.

Emilian Chifa sări în picioare de pe taburet. Se înclină:

— Dacă doriți, pot să mă retrag, doamnă.

— Ia loc, tinere, și continuă-ți noutățile.

— Atîta știu, patroane. Mai mult n-am auzit.

— Dar ce fel de cetățeni a arestat Grunz? Comuniști?

— Așa se pare, patroane. Insă se poate să fi arestat și politicieni din alte partide.

— Du-te în cancelarie, Chifa, și telefonează-i urgent lui frate-meu Iroaie. S-ar putea să-l mai găsești acasă. Spune-i că-l rog să poftească numaidecît la mine. Avem de ținut un consiliu de familie care nu suferă întîrziere. Mă îmbrac și vin și eu la cancelarie. De altfel, e tîrziu și o să înceapă să ne sosească și clienții.

— Cîțiva au și sosit, patroane.

— Cine sînt?

— Țăranii din Șimleu. Aceia trei, care s-au încăierat cu pădurarii statului.

— Poftește-i în cancelarie și ține-l de vorbă pînă mă arăt și eu. Nu-i pofti însă decît după ce-i comunici lui frate-meu Iroaie rugarea mea.

— Fiți fără grijă, patroane. Se va executa întocmai.

Bărbierit, pieptănat, cu hainele periate și bine potrivite pe trup, doctorul Glad Inocențiu se simți bine. Frica îi trecuse.

— Ei, ce spui, Geza? Crezi c-o să izbutim s-l domolim pe Grunz?

— I-am spus lui Chifa să-i telefoneze lui Iroaie. Trebuie să pice din moment în moment. Vom ține un consiliu de familie. Ne vom sfătui. In orice caz, te povățuiesc să fii calm. Grunz nu va cuteza să trimită oameni la casa mea.

Il lăsă singur pe Glad. Se duse și se spălă repede, se bărbieri și se puse la staif.

— Mă așteaptă în cancelarie trei clienți.

— De soi?

— Aș! Niște țărani de la Șimleu.

— Și te-ai pus pentru ei la staif?

— Desigur, Glad. Altfel și-ar pierde respectul pentru mine. Și odată cu respectul și-ar pierde și încrederea. Clientul, mai ales dacă e om simplu, nu are respect pentru un domn pe care-l vede în pijama, nespălat și cu urdori la ochi. Așteaptă-mă. In cîteva minute îi expediez. Pînă atunci poate că vine și Iroaie.

Abia trecuse Geza în cancelarie că inginerul Iroaie Inocențiu, directorul societății forestiere „Dragoș Vodă" se și arătă. Ingrijorat, se repezi la Glad și-l țucui.

— Ce e, frate? Am auzit că s-au făcut arestări az-noapte. Nu cumva porcul de Grunz...

— A îndrăznit. A trimis oameni să mă ridice.

Veni Emilian Chifa.

— Domnilor, domnul avocat doctor vă poftește în cancelarie.

Se duseră. Emilian Chifa, pletos, cu mustăcioară subțire pe buză, purtînd lavalieră, îi urmă. Avocatul doctor îi spuse:

— Chifa, du-te și ajută-i cucoanei la bucătărie. Iulișca ne-a părăsit și încă nu am găsit servantă nouă și pe plac. Să nu vii pînă nu te chem. Ne deranjezi.

— Am înțeles, patroane.

Avocatul doctor închise ușa și învirti cheia.

— Ia loc, Iroaie. Ia și tu loc, Glad. Sîntem numai între noi. Putem vorbi deschis. Nu ne aude nici o ureche străină... Iată, Iroaie, ce s-a întîmplat az-noapte. Măgarul de Grunz...

Auzind cheia întorcîndu-se în broască, Emilian Chifa dădu năvală în dormitor. O găsi pe cucoana Viora scoțîndu-și bigudiurile din păr. O luă în brațe și-i mușcă gura. Femeia se zbătu ușor, alintîndu-se, și-și liberă pentru o clipă buzele cărnoase pe care încă nu apucase să și le rujeze.

— Stai, nebunule! Potolește-te, zmintitule! Dă peste noi Geza.

— Nu dă, cucoană Viora. Fații au intrat în consiliu. Și pînă nu epuizează toate argumentele pro și contra...

— Zăbăucule!... Nesătulule!... Intr-o zi o să ne prindă Geza...

Impotriva prevederilor lui Emilian Chifa consiliul nu ținu decît un ceas. Secretarul avocatului doctor se afla la bucătărie cu cucoana Viora cînd se auzi chemat de patron.

— Chifa!... Unde ești, Chifa?...

— Aici sînt, patroane.

— Vino încoace.

Il întinse o scrisoare.

— Ia scrisoarea. Bag-o în buzunar. Dai fuga și i-o duci inspectorului Grunz.

— Acasă sau la serviciu?

— Unde-l vei găsi. Insă ar fi mai bine să-l cauți întîi la serviciu. Am toate motivele să cred că se găsește acolo.

Secretarul plecă. Geza se întoarse în cancelarie.

— Acum, Iroaie, e musai să intri tu în bătălie.

— Adică? Să caut să-l conving pe Grunz să-ți primească poftirea la masă?

— Grunz va primi. Va fi chiar fericit. Nevastă-sa se va simți în al nouălea cer. Necazul e altul. Viora se va opune ca doamna Grunz să-l calce pragul casei și să-i guste bucatele. Glad, du-te și cheam-o tu acel pe scumpa mea soție.

Glad veni cu doamna avocat doctor. Viora avea obrazul luminat și ochii limpezi și fericiți. Il pierise mahmureala nesomnului și acreala nemulțumirii. Avocatul doctor Geza Inocențiu îi spuse:

— Mă bucur că te văd vesela.

— Chifa!... Zmintitul de Chifa! Mi-a povestit o mulțime de anecdote. De-ar avea băiatul ăsta și minte pe cît are haz, ar fi ceva de capul lui. Atîta am rîs că era să și mor.

— Astăzi, scumpo, trebuie să fii bine dispusă. Bine a făcut Chifa că te-a veselit. Să-i transmiți sincere felicitări.

— Te pomenești că vrei să-mi spui că domnul cumnat Iroaie s-a hotărît să țină locul vacant de la „Dragoș Vodă" pentru frate-meu Plauțiu.

— Nici o grijă, cumnată. Să nu ai dumneata nici o grijă. De Plauțiu ne vom ocupa ca și cum ar fi fratele nostru. Il vom ajuta chiar să-și treacă examenele. Mă gîndesc să fac în acest scop, pe curînd, o călătorie la Cluj. Insă acum este vorba despre altceva. Dumneata, cumnată, să faci un sacrificiu. Pentru noi. Și-ți vom rămîne recunoscători toți trei, însă mai ales eu și cu Glad.

— Dacă n-o să-mi cereți capul!...

— O! Scumpo, scumpo...

— Este în interesul lui Glad, cumnată, să pregătești masa mare, la prînz, pentru noi cei de față și pentru încă două persoane.

— Imi va fi greu pentru că sînt singură. Bucătăreasa a plecat și alta încă nu am găsit.

— Ți-o voi trimite pe Elsa mea. Nemțoaica se pricepe.

— Aș putea să știu cine vor fi celelalte două persoane?

Iroaie se hotărî să dea lovitura dintr-o dată. Spuse repede:

— Domnul inspector Grunz cu soția.

Viora, simulînd cu iscusință un leșin, se prăbuși pe cel mai apropiat fotoliu. Doctorul Glad Inocențiu făcu semn fraților lui să nu intre în panică. Umplu un pahar cu apă și-l duse la gura leșinatei. Prin spoiala subțire a rujului, îi văzu buzele mușcate adînc, cu patimă. Își spuse în gînd: „Nu-l mai credeam pe Geza atît de îndrăgostit de Viora și încă aprins de patimă tinerească". Zîmbi și o îndemnă:

— Bea puțină apă. O să-ți fie bine.

Viora bău. Deschise ochii și începu să țipe:

— Mai bine mi-ați fi cerut capul. Pe Grunz mai înțeleg. Dar cum o să primesc în casa mea și la masa mea o femeie ca Mamița? Ce-o să spună orașul de mine? O să ajung să fiu arătată cu degetul pe stradă. Lumea mă cunoaște de femeie cinstită. Ce-o să spună despre mine frate-meu Plauțiu? Din toată familia mea pe care am avut-o, atîta mi-a mai rămas: Plauțiu. Acum o să-l pierd și pe Plauțiu. O să mă desconsidere și Plauțiu... Grijă de el nu am. Dar numele cinstit pe care l-am moștenit de la părinți eu îl mînjesc. Mă siliți să primesc în casă și la masă o dezmățată, o...

Doctorul Glad Inocențiu tăcu. Tăcu și avocatul doctor Geza Inocențiu. La ofensivă trecu numai inginerul Iroaie:

— Iartă-ne și iartă-mă, cumnată. Eu am fost cu ideea nefericită. M-am gîndit că e în joc viața lui Glad. Dumneata ai dreptate. Renunțăm. Il lași pe Glad la cheremul lui Grunz. O să încercăm să-l salvăm altfel. Ne zisesem că Mamița e deșteaptă și ordonă lui Iroaie. Trebuie să pice din moment în moment. Vom ține un consiliu de familie. Ne vom sfătui. In orice caz, te povățuiesc să fii calm. Grunz nu va cuteza să trimită oameni la casa mea.

Grunz plecă grăbit. Arestările proiectate nu izbutiseră. Trei oameni din subordinea lui fuseseră loviți de glonț. Băieții puseseră însă mîna pe tînărul acela guraliv și pe două femei care nici ele nu erau, după cît reușise să-și dea seama, zgîrcite la vorbă. Va scoate cu ușurință de la acești oameni, căzuți din întîmplare în laț, toate mărturisirile de care avea nevoie pentru proces. Il scăpase doctorul Glad Inocențiu. Probabil că menajera doctorului, cunoscîndu-l pe Landră, și dîndu-și seama că acesta îl căutase pe doctor pentru a-l aresta, alergase la Geza Inocențiu cu vestea. Acestui fapt îi datora el invitația la dejun — cu Mamița. Mamița se va bucura. Mamița își va face în sfîrșit intrarea în lumea bună a orașului. Pentru că dacă renumitul avocat doctor și doamna soție a renumitului avocat doctor Geza Inocențiu o invitau în casa lor și la masa lor, de ce n-ar primi-o de acum înainte și alții? In timpul încăierării din fundătura Horvath, trei dintre oamenii lui căpătaseră răni. Printre aceștia se afla și harnicul Pocal. Ei și? Nu-și făcuseră decît datoria. Zgomotoasa încăierare îi întărea poziția. Orașul și regiunea erau pline de indivizi periculoși. Gloanțele primite de Pocal și de ceilalți doi justificau asprimea măsurilor luate de el, justificau duritatea cu care interogase pe comuniștii arestați. Justificau chiar accidentul bulgăroaicei. Dacă va fi întrebat: „Ce ai făcut, Grunz?" — va răspunde: „Nu vedeți în ce oraș trăiesc? Haimanalele trag cu armele asupra noastră".

Acasă, împotriva așteptării și a obiceiului, o găsi pe Mamița supărată foc. Cum îl văzu, femeia voinică și negricioasă se năpusti asupra lui cu gura:

— De unde-mi vii vesel și zburdînd ca un cîrlan? Unde ți-ai petrecut noaptea? Cu ce căzătură te-ai zbîntuit? Te-am așteptat, te-am așteptat... N-am închis ochii. Nu mai ești pentru mine soț iubitor ci o adevărată pacoste. Unde mi-ai fost?

— Serviciul, Mamițo, serviciul.

— Să nu-mi scoți mie ochii cu serviciul. Știu eu ce știu. Pînă cînd crezi că o să mai rabd? A? M-am săturat de dumneata, Grunz. Am să te las, Grunz. Am să te părăsesc, Grunz. Imi iau lumea în cap, Grunz. Nici nu vreau să mai aud de dumneata, inspectore, necum să te văd. Să piei din ochii mei! Auzi?

Inspectorul, năuc, nu știa ce să mai creadă. Pînă acum, oricînd ar fi venit acasă, și de oriunde ar fi venit, Mamița îl primea cu surîsul pe buze și cu brațele deschise. Acum îl ocăra. Il spunea „dumneata". Il zicea „Grunz". Gîndi că se preface, că glumește.

— Mamițo, zi-mi „Puiule". Zi-mi „tu". De ce mă lei cu „dumneata" și cu „Grunz", Mamițo? Tocmai azi, cînd îți aduceam o veste bună ți-a cășunat din senin pe mine.

— Dumneata și veste bună! De cînd te-am luat, nu mi-ai adus o dată o veste bună. De cînd te-am luat, nu m-ai scos o dată în lume. Mă ții închisă în casă ca în pușcărie...

Grunz nu-i mai dădu nici o ripostă. O lăsă să-l certe și să-l ocărască. In gura femeii, hotărîtă să-l părăsească pe inspector și să plece cu Orbescu la București, înviară dintr-o dată și prinseră grai toate cuvintele urîte și toate expresiile grase pe care le auzise ani de-a rîndul în îndepărtata ei tinerețe, prin toate casele și localurile în care își adunase averea. Cînd osteni și în sfîrșit tăcu, Grunz îi întinse scrisoarea avocatului doctor Geza Inocențiu.

— Citește-o, Mamițo. Te rog, citește-o.

Mamița luă scrisoarea și o citi. Rînji cum încă Grunz nu o văzuse pînă atunci rînjind. Spuse:

— Asta îți era „vestea bună", domnule inspector?

— Da, spuse Grunz. Familia Geza Inocențiu ne face mare onoare, Mamițo.

— Onoare? Poate dumitale, domnule inspector. Mie nu. Nu e nici o onoare pentru mine să mă primească în casa ei o curvîștină ca nevasta lui Geza.

— Mamițo! Cum poți să spui așa ceva despre soția avocatului doctor Inocențiu? Doamna Viora are un nume...

— Lasă că știu eu ce fel de nume are.

— Mamițo! Ești în eroare, Mamițo...

— Nu sînt în nici o eroare, Grunz.

— Trebuie să mergem, Mamițo. Omul ne-a invitat. Nu-l putem refuza.

— Du-te dumneata, Grunz. Pe mine te rog să mă lași în pace...

Frații Inocențiu se plimbau nervoși prin cancelarie. Doamna Geza Inocențiu pregătise bucate alese și ajutată de Chifa și de Elsa întinsese masa. Pe urmă, doamna Geza Inocențiu se îmbrăcase ca de sărbătoare și, presupunînd că nevasta inspectorului va veni încărcată de bijuterii, nu vroise nici ea să se lase mai prejos. Avocatul doctor se și supărase:

— Semeni mai curînd cu o vitrină de magazin decît cu o femeie gătită. Ai pus pe tine cu lopata toată aurăria și pietrăria pe care o posedăm.

— Nu vreau să creadă nevasta inspectorului că sînt o golancă.

Se ciondăniră și se împăcară. Avocatul doctor spuse:

— De ce o fi întîrziind inspectorul?

— Te pomenești că ne face bucata.

— Nu se poate. Atîta obraz are și el.

— Dacă era hotărît să ne refuze, ne-ar fi dat un telefon.

— Invitația era pentru ora două și acum ceasornicul arată trei.

— Trebuie să vie.

Soneria țîrîi. Avocatul doctor se duse la ușă. Inspectorul Grunz, cu brațul încărcat de flori de seră, se înclină:

— Vă rog să mă scuzați pentru întîrziere. Serviciul.

— Nu face nimic, domnule inspector. Sîntem bucuroși că binevoiți să ne onorați casa.

In antreu îi sărută mîna doamnei Viora și-i dărui florile încîndeș și decolorate, lipsite de miros ca florile de hîrtie.

— Din partea mea și a soției mele care vă roagă să-i scuzați absența. O indispoziție subită a împiedicat-o să vină.

Doamna Viora pricepu și păli. Avocatul doctor, temîndu-se ca nu cumva nevastă-sa să facă o gafă, interveni pripit:

— Ne pare rău, ne pare rău, înțelegem. Desigur. Cunoaștem noi.

— Vă închipuiți numai, domnilor, dar de cunoscut nici unul nu cunoașteți cu adevărat femeile, spuse doamna Viora. Și adăugă zîmbind: Și acum, vă rog să poftiți la masă. S-au cam răcit bucatele.

Masa începu într-o jenă generală. Doctorul Glad Inocențiu căuta ochii inspectorului însă acesta avea grijă să și-i ferească. Glad ridică paharul:

— Noroc, domnule inspector.

— Noroc, domnule doctor.

Viora se chercheli repede și își căpătă buna dispoziție. Intrebă de Mamița. Se interesă de starea sănătății ei. Isi exprimă regretul că n-a avut încă fericitul prilej s-o cunoască. Spuse:

— Am auzit că doamna Grunz e o persoană foarte drăguță.

— Da, zise inspectorul. E drăguță.

— Și am mai auzit că doamna Grunz e o persoană foarte interesantă.

— Da, spuse Grunz, într-adevăr e interesantă.

— A văzut multe.

— Da, a călătorit mult.

— Și am mai auzit, domnule inspector, că te iubește grozav de mult.

— Da, mă iubește, spuse Grunz. Orice soție trebuie să-și iubească bărbatul.

— Dar bărbații nu trebuie să-și iubească soțiile, domnule inspector? Care e părerea dumitale în această chestiune?

— Da, coniță, da, și bărbații trebuie să-și iubească soțiile.

— Geza al meu crede altfel.

Avocatul doctor supse măduva ciolanului pe care îl ținea cu mîna, țărănește, și, cînd sfîrși și îl puse pe farfurie, zise mirat:

— Am spus eu așa ceva? Cînd am spus eu așa ceva, scumpo?

— Ai spus odată, în vis. Visai și vorbeai tare. Aveam insomnie și te-am auzit.

Ajunseră la dulciuri. Inginerul Iroaie Inocențiu împinse în lături farfurioara, aprinse o țigară și schimbă albia conversației. Se lansă brusc într-o amplă examinare a situației politice interne și externe. Trase concluzii de parcă ar fi fost avocat și ar fi pledat în fața unui tribunal.

— Singura forță politică din țară e legiunea. Ai ei e viitorul, domnule inspector. Iar pe plan extern — mai trebuie oare să și argumentez? — nu există decît o singură putere invincibilă, una singură: Germania lui Adolf Hitler... Această Germanie a lui Adolf Hitler va domina în curînd întreaga lume.

Grunz căzu de acord:

— Aveți dreptate, domnule inginer. Aveți mare dreptate. Așa este, domnule inginer.

Doamna Viora se ridică:

— Pe mine să mă scuzați. Nu-mi place să ascult cînd se discută politică. Nu mă interesează. Mă duc să vă pregătesc și să vă trimit cafelele.

Bărbații îi mulțumiră și îi sărutară mîna.

— Pe dumneata, domnule inspector, te rog să-i transmiți doamnei Grunz părerea mea de rău că n-a putut să ne onoreze. Sperăm să avem bucurie cu altă ocazie.

Nemțoaica aduse cafeaua. Cei trei frați Inocențiu își traseră scaunele mai aproape de inspector și-l înconjurară.

— Dumneata, domnule inspector — spuse doctorul Glad — ai trimis az-noapte oameni să mă aresteze.

In ochi i se aprinsese mînia. Mustața mare și neagră îi tremura. Il tremura nițeluș și glasul. Inspectorul Grunz se uită în ochii doctorului și-i răspunse ferm:

— Da. Am trimis. O echipă întreagă. Cu ordinul să te aresteze și dacă vei încerca să opui rezistență, să te împuște. Imi pare rău că oamenii mei nu au reușit să te aresteze, domnule doctor.

— Poate că îți pare rău nu numai că nu m-au arestat. Poate că îți pare rău că nu m-au împușcat.

Grunz se gîndi o clipă. Apoi zise:

— Dacă aș nega, ar însemna că nu sînt sincer.

— Și pentru ce ai trimis să mă aresteze și, eventual, să mă și împuște?

— Ordin! Ordin de la stăpînire. Nu uita că eu sînt slujbaș. Datoria mea este să execut ordinul stăpînirii.

Inginerul Iroaie Inocențiu întrebă:

— Dar cum explici dumneata astfel de ordine, domnule inspector?

— Datoria mea nu este să explic sau să caut explicații, domnule inginer, ci să execut ordinele așa cum îmi sînt date.

— Totuși, ai admis că singura forță...

— Am admis. Insă asta nu are nici în clin, nici în mînecă cu slujba mea și cu ordinele pe care le primesc.

— Trebuie să te gîndești și la viitor, domnule inspector, zise avocatul doctor Geza Inocențiu. Mîine-poimîine, vin legionarii la putere. Pe unde vei scoate atunci cămașa?

— Voi executa ordinele lor, se grăbi inspectorul să răspundă.

— Să zicem că va fi așa. Dar dacă dumneata îi arestezi și-i împuști acum pe fratele nostru, atunci noi îți vom cere socoteală de această crimă. Dumneata trebuie să-i împuști numai pe comuniști. Impușcă-i, domnule inspector. Dacă poți, împușcă-i pe toți. Nu ne supărăm. Dimpotrivă. Sîntem dispuși chiar să-ți mulțumim. Impușcă-i pe comuniști. Comuniștii nu vor veni niciodată la putere. Așa că niciodată nu ne

SÎNT AMARE

cere nimeni socoteală nici cîți ai împușcat, nici pentru ce i-ai împușcat.

Tăcut, Grunz aprinse o țigară și începu să se plimbe prin odăie. Cei trei frați Inocențiu îl lăsară să se plimbe. Pe neașteptate, Grunz se opri în fața avocatului doctor Geza Inocențiu. Îl întrebă, repezit și energic, de parcă i-ar fi luat interogatoriul:

— În definitiv, domnule avocat doctor, care a fost adevăratul scop al poftirii mele în casa și la masa dumitale?

Avocatul doctor Geza Inocențiu spuse:

— Cred că presupui, domnule inspector.

— S-ar putea să mă înșel în presupunerile mele. Aș dori deci să mi-l spui limpede, cu gura dumitale, domnule avocat doctor.

— Ia loc pe fotoliu, domnule inspector.

Grunz se așeză într-un fotoliu și puse picior peste picior. Avocatul doctor Geza Inocențiu vorbi:

— Domnule inspector, sînt om de legi. Înțeleg că ordinul e ordin. Dar noi avem un proverb: „O mînă spală pe alta și amîndouă spală obrazul". În țara noastră s-au petrecut multe schimbări. Și, desigur, se vor mai petrece. Astăzi avem noi nevoie de dumneata. Mîine vei avea dumneata nevoie de noi.

— Cu alte cuvinte, îmi propuneți un tîrg.

— În limbaj juridic, o tranzacție.

— Oneroasă?

— Cinstită.

— Și care ar fi propunerea?

— Lași ordinul cu privire la arestarea doctorului Glad Inocențiu să zacă la arhivă cum l-ai mai lăsat și altă dată.

— Altă dată a fost posibil. Acum... Acum nu mai e posibil.

— Cu puțină bunăvoință este posibil și acum.

— Să zicem că aș admite și mi-aș pune în joc chiar funcția. Pentru ce aș face-o?

— Cînd dumneata vei fi la strîmtoare, noi trei îți vom sări în ajutor fără întîrziere.

Grunz rîse:

— Mă socotiți bobos în branșă. Nu sînt atît de [illegible] încît să dau vrabia din mînă pe cioara de pe gard domnilor.

— Vei încerca, prin urmare, să-l arestezi pe doctorul Glad Inocențiu?

— Casa dumitale, domnule avocat doctor, se află sub supraveghere. Numai să fac semnul convenit și...

— Ai să îndrăznești?

— Dacă va fi nevoie, da.

— Atunci cu ce contrapropunere vii?

— Cu una simplă de tot.

— Care anume?

Grunz își aduse aminte de modul în care îl păcălise Stînjinel atunci cînd îi luase o parte din bijuteriile Mamiței. Se hotărî să-l imite pe Stînjinel.

— Am și eu superiori. Ca să acopăr nearestarea domnului doctor Glad Inocențiu, care în momentul de față este socotit la centru ca unul dintre cei mai periculoși legionari, trebuie să-mi ung superiorii. N-am cu ce să-i ung.

— Bani?

— Cu ce altceva vreți dumneavoastră să ung eu mărimile dacă nu cu bani?

— Cît?

— Să socotesc. Să mă mai gîndesc.

— Dar noi, inspector, nu dispunem de bani lichizi.

— Dar pentru ce există „Banca Maramureșului"? Nu ești dumneata șef acolo? Și pentru ce există societatea forestieră „Dragoș Vodă"? Nu este fratele dumitale, domnul inginer Iroaie Inocențiu, director atît puternic la „Dragoș Vodă"?

— La „Dragoș Vodă", de cînd vindem nemților lemnele pe care altădată ni le cumpărau englezii, mai e director și domnul Peter Heger, zise Iroaie.

— Tocmai pentru că e director și Peter Heger puteți deschide larg punga la „Dragoș Vodă". La toate întîlnirile tăinuite pe care fratele dumneavoastră le are cu legionarii din oraș și din împrejurimi, asistă și domnul director Peter Heger. Ce credeți dumneavoastra, că inspectorul Grunz e făcut cu degetul? Eu, să mă bată Dumnezeu dacă nu vă spun adevărul, doresc să vă servesc și sînt dispus să vă servesc. Ce am eu de împărțit cu domnul doctor Glad Inocențiu? Vreau eu să-i moștenesc bolnavii de ochi? Dar eu nu sînt doctor de ochi. Eu sînt ce sînt. Lasă mărimile de la București, ca să treacă peste hearstarea legionarilor și să admită motivările mele, trebuiesc unse. Cu ce să le ung eu? Cu păcură? Cu păcură nu se ung decît osiile carelor.

— Domnul director Peter Heger...

— Domnul director Peter Heger se află în buzunarul meu. Îl pot aruncă peste graniță în doi timpi și trei mișcări. Dumnealui s-a camuflat în director la „Dragoș Vodă". Adevăratul scop al venirii lui Heger în Romînia este desfășurarea propagandei hitleriste. Dumneavoastră, frații Inocențiu, cunoașteți foarte bine aceasta, ba chiar îl ajutați. Dar dumneavoastră mai cunoașteți că Peter Heger se îndeletnicește și cu spionajul...

Se uită la Glad și adăugă:

— Din nefericire, cu sprijinul conștient sau inconștient al unor romîni de baștină...

— Să stăm de vorbă, inspectore, spuse Geza Inocențiu.

— Să stăm, răspunse Grunz.

Se tîrguiră. Se enervară și-și aruncară cuvinte grele. Iarăși se tîrguiră. Grunz se ținu tare și [illegible]. Se înțeleseră ca suma asupra căreia conveniseră să-i fie adusă lui Grunz la birou de către inginerul Iroaie Inocențiu a doua zi dimineață.

— Așadar, a dat Dumnezeu și ne-am înțeles, spuse avocatul doctor. Să batem palma, domnule inspector.

Grunz își duse mîinile la spate.

— Ba încă nu ne-am înțeles, domnule avocat doctor.

Gîndindu-se că inspectorul vrea să crească suma, avocatul doctor se supără.

— Cum nu ne-am înțeles? Vom da aproape cît ai cerut! Cu banii aceștia s-ar putea cumpăra o moșioară.

— Nu e vorba de bani, domnule avocat doctor. Ci de un lucru mărunt. Pot spune chiar neînsemnat. Dumneavoastră, frați Inocențiu, îl cunoașteți pe majorul Blîndu.

— Îl cunoaștem, zise Iroaie.

— Lumea spune că sînteți prieteni.

— Sîntem.

— Între mine și maiorul Blîndu există o neînțelegere.

— Am auzit și noi vorbindu-se.

— Convingeți-l pe maiorul Blîndu să aibă o întîlnire mîine dimineață cu mine.

— Să-i facem o vizită.

— Nu vreau să mă duc la el acasă.

— Atunci să-l aducem pe maiorul Blîndu la dumneata.

— Nu va accepta. Propun ca întîlnirea să aibă loc aici. Sper că maiorul Blîndu va fi de acord.

— Noi nu ne îndoim. Maiorul Blîndu ne este de multă vreme obligat.

— Tocmai pe această obligație contez și eu, spuse Grunz.

Inspectorul vroi să plece. Avocatul doctor Geza Inocențiu avu o idee:

— Mai rămîi un sfert de oră, domnule inspector. Mă duc s-o rog pe Viorica să ne mai pregătească un rînd de cafelute.

— Mă rog, dacă doriți. Ați fost foarte amabili cu mine. Nu vă pot refuza.

— Iroaie, spuse Geza, i-ai adus Viorei hârtia promisă? Ține mult să-i ferească pe Plautiu.

— I-am adus-o.

Se scurmă în portmoneu, scoase hârtia, i-o dădu lui Geza.

— Spune-i cumnatei din partea mea că-i urez să fie într-un ceas bun.

— Nici nu știu, frate Iroaie, ce plăcere îmi faci și ce bucurie îi procuri Viorii. Are pentru Plautiu tot atîta dragoste cîtă antipatie are pentru bietul Chifa.

La bucătărie o găsi pe Elsa, menajera lui Iroaie.

— Ai putea să ne mai faci un rînd de cafele, Elsa?

— Nu vedeți că sînt cu mîinile vîrîte pînă-n coate în chiuvetă? Spăl vasele. Rugați-o pe cuconița Viora.

— S-o fi culcat.

— De culcat s-o fi culcat, domnule, dar de dormit nu doarme nicicît.

Frații Iroaie și Glad Inocențiu, precum și inspectorul Grunz, o auziră pe cuconița Viora tipînd. Și-l auziră țipînd ca din gură de șarpe și pe Emilian Chifa. Nu avură timp să schimbe între ei nici un cuvînt. Ușa de la sufragerie, împinsă violent cu picioarele, se deschise și în prag apăru avocatul doctor Geza Inocențiu cu hainele într-o [illegible] dezordine. Îl apucase pe Chifa de piept și-l ținea strîns el cu pe un sac. Chifa, pe care avocatul doctor îl pălmuise, nici măcar nu se mai zbătea. Avocatul doctor Geza Inocențiu îl lăsă pînă în mijlocul sufragerie. Îl lăsă și-l lăsă cu picioarele. Pe cînd avocatul doctor se pregătea să-l mai izbească încă o dată, năvăli peste el cuconița Viora și-l îmbrînci.

— Nu mai te atingi de băiat! Auzi? Ce ai tu cu băiatul? Ce ți-a făcut biet băiatul? Stai să-ți explic. Stați să vă explic. Stai să-ți explic și dumitale, domnule inspector.

Grunz se înclină. Spuse:

— Vă sărut mîna, cuconiță Viora. Vă sărut mîna și vă mulțumesc pentru dejun. Cît despre explicații, eu n-am nevoie de nici o explicație, cuconiță Viora. Permiteți-mi să mă retrag, cuconiță Viora.

Le întoarse spatele. Se îmbrăcă și se prăvăli pe scări. Ajuns în stradă, se porni alergînd și scuturînd în gura mare:

— Am să te omor, Mamițo. Acum am să te omor. Mamițo...

Inspectorul văzu că trecătorii întorc mirați capul și se uită după el. Își dădu seama că aleargă nebunește. Se auzi vorbind singur și amenințînd-o pe Mamița. Se ceru, își potrivi hainele, își încheie paltonul și-și trase căciula peste urechi. Vîntul rece îl izbi și-l dezmetici. Mamița? Dar de ce voia el s-o omoare pe Mamița? Nevasta avocatului doctor era ce era. Mamița nu putea fi comparată cu nici o altă femeie. E adevărat că îl năucise cu ocări. Dar el, Grunz, era om întreg la minte. Cel puțin așa-i plăcea lui să se creadă. Nu trebuia să-i poarte pică Mamiței pentru că aceasta, o dată în viața ei, nu-și stăpînise supărarea. El, Grunz, trebuia să rabde. Îi venise și lui rîndul să rabde. Pînă atunci chinuise el pe alții. Într-un fel o chinuise și pe Mamița. Acum îl chinuia Mamița pe el. Bine că era numai atît. Altor bărbați li se întîmpla și mai rău. Pe unii nevestele îi duceau de nas cum voiau ele. Altora le cheltuiau banii. Ba încă — ehe-he, să tot rîzi — îi mai și înșelau.

— Poți să dai un exemplu, Grunz?

— Nevasta avocatului doctor Geza Inocențiu! Are, domnule, un cap ca de sfîntă! Cum s-o bănui? Și afurisita trăia sub nasul avocatului doctor cu Emilian Chifa!...

Să se ducă acasă și să-i povestească Mamiței scena la care asistase în casa faimosului avocat? De ce nu? Mamița își va uita supărarea — dacă nu-i trecuse — și va face un haz grozav.

O apucă spre casă. Ajunse. Deschise și intră. O căută pe Mamița prin toate odăile. N-o găsi. Chemă femeia de serviciu.

— Unde e cuconița?

— Nu știu, domnule. S-a gătit și a plecat.

— Și nu ți-a spus unde se duce?

— Nu mi-a spus, domnule.

Vru s-o mai întrebe dacă în ultima vreme Mamița mai plecase și alteori de acasă și cam la ce oră. Își stăpînl însă curiozitatea de rușine. Nu se cuvenea ca servanta să-l bănuie de gelozie. Dar oare devenise gelos? Ca să se liniștească, își spuse: „Trebuie să se fi dus să mă caute la birou. A prins-o remușcarea pentru purtarea ei de azi dimineață și acum vrea să vorbească cu mine, să se împace cu mine". Își crezu singur argumentele. Se umflă în pene. Plecă spre birou. Cîteva minute o să facă nazuri. Nici n-o să se uite la Mamița. O s-o lase să-l roage. O s-o lase să și lăcrimeze puțin. Apoi... Apoi o s-o ierte și-o s-o sărute. Iar după aceea, o să-l cheme pe Orbescu să mai vorbească cu el. Și pe bezmeticul de Landră o să-l cheme, ca să afle ce spune orașul despre tărăboiul din fundătură.

Trecu pe lîngă el o sanie. Strigă. Sania se opri. Inspectorul se urcă în sanie și rosti adresa unde voia să fie dus.

Atinși ușor cu biciul pe spinare, caii plecară. Sania scrîșni pe caldarîmul plin de zăpadă și de bălțoace pe jumătate înghețate. Merse în goană pe lîngă case chircite, mohorîte. La o locantă zări o femeie care, urcată cu picioarele pe un scaun, spăla geamurile. I se păru că o cunoaște. Unde mai întîlnise el obrazul acela? A! Da! Femeia era mama lui Oroș. Îl înfruntase în casă la Neaga și-l mai înfruntase atunci cînd îi îngăduise să-și vadă fiul în celula de sub acoperiș. De cîteva zile îl lăsase în pace pe Oroș. Îi lăsase în pace și pe ceilalți. O să-i mai lase o noapte. Și pe urmă? Pe urmă o să-i ia la refec și-o să-i frece pînă o să scoată untul din ei. Numai să-l ajute Dumnezeu să-i reușească manevra și împăcarea cu maiorul Blîndu. De ce să nu-i reușească? Pe frații Inocențiu îi speriase. Le trecuse pe sub ochi complicitatea lor cu Peter Heger. Mai avea cărți în buzunar. Nu le aruncase pe toate pe masă deodată. Cînd le spusese fraților Inocențiu că locuința lui Geza e înconjurată, mințise. De fapt, el ar fi trebuit să înconjoare cu oameni casa lui Geza înainte de a intra în ea. Sau măcar s-o pună sub o discretă supraveghere. De ce oare nu făcuse nici una, nici alta? Uitase? Da. Uitase. De la un timp începuse să cam uite. Poate era de vină nesomnul. Poate era de vină băutura. Ar fi sănătos să mai lase băutura. Dar cum s-o lase? Băutura îl ține pe picioare. Băutura îi dă curaj. Fără băutură ar muri. De ce să moară el? Mai bine să moară alții. El, Grunz, trebuie să trăiască. Îi place viața. Îi plac femeile. Dar ce nu-i place lui din viață? Totul îi place. Totul.

Sania se opri. Grunz se dădu jos. Se întoarse să-i spună vizitiului să se ducă. Nu plătea niciodată nici săniile, nici birjele. Cunoștea toți vizitiii. Se miră că în locul unui vizitiu cunoscut privirile lui întîlniră o fetiță pistruiată, proaspătă, cu ochi verzi, care să tot fi avut cincisprezece-șaisprezece ani.

Fetița purta o bundră veche, largă, bărbătească, iar capul și-l vîrîse într-o căciulă mare, tocită. I se năzări că ar cunoaște sania și caii. I se păru că ar cunoaște și bundra și căciula pe care le purta fata pistruiată.

Îi plăcu obrazul palid și pistruiat și fraged al copilei. Îi plăcură și ochii ei verzi ca iarba crudă. Întinse mîna și-o apucă de bărbie. Fata se sfii. Grunz se aprope și mai mult de ea și îi șopti:

— Știi că ești frumușică?

— Știu, răspunse fata.

— Cum te cheamă?

— Ioi.

— Și a cui ești tu, mititico?

— A lui Ioil Kern, căruia orașul îi spunea Ioil bărbosul. Trebuie să-l fi cunoscut și dumneata. Tot orașul îl cunoștea și-l iubea. Era om blajin.

— L-am cunoscut, spuse Grunz.

Îi întoarse fetei spatele și plecă. Fata strigă după el.

— Plata, domnule. Ai uitat să-mi plătești cursa.

Inspectorul nu-i răspunse. Un paznic veni și-i spuse fetei:

— Ia-o din loc, mucoaso... Nu-l supăra pe inspector. Inspectorul nu plătește niciodată cursele.

Fata șfichiui caii și caii plecară, trăgînd după ei sania.

Inspectorul trimise după Orbescu.

— Să vină numaidecît la mine subinspectorul.

— Am înțeles, să trăiți, domnule inspector.

Trecu un timp. Inspectorul, care nu era obișnuit să-și aștepte subalternii cînd îi chema, se enervă. Orbescu nu veni. În schimb, se arătă Catopol, care raportă:

— Să trăiți, domnule

l-am căutat pretutindeni pe domnul subinspector. Nu l-am găsit. A plecat azi dimineață și de atunci nu s-a mai întors.

Grunz îi arătă ușa. Își spuse:

„A intrat în dirdorile dragostei. Cine știe cui mai pune astăzi coarne Orbescu. Cum e slăbuț, o să se prăpădească din cauza muierilor".

Îl chemă din nou pe Catopol și-l trimise după Landră.

Fără să se mai ducă să-l caute, Catopol raportă:

— Domnul Pocal trage să moară. Domnul Landră stă lîngă domnul Pocal și plînge. Să trăiți, domnule inspector, să mă duc să-l smulg pe domnul Landră de lîngă domnul Pocal și să vi-l aduc aici?

La aflarea veștii că Pocal trage să moară, inspectorul se îmbună. Deveni mărinimos:

— Nu. Să-l lăsăm pe domnul Landră să-și plîngă prietenul. Dar... Ascultă, Catopol. Pe mine nu m-a căutat astăzi nimeni?

— Să trăiți, domnule inspector, nu v-a căutat nimeni.

— Poți să pleci.

Orbescu lipsea. Landră îl plîngea pe Pocal. Pe Mamița nu o găsise acasă și nici nu bănuia unde putuse să plece. Cu nimeni din oraș Mamița nu avea schimb de vizite... Iar de bătut străzile, nu obișnuia...

Îi trecu prin cap să trimită după noii arestați și să-și alunge supărările și mihnirile anchetindu-i, stringîndu-i cu ușa și speriindu-i. Ca să capete dîrzenie, ceru băutură. Bău. Aburul alcoolului i se ridică la cap. Și prin aburul alcoolului își aminti de Părtuns pe care voise s-o aresteze și i se făcu dor de ea. Se duse și rămase acolo pînă la ziuă. Cum se lumină, veni la birou. Era mahmur și încercă să-și alunge mahmureala cu cafea amară. Chemă frizerul și puse să-l ferchezuiască.

— V-au ieșit fire albe în mustață, domnule inspector.

— Smulge-le.

— O să vă doară, domnule inspector.

— Smulge-le.

La opt îi telefonă avocatul doctor Geza Inocențiu:

— Iubite inspectore, ai putea să vii acum la mine? Te poftește nevasta-mea să luăm împreună cu dînsa și cu prietenul nostru, maiorul Blîndu, micul dejun.

— Cu plăcere, domnule avocat doctor. Cu cea mai mare plăcere, domnule avocat doctor.

Îi deschise chiar cucoana Viora. Grunz se înclină și-i sărută mîna. Cucoana Viora îi spuse:

— Să scuzi incidentul de ieri, domnule inspector. I-am explicat lui Geza. Și pînă la urmă s-a convins că băiatul nu era vinovat cu nimic. A recunoscut că l-a asuprit degeaba. Înțelegi, domnule inspector? Lui Geza i se păruse.

— Înțeleg, mult respectată doamnă. Însă ieri, la dumneavoastră, nu am văzut nimic și nu am auzit nimic, mult respectată doamnă. Așa că, de fapt, nici nu știu despre ce incident vorbiți.

— Îți mulțumesc, domnule inspector. Ești discreția în persoană.

Grunz mulțumi și el pentru compliment și se lăsă condus în sufragerie. Strînse mîna lui Geza. Pe maior îl îmbrățișă și-l sărută pe obraz. Maiorul Blîndu îi întoarse îmbrățișarea și sărutările. Se așezară la masă. Se ospătară. Glumiră. Cucoana Viora se retrase. Avocatul doctor Geza Inocențiu îi strigă din urmă:

— Scumpo, ai grijă și de Chifa. Nu-l prigoni și nu-l uita flămînd.

Grunz spuse:

— Așadar, maiorule, ne-am împăcat.

— Mai bine zis, ne vom împăca, inspectore. Dacă...

— Dacă vom recunoaște că fiecare am greșit față de celălalt.

Maiorul Blîndu — era un bărbat oacheș, bine legat, cu față lată și cu sprîncene mari, viguroase, — se oțărî:

— Dumneata ai greșit față de mine. Eu nu mă simt vinovat față de dumneata cu nimic, inspectore.

Grunz se ridică în picioare.

— Domnule avocat doctor, credeam că ați avut grijă să aranjați totul.

— Am aranjat, am aranjat, însă maiorul, cum știi și dumneata, are o fire arțăgoasă.

— Eu arțăgos? Inspectorul m-a păcălit. M-a păcălit, m-a jignit și m-a păgubit. Și dacă peste păcăleală și peste jignire trec, pentru pagubă trebuie să stăm de vorbă.

— Să stăm, zise Grunz. Să stăm de vorbă și despre pagubă. Cu ce te-am păgubit, maiorule?

— Știi dumneata cu ce.

— Faci aluzie la chestiunea cu contrabanda de aur?

— Exact.

— Era aurul dumitale, maiorule?

— Ar fi putut să fie.

— Admit, spuse Grunz. Însă după acest fel de a judeca, sînt și eu îndreptățit să ridic anumite probleme și chiar le ridic.

— Și cam care ar fi acele anumite probleme?

— Sînt multe, maiorule. Dar deocamdată să ne oprim numai asupra uneia.

— Și cam care ar fi problema asupra căreia vrei dumneata să te oprești, inspectore?

Grunz se uită la maiorul Blîndu. Se uită la Geza Inocențiu. Le văzu fețele liniștite și se bucură grozav știind că peste o clipă numai fețele acelea se vor înnegri și se vor schimonosi. Spuse calm și oarecum vesel:

— Contrabanda de vite pe care o fac de luni de zile în Slovacia onorații noștri prieteni, frații Inocențiu. Dumneata, maiorule, înlesnești această contrabandă și-ți iei partea.

Maiorul Blîndu se înnegri la obraz, se strîmbă de parcă i-ar fi smuls cineva mărunțaiele cu cleștele și tăcu, dar avocatul doctor Geza Inocențiu, stăpînindu-se, spuse:

— Mi se pare, domnule inspector, că dumneata cam întreci măsura. Te afli în casa mea. Să ne aduci o astfel de acuzație!... Să rostești o astfel de calomnie... E cam prea-prea...

Grunz nu se sinchisi de faptul că avocatul doctor îi atrăsese atenția că e necuviincios. Surîse și zise:

— Nu vă aduc nici o acuzație. Iar de calomnie nu poate fi vorba... În ceea ce privește întrecutul măsurii s-ar putea să ai oarecare dreptate, domnule avocat doctor. Adică s-ar putea să exagerez numărul capetelor de vite pe care le-ați trecut în Slovacia, cu concursul maiorului Blîndu.

Geza Inocențiu voi să-i dea replica. Grunz îl rugă:

— Un moment, numai un moment, domnule avocat doctor.

Scoase un carnețel din buzunar, îi cercetă foile și zise:

— Într-adevăr, ar fi posibil să mă înșel. De aceea sînt dispus să confruntăm datele mele cu datele dumitale, domnule avocat doctor.

Citi: 12 septembrie 1939, trecuți în Slovacia pe la Borna 16 A. 137 boi; 19 septembrie 1939, trecuți în Slovacia, pe la Borna 19 A. 106 boi; 3 octombrie 1939, trecuți în Slovacia, pe la Borna 14 A. 143 boi...

Își scoase fața din carnețel și întrebă:

— Să mai citesc, domnule avocat doctor?

— Nu, răspunse Geza Inocențiu. Nu mai e nevoie. Înclin să cred că cifrele dumitale sînt exacte, inspectore.

— Și la toate aceste contrabande — scuzați cuvîntul, însă nu găsesc altul — îl aveți părtaș pe domnul maior Blîndu. Nu e așa, maiorule? Și eu... Eu știu și tac... Eu știu și tăcut. Și maiorul Blîndu e acela care e supărat pe mine. Și maiorul Blîndu e acela care se amestecă în chestiuni care nu-l privesc. Și maiorul Blîndu e acela care pune mîna pe un cadavru...

— Pe trei cadavre, inspectore.

— Pe trei, fie. Și maiorul Blîndu e acela care aruncă defăimări asupra mea și mă amenință pe mine, — da, da, pe mine — cu nu știu ce fel de anchete... Domnilor — ridică glasul Grunz — mai vreți cumva să pun pe tapet și alte probleme?

— Nu, inspectore, ne ajunge, spuse avocatul doctor Geza Inocențiu.

Maiorul Blîndu se sculă, veni la Grunz și se aplecă spre el.

— Lasă-mă să te sărut pe gură, inspectore. Aceasta înseamnă împăcarea noastră și frățietatea noastră, inspectore.

— Dacă îți face plăcere...

— Îmi face plăcere, inspectore. Căci te stimez și te prețuiesc mult, inspectore.

Se sărutară pe gură și-și amestecară mustățile. Apoi maiorul Blîndu spuse:

— Inspectore, mi se pare că încep să te și iubesc. Mi se pare că încep să te iubesc ca pe un frate, inspectore dragă.

— Și eu, maiorule, te stimez, te prețuiesc și te iubesc. De ce să ne certăm noi și să ne pîndim? N-ar fi mai bine să acționăm împreună împărțind și riscurile și beneficiile? A? Ce zici, maiorule?

Trupul înghețat al Ioveăi Silef îi fu predat chiar în seara acelei zile lui Grunz. Împreună cu Orbescu și Cămăraș, inspectorul însoți sania în care se afla moarta, pînă departe de marginea orașului. Orbescu și Cămăraș înlăturară zăpada, săpară cu greu o groapă nu prea adîncă și o îngropară pe bulgăroaică. Apoi acoperiră locul cu zăpada și șterseră urmele, frămîntînd și vînturînd zăpada cu lopețile.

Pe Găman și pe Ioil bărbosul îi îngropară grănicerii. Maiorul Blîndu încheie un proces verbal în care arătă că numiții au fost împușcați de grăniceri pe cînd încercau să treacă clandestin granița în Slovacia cu fostul inspector general Teofil Stînjinel, care, din nefericire, izbutise să ajungă dincolo viu și nevătămat.

Despre Iovca Silef nu se pomeni un singur cuvînt în procesul verbal încheiat de maiorul Blîndu. Orașul mai vorbi un timp despre crima inspectorului și despre împușcăturile din fundătură apoi se ocupă de alte zvonuri.

Inspectorul Grunz îl lăsă în libertate pe doctorul Glad Inocențiu a cărui arestare nu i-o ceruse nimeni. Intră părtaș al fraților Inocențiu și al maiorului de grăniceri Blîndu la contrabandele cu vite iar inginerul Iroaie Inocențiu nu numai că-i înmînă suma stabilită dar îi dărui pe deasupra și cîteva pachete cu acțiuni ale marii întreprinderi forestiere „Dragoș Vodă".

Sfatul să-l cointereseze pe inspector și în bunul mers al societății „Dragoș Vodă" i-l strecurase inginerului însuși domnul Peter Heger care îl avea și el socotelile lui.

Zaharia Stancu

Ilustrații de FLORICA CORDESCU

MINDRIA NAȚIONALA A POPORULUI ROMIN

(Urmare din pag. I)

reasca a cetățeanului pentru patria sa, transformă bucuria creatoare a adaugirii la tezaurul universal în ura opacă și sterilă față de demnitatea națională a celorlalte popoare și îndeosebi a popoarelor alături de care avem a trăi. Partidul nostru ne învață să luptăm cu fermitate împotriva a tot ce e înapoiat, retrograd, în propria noastră cultură. Lenin scria: „Noi sîntem plini de mîndrie națională și tocmai de aceea urîm în mod deosebit acest trecut al nostru..." (op. cit. pag. 179), fiindcă, așa cum arăta tot Lenin: „Există două culturi naționale în fiecare cultură națională" (op. cit. pag. 175). „Orice propovăduire a despărțirii muncitorilor unei națiuni de aceia ai alteia, (...) orice opunere — în chestiuni care privesc proletariatul — a unei culturi naționale, luate în totalitatea ei, unei alte culturi naționale, luate și aceasta în totalitatea ei, ca fiind, chipurile, o cultură națională etc. este un naționalism burghez, față de care lupta necruțătoare este obligatorie" (op. cit. pag. 176). Este necesar deci să nu confundăm dragostea și stima pe care o avem față de operele valoroase ale clasicilor noștri cu preluarea în bloc, necritică a literaturii trecutului. Exemplele recente de preluare în bloc (și care s-au citat de multe ori, nu le vom mai reaminti aici), sînt o manifestare de naționalism a criticilor și editorilor respectivi. Noi ne aflăm pe o treaptă superioară în înțelegerii, datorită marxism-leninismului și nu putem renunța la spiritul critic, la explicarea concretă social-istorică a fenomenelor literare și la criteriul fundamental al luptei de clasă.

Avem de asemenea motive îndreptățite să ne mîndrim cu realizările noii literaturi care — sub îndrumarea partidului — s-a constituit într-un răstimp extrem de scurt, producînd încă de pe acum opere de valoare, dintre care unele ne-au depășit de mult hotarele. Pentru a putea construi o mare literatură romînească, demnă de strălucita ei tradiție și de poporul constructor al socialismului, trebuie să luptăm cu și mai multă energie împotriva oricăror infiltrări ale ideologiei burgheze. Noi respingem tendința cosmopolit-modernistă, de transformare a literaturii romîne într-o imitație fără valoare a literaturii decadente din Occident, așa cum respingem apolitismul, care, dorind să ne rupă de marile teme, de problemele fundamentale, ar putea duce la o literatură minoră, leșinată, fără valoare. Idilismul edulcorat și naturalismul meschinizant, lipsit de perspectivă, nu pot duce în nici un caz la o artă majoră. Nu putem fi de acord, de asemenea, nici cu tradiționalismul conservator care înfățișează un popor ireal, cu o viață arhaică, pastorală și patriarhală. Acestor retrograzi cultivatori de pitoresc, le amintim cuvintele maestrului Sadoveanu din mereu frumoasa cuvîntare „Lumina vine de la Răsărit": „Această țărănime să fie adusă cu grabă, cu pricepere la cultura intensivă, s-o facem să-și părăsească vechea rutină rudimentară". Dezvoltarea vertiginoasă a industriei noastre, modificarea revoluționară a raporturilor dintre oameni a dus la transformarea radicală a societății romînești. Procesul revoluționar al construirii socialismului nu mai poate fi cuprins în vechile tipare, depășite, fie ele „tradiționaliste" sau „moderniste".

Înțeleapta îndrumare a literaturii de către partid și operele valoroase realizate pînă acum creează îndreptățirea de a privi viitorul literelor romînești cu mîndrie și cu încredere.

Paul Georgescu

NOTE

De ce este „modern"

Deși acțiunea unora din lucrările lui Eusebiu Camilar se desfășoară pe „vremea de demult", desigur că nici unul din numeroșii săi cititori nu s-au îndoit vreodată că — prin poziția pe care o adoptă față de personajele și evenimentele pe care le înfățișează, și prin mijloacele de expresie pe care le utilizează — autorul Negurii n-ar fi un scriitor al timpului nostru. De aceea nu prea înțelegem de ce — recenzînd cartea Poreclelor în „Luceafărul" — Ion Rotaru ține totuși cu orice preț să ne mai demonstreze că Eusebiu Camilar ar fi un „scriitor modern", cu ajutorul acestor argumente demne de a figura în orice antologie a nonsensului:

1. fiindcă „în chip subiectiv dar și obiectiv în același timp, (Camilar) e mereu prezent în amintirile sale"; și

2. fiindcă „aduce la suprafața literaturii viața țărănească privită din unghiul de vedere al intelectualului ridicat de jos și rămas în continuare țăran".

Din lac în puț...

Într-un interviu apărut în „Flacăra" Mircea Graur, directorul Teatrului de Stat din Arad, recunoaște fără nici o reticență că repertoriul trecutei stagiuni a acestui teatru a fost expresia unei „greșite orientări", ilustrînd „confuzia și lipsa unei înțelegeri ferme" a misiunii ce revine colectivului pe care-l conduce. Printre lucrările reprezentate care nu se încadrează „pe linia educării sănătoase a spectatorilor", citează și piesa Topaze, pe care o califică pe drept cuvînt ca „prăfuită și cu idei contrare concepției noastre de viață".

Dacă în repertoriul anunțat de Mircea Graur, pentru stagiunea ce urmează nu vom mai întîlni nici o comedie bulevardieră de tipul lui Topaze, ne vom izbi în schimb de artificiala și derutanta melodramă Bakal locotenentului Ilieș, de Gabriel Arout. Personajul central al piesei, ofițer al trupelor engleze de ocupație dintr-o țară a Orientului Apropiat, după ce refuză să execute ordinul de a împușca pe un patriot, regretă amarnic că prin acest act de nesupunere a călcat „codul onoarei militare" și pentru a nu-l călca din nou, sinucigîndu-se, face curte logodnicei unuj gelos coleg al său, numai pentru a-l provoca pe acesta să-l omoare.

Astfel de piese crede directorul teatrului din Arad că sînt „conforme cu cerințele politice și artistice ale constructorilor socialismului" ?

A.

VIOREL HUȘI — *„Întoarcere de la tîrg"*

Muzeul literaturii romîne

(Urmare din pag. 1)

ochii pe un manuscris muzical al lui Anton Pann. Vasile Alecsandri înalță zvelta lui siluetă lîngă trunchiul noduros al bey-ului de Samos, al lui Ion Ghica. Manuscrisele poetului aduc imaginea limpede și armonioasă a personalității lui. Mă gîndesc, privind mai departe imaginile, că prin detalii ale costumului său, prin înalta lui căciulă rotundă, lui Caragiale nu-i disonează să acuze afinitățile lui balcanice. Caricaturiștii vremii au prins trăsătura și au dezvoltat-o în desenele lor. Iată scriitorii care au pornit de la țară sau care s-au complăcut să trăiască în forme rurale. Nu văd casa părintească a născutului în Ipotești, dar casa memorială Mihail Eminescu. În schimb iată bojdeuca lui Creangă din Săraie. Într-o biată casă de lut, sprijinită în trei pari, s-a născut Delavrancea. Mai tîrziu, cînd scrie Apus de soare, și-a găsit refugiul undeva la munte, pe prispa unei case țărănești, în fața ghiveciului de flori. Pătrund în laboratorul lui: îi văd masa de scris sculptată, cîteva din cărțile aduse de la Paris, printre care un Shakespeare în franțuzește, una din sursele lui; are totdeauna în preajmă foi mari de blocuri de desen pe care îi place nu numai să deseneze, dar și să scrie. Este prietenul și admiratorul pictorilor: o fotografie mi-l arată pe Grigorescu bătrîn sprijinindu-se de pieptul lui Delavrancea ca un copil legănat. În marginea uliței prăfoase a Fălticenilor se înșiruie curțile cu pometul bogat; pe-acolo a copilărit Sadoveanu. Urmăresc feluri și feluri de manuscrise, fiecare cu particularitățile lui, ediții devenite rare, colecții de cărți care măsoară circulația unui scriitor, chiar dincolo de granițele țării. Eminescu este tradus în multe limbi ale lumii, ultima traducere este a lui Rafael Alberti în spaniolește. Caragiale este jucat pe numeroase scene ale străinătății; o fotografie îmi arată Scrisoarea pierdută într-un teatru belgian, cu actori belgieni. Desculț de Zaharia Stancu ni se arată de sub frumoasa copertă a traducerii ei daneze. Am ajuns la scriitori mai noi, acei pe care i-am cunoscut, și acei care le urmează. Rebreanu scrie incolăcit de masa lui. Camil Petrescu este academician, citește o comunicare la pupitru.

Tinerii au pornit la documentare, s-au amestecat cu țăranii unei colective. Urmăresc figurile celor cunoscuți, pe Mihai Beniuc și pe Petru Dumitriu, dar și pe acei văzuți acum pentru întîia oară și îi însoțesc pe toți cu sentimentele de prietenie și încredere datorite acelora care au primit unelte din mîna vrednicilor înaintași. Operele lor sînt răspîndite în biblioteci de întreprinderi și de șantier, în biblioteci sătești. La Congresul scriitorilor din 1956 s-a adunat tot tineretul scriitoricesc; lămuresc în mijlocul lui pe Mihail Sadoveanu și pe Tudor Arghezi. O literatură se formează prin șirul generațiilor și în fiecare din acestea printr-un îndoit act de supunere la trecut și de depășire a lui. Avem de păstrat o limbă și s-o îmbogățim, să păstrăm o tradiție de înălțare a omului și s-o sporim prin tot ce cer timpurile și condițiile noi ale țării socialiste. Muzeul literaturii romîne trebuie să ne arate toate acestea.

Perpessicius și colaboratorii lui au strîns documentele cu mare pricepere, ne-au înfățișat scriitorii în legătură cu mediul lor natural și cu contemporanii lor, în felul deprinderilor, în rezultatele activității lor și în răsunetul acesteia, adică tot atîtea lucruri pe care nu le găsim niciodată grupate laolaltă într-o expunere și în forma prezentării directe, vii și convingătoare, a imaginii văzute. Munca organizatorilor Muzeului nu se găsește însă la sfîrșitul ei; trebuiesc înmulțite documentele în direcția prezentării tuturor știrilor și conexiunilor necesare; este recomandabilă coborîrea în interstițiile istoriei, către micile fapte semnificative, către detaliile elocvente. Filmul istoriei literare romînești nu trebuie să înfățișeze numai figurile de prim plan, pe eroii evenimentului literar; o anumită atenție trebuie acordată și figurilor secundare, acele care ocupă fundul tablourilor și creează perspectivele. Piesele expuse nu sînt toate ale Muzeului, unele din ele sînt împrumutate; Muzeul trebuie să și le agonisească pe ale sale. Aceste piese, atunci cînd este vorba de manuscrise, de fotografii și de orice imprimat, au suferit uzura timpului sau sînt supuse distrugerii; muzeologii sînt obligați deci să recurgă la facsimile și la reproduceri de orice fel, care trebuiesc însă executate cu multă grijă artistică de tehnicieni foarte experimentați. Căci după cum un muzeu de pictură nu poate prezenta copia tablourilor ci tablourile originale, tot astfel muzeul literaturii se cuvine să înfățișeze pe cît se poate documentul autentic, acceptînd abaterea de la această normă numai în cazuri cu totul inevitabile și în forme care sa acopere pe cît este cu putință substituția impusă de împrejurări.

Multe și delicate probleme vor avea de rezolvat specialiștii grupați la Muzeul literaturii romîne, dar începutul muncii lor este excelent și, bine sprijiniți, ei vor putea da unul din cele mai interesante, mai frumoase și mai utile așezăminte ale rețelei noastre muzeologice. De pe acum se pot observa printre curioșii veniți să viziteze noul muzeu mulți tineri dornici să-și îmbogățească știința lor literară prin contactul direct cu izvoarele și prin trăirea, fie numai de cîteva clipe, în atmosfera creației mai vechi și mai noi. Muzeul literaturii romîne se adresează în primul rînd acestui tineret și este menit să devină pentru el un important instrument de cultură, de întărire a legămintelor și de noi hotărîri în epoca nouă a construirii socialismului.

Tudor Vianu

Portretul tînărului comunist

(Urmare din pag. I)

terul interesant, trepidant și dramatic al povestirilor care vorbesc despre virtuțile tinereții contemporane, care înfruntă eroic cataclismele naturii, ca și dușmanii socialismului. Tinerețea lui Adam Iora aduce dovada elocventă a valorilor complexe morale și artistice ale imaginii tînărului comunist. Scena furtunii este un poem închinat vitalității adolescentei muncitorești, dîrzeniei și bărbăției sale, ca atribute ale unei tării lăuntrice dovedită în luptă. Această tărie — ca și toate celelalte atribute pozitive ale tinereții — va dăinui în personalitatea revoluționarului comunist de mai tîrziu, a instructorului de partid, Adam Iora.

Demonstrația artistică a angajării organice cu trup și suflet în bătălia partidului, presupune o responsabilitate deosebită în realizarea caracterului de tînăr comunist. Reflexul prompt și profund în conștiință al împrejurărilor sociale, al condițiilor istorice ale epocii, implică o delimitare precisă a elementelor biografiei eroului. Sensul comunist al atitudinii sale politice se încheagă dintr-un ansamblu complex de observații și experiențe personale. Și tocmai pentru că ele sînt înregistrate cu sensibilitatea ascuțită a tinereții, spontaneitatea și vivacitatea reacțiilor ei, trăsăturile portretului converg deopotrivă către conturarea fermă a unui caracter unitar, riguros închegat. Formația de ansamblu, cărțirea politică și ideologică a tînărului se dovedește artistic pe un plan pe cît de divers, pe atît de convergent. Trecutul, cu experiența și întîmplările lui intervine semnificativ în momentele decisive ale prezentului, în imaginea lui Costandin din nuvela „Dușmanie" din „Cronica de la cîmpie" a lui Petru Dumitriu. Lupta violentă de clasă cu chiaburii îl angajează nu numai pe activist ci în același timp pe om, în întregul lui, îi descoperă mîndria rănită, amintirile dureroase, dușmăniile și certitudinile.

Valoarea imaginii care exprimă sentimentele unui tînăr comunist cum este Costandin constă îndeosebi în înflăcărarea și intransigența politică definite în armonia și unitatea trăsăturilor personajului. Ura împotriva dușmanului de clasă devine — ca și la Adam Iora — prilej de angajare mastvă a întregii personalități a eroului. Ciocnirile cu chiaburul Eftimie redeșteaptă imagini ale trecutului, amintiri și viziuni semnificative. Imaginea eroului începe în primul rînd cu portretul fizic. Privindu-l pe Costandin, unul din bătrînii sărmani ai satului în care se petrece acțiunea nuvelei gîndește înseninat și mîndru că „tînărul gălbejit, cu ochi negri care era lîngă el, era cel puțin la fel de țeapăn ca Eftimie". Prozatorul descrie pe tînărul membru al celulei de partid din sat „cu niște ochi mari, negri, nepătrunși, noptatici, care străluceau nefiresc. Era voinic cu brațe vînjoase și mîini mari, zgîriate și jupuite..." Același portret este revăzut apoi într-un moment greu al luptei reluînd și amplificînd tema purității morale, a bărbăției și dîrzeniei lui Costandin. Este scena înfruntării directe cu Eftimie care confruntă deodată vechi vrăjmășii, trezește în mintea lui Costandin episoade crîncene din trecut. Eroul nostru își privește potrivnicul într-un anumit chip: „tăcea și-l privea cu ochii lui negri, adînci, plini de putere". Este o privire grea... „străpungătoare și grea... ca un ciocan în frunte. Ca o palmă peste obraz. Ca o arsură de bici". Detaliile jocului dur al privirilor concentrează violența urii lui Costandin. La vederea cuțitului pe care chiaburul îl scoate din șerpar „lung și subțire, tipar de oțel albăstrui" Costandin își amintește de victima lui Eftimie, prietenul lui, comunistul Gudică, „de cum fluierase în inserare un cîntec de război și de fața lui mînjită cu țărînă". Și de la figura prietenului răpus recent, înaintea cititorului Costandin readuce datele propriei sale biografii, într-o miraculoasă panoramă a unei memorii sensibile care reface în decursul anilor istoria luptei sale cu Eftimie. „Se uită la omul din fața lui, îl văzu cu cuțitul în mînă. Așa fusese de cînd se născuse: cuțitul lui era cîteodată seceta, cîteodată Vasile Cotulbea, totdeauna banii cusuți în saltea, îngropați în ziduri, depuși la bancă, atîrnați poli vechi, taleri și mahmudele, de gîtul nevestei-si de Paști... și fața lui Gudică cu gura întredeschisă și buzele pline de pămînt..." Meritul episodului este de a sintetiza dintr-o dată și semnificativ elementele disparate pînă acum ale biografiei eroului, de a le readuce în scenă în clipa confruntării celor doi. Este un moment în care imaginea tînărului comunist Costandin se dezvăluie într-o convergență de determinări sociale intime, familiale. Vitalitatea personajului este exprimată tocmai de această strînsă demonstrație a tuturor argumentelor sufletești în virtutea cărora Costandin acționează într-un anumit fel. Prietenia puternică pentru Gudică, tovarășul de luptă pe front, unul dintre luptătorii de frunte pentru cauza partidului, cel asasinat de Eftimie, imaginea văduvei îndurerate, a copilului orfan, regăsesc în sufletul lui Costandin ecouri numeroase ale propriilor încercări și umilințe din vremea în care seceta și cupiditatea chiaburului îl lovise cumplit deopotrivă pe el ca și pe oamenii sărmani ai satului. „Doar el, Costandin era copil de văduvă și fusese argat pînă să-l ia în armată..." și urmase soarta tuturor, ba chiar se dovedise a fi un înfocat luptător pentru cauza comună. De aceea amenințările dușmanului care-i bănuiește puterea, nu mai întîlnesc un om izolat. La exclamația înveninată a lui Eftimie („Ținele, pandurul de Costandin, desculțul, pogonarul, de ciudă că n-are el, vrea să ia și de la care are. Îmi pică în mînă!") — Costandin replică încet, liniștit: „Cu fața nemișcată, cu un glas moale, închis, nepăsător.

— Las'să mă omoare. De ce să nu mă omoare? Ce, nu era să fie tot satul al lui, cînd cu seceta? Dacă nu se făcea legea, rămînea cu pogonașele voastre și voi argați la el. Ce-avea el gîtul gros, i s-a mai îngroșat odată p-atita..." Sudura om-colectivitate este astfel pentru totdeauna pecetluită în felul de a gîndi, în lumea unică a preocupărilor intime și obștești ale lui Costandin. Indignarea și clocotul mîniei au de aceea puritatea unei tinereți angajate în lupta pentru dreptatea țărănimii muncitoare. Ca și în situația lui Gudică, cel care-și smulge iubita din casa chiaburului Eftimie, ca și Adam Iora care-și recucerește dragostea furată de dușman, Costandin — în remarcabila scenă a înfruntării cu Eftimie — trăiește sentimentul unei rivalități foarte personale, organice, în care se topiseră toate dușmăniile prezente și trecute. De aici, din această coincidență a tuturor revoltelor, tensiunea teribilă a pornirii vrăjmașe care-l aruncă odată pe Costandin spre chiaburul stupefiat, covîrșit de lașitate și neputință: „Simți că i se umflă tîmplele, că i se întăresc umerii, coardele de durere, că i se zgîrcesc mîinile, gheare, că i se lărgește pieptul gata să urle ca o fiară și i se schimonosește fața. Nici nu știu că face încet un pas înainte, apoi încă unul, îl văzu pe Eftimie că dă îndărăt un pas, apoi încă unul. Cuțitul răsună pe o piatră, zăngănind spart. Apoi, deodată, fața lui Eftimie se goli de sînge, ochii și gura i se căscară. Omul se întoarse și o rupse la fugă, cu capul înainte, printre sălcii. Pieri, urmat de bufnitul și treapadul bocancilor grei."

Imaginea tînărului comunist Costandin se exprimă unitară printr-o amplă orchestrație a mișcărilor sufletești, a demnității, a sentimentului asuprit de dreptate socială, a întregii sale conștiințe. Trăsăturile tinereții își vădesc astfel, în nuvela lui Petru Dumitriu, superioritatea morală, frumusețea artistică tocmai în împrejurările decisive ale luptei pentru cauza socialismului!

Miron Dragu

Decăderea dramaturgiei burgheze

(Urmare din pag. I)

lism. Revoluționarul reprezintă o treaptă superioară în înțelegerea personajelor, căci ia el complexitatea e unificată de țel, de un ideal social.

Cu aceste deosebiri care despart două epoci istorice, personajele vechiului realism, ca și cele ale realismului socialist, au comună soliditatea. Profunzimea puterii lor de viață poate varia de la eroii lui Tolstoi la făpturile mai șterse ale unui scriitor de mîna a doua. Dar în toate cazurile, scriitorul crede în realitatea artistică a eroilor săi, căci ei exprimă realitatea. Chiar cînd par absorbiți în meandrele inesizabile ale vieții sufletești, chiar cînd sondează respirațiile și frămîntările lui Andrei Bolkonski, sau Fabrice Del Dongo, scriitorii sînt întorși spre realitate. Pentru ei viața conștiinței e o latură a realității și nu un refugiu față de ea.

Opoziția e izbitoare cînd comparăm asemenea personaje cu cele pe care literatura burgheză le multiplică de multe decenii. Virtuozitatea, uneori talentul neobișnuit, sînt cheltuite pentru a crea făpturi cît mai subțiate. Personajele realiste au viață proprie, sînt obiectivate, evoluează uneori împotriva intențiilor inițiale ale scriitorilor. Se cunosc cazurile atîtor eroi ai lui Pușkin, Dickens, Tolstoi, care concepute într-un fel au fost făurite pînă la urmă altfel, potrivit cu logica lor interioară. Decadentismul creează personaje care există numai în raport cu autorul lor, cu amintirile și cu experiența acestuia. Așa se întîmplă cu romanele lui Proust și ale numeroșilor lui imitatori. În locul personajelor cu trei dimensiuni, se înmulțesc apariții diminuate, reduse la reacțiile lor exterioare, parcă lipsite de conștiință sau, dimpotrivă, psihologizate, mărginite doar la viața conștiinței. În locul caracterelor cu contururi clare, pe care realismul a știut să le arate și unitare și în schimbare, s-au ivit caracterele amorfe, descompuse pînă la urmă în simple acumulări de reacții eterogene, atribuite unui aceluiași individ. Personajele lui James Joyce sînt reduse la cîte o infinitate de reacții diverse, care au comun doar numele și cîteva detalii de stare civilă.

E vorba, firește, de o tendință generală. În fiecare caz în parte, lupta dintre realism și antirealism ia cele mai diverse forme și pretinde o analiză minuțioasă. Dar tendința e evidentă și progresivă. Ea exprimă fuga de realitate, pe toate căile, într-o perioadă cînd fidelitatea cu care se reflectă realitatea în artă nu poate fi decît primejdioasă orînduirii capitaliste. Filozofic, fuga de realitate se traduce prin ecourile în literatură ale diferitelor variante de gîndire idealistă. Proust a fost puternic înrîurit de Bergson, Pirandello de ecourile filozofiei kantiene; iar, în ultimul deceniu, variante de mare circulație ale existențialismului, care apăruse mai demult cu Kierkegaard, apoi cu Heidegger, Șestov, Jaspers, au infiltrat în literatură o filozofie a neliniștii, disperării și apatiei.

La o primă și superficială apreciere s-ar părea că în dramaturgie procesul de dezagregare ar trebui să se înfăptuiască mai greu. Obligația de a pune în scenă oameni în conflict pare a se opune subțierii, împuținării personajelor. Faptele dovedesc însă că anemia personajului, semn al decadenței, se face de multă vreme simțită. Încă la sfîrșitul secolului trecut, simbolismul a introdus în teatru personajele dramatizate ale lui Maeterlinck, care șoptesc replici obscure, cu repetiții și întreruperi artificiale. Mai apoi teatrul lui Claudel a accentuat coloratura mistică a simbolismului.

Fenomenul e izbitor cînd citești unele dintre piesele occidentale contemporane despre care se vorbește și se scrie mai mult. Evoluează în ele personaje împuținate bizar. Se regăsesc în ele formele și treptele cele mai diverse de alterare a personajului.

Într-o bună parte din piese, vechile tendințe naturaliste au renăscut cu o virulență sporită. Ca și în faimoasele romane negre, deși cu alte mijloace artistice, omul e redus la treptele de jos ale instinctului. Eroina „Recviemului pentru o călugăriță", piesa pe care Albert Camus a extras-o dintr-un roman al lui William Faulkner, a fost răpită de un gangster și reclusă la o condiție abjectă. Ea nu se mai poate curăți de pecetea mocirlei. Mărîtișul, copilul, nu o vor putea împiedica să se reintoarcă periodic în mediul bordelului care i se pare cel mai apropiat. În piesa lui Tennesee Williams, „Pisica pe acoperișul fierbinte", Maggie posedă vitalitate, dar această vitalitate rămîne la nivelul instinctului. Conflictul se dă între personajele călăuzite de instinct și cele minate de rapacitate. Cînd viața personajelor este astfel fixată, nu e de mirare ca violența, reacțiile brutale să le stăpînească comportarea.

Chiar dacă personajele nu sînt mărginite la instinct, orizontul lor e adesea meschinizat. Caracterele fără forță, amorale sau acceptînd cu ușurință orice compromis, sînt expresia unei concepții dezabuzate, pesimiste, asupra omului.

În această privință e interesant de amintit una dintre ultimele piese ale unui cunoscut autor francez. Adesea superficiale, piesele mai vechi ale lui Marcel Achard, respirau încrederea în viață, tradusă printr-un sentimentalism ușor, dar grațios. Publicînd „Patate", „Revista teatrală" din Paris arată că scriitorul are satisfacția de a fi creat în această piesă un caracter. Caracterul este personajul principal, Leon, supranumit „Patate" (Cartoforul). Leon trăiește din expediente. Principalul lui mijloc de existență sînt subsidiile smulse de la un prieten bogat, Noël, care se lasă tapat după ce-l face să plătească banii prin umiliri sistematice. Întîmplător, Leon află că Noël l-a sedus fata adoptivă. Deși își adoră fata, prima reacție a lui Leon e bucuria frenetică că-l are la mînă pe vechiul lui prieten și că-i poate plăti tot ce a trebuit să îndure. Dar abilitatea lui Noël care face șantaj sentimental și amenință cu sinuciderea, îl dezarmează pe Leon. El iartă, mai mult din slăbiciune de caracter.

Plutește prin piesă o apreciere amară asupra omului, dovadă de forța cu care viziunea decadentă îl poate contamina pe un scriitor format ca Achard.

În alte piese personajul tinde să dispară cu totul, să fie înlocuit prin niște bizare simulacre de personaje. Formulele literare prin care s-a ajuns la astfel de pseudo-personaje sînt felurite. Psihologizarea excesivă, născută mai ales din accentuarea unor trăsături ale teatrului lui O'Neill, folosirea la fel de excesivă a simbolului, sau chiar concepțiile estetice de tip dadaist, sînt cîteva formule în circulație. În toate însă se simte divorțul dintre artă și realitate, prin toate — chiar cînd se simulează comicul — străbate o viziune deznădăjduită asupra realității și omului.

Concepția lui Samuel Bekett e evident existențialistă. Ideea principală din „Așteptîndu-l pe Godot", piesă care a făcut vîlvă în Franța și Statele Unite, este absurdul existenței, așteptarea fără obiect. Doi vagabonzi famelici, murdari, urît mirositori, așteaptă fără să știe de ce un personaj indefinit, care poate fi divinitatea sau speranța. După cîteva zbateri, după o încercare de sinucidere, piesa îi părăsește în aceeași așteptare fără sens.

Cei doi vagabonzi nu mai sînt personaje, ci simboluri cu nume proprii. Ei n-au nici trăsături de caracter, nici stare civilă. Piesa se petrece undeva în absolut.

Mai puțină realitate încă au personajele lui Eugen Ionescu. Formula teatrului său e de tip neo-dadaist, de teatru anti-teatru. Totul se petrece pe scenă într-o absurditate căutată, în care nimic nu mai are consecvență logică, nici personajele, nici faptele, nici motivările. Nimic nu e menit să fie artistic crezut. Fronda lui Eugen Ionescu duce la dizolvarea artei, așa cum o făceau formulele preconizate de dadaiști.

După romanul „fără personaje" despre care unii critici occidentali au vorbit cu entuziasm, s-a ajuns și la teatrul cu pseudo-personaje. Față de străduințele vechiului realism de a da cît mai multă consistență personajului, de a-i cuprinde și multiplicitatea și unitatea pentru a-l face în stare să exprime esența realității sociale — saltul înapoi e elocvent.

S-ar putea afirma că aceste fenomene, ca și filozofia deznădejdii care le stă la bază, au valoare simptomatică, sînt documente ce consemnează decadența culturii burgheze. Lucrul e adevărat nu numai pentru scrieri în care se simte o zbatere tragică și inutilă, pentru fronda lui Eugen Ionescu sau pentru teatrul neliniștii al lui Camus sau Bekett, ci și pentru maculatura care exploatează comercial înclinațiile sadice sau psihoza atomică, pentru romanele negre și comics-uri. Existența și alcătuirea lor condamnă implicit cultura care le-a generat. Dar nu ne putem mărgini la aspectul de „produs" și „document", și nu putem ignora modul pernicios în care acționează aceste piese, indiferent de intențiile autorilor.

Produse suprastructurale ale orînduirii capitaliste, ele își servesc într-adevăr baza. În momentul acesta, cînd toată lumea e în cumpănă, cînd hotărîrea popoarelor de a bara provocările imperialiștilor la război are atîta însemnătate, piesele acestea propagă resemnarea, apatia, inutilitatea. E drept că în capitalism contacul maselor cu teatrul e slab, dar oriunde acționează, influența lor e paralizantă. De aceea, apariția din ce în ce mai numeroasă a pieselor în care problemele prezentului sînt tratate cu luciditate, devine un important antidot. Să amintim de popularitatea crescîndă a dramaturgiei lui Brecht în țările Apusului, ori de ultima piesă a lui Adamov „Paolo Paoli" elogiată de presa progresistă franceză. Sînt piese în care oameni și nu fantome abstractizate dezbat problemele oamenilor și osîndesc războiul, colonialismul, fascismul. Ele reabilitează teatrul occidental, îi redau cu putere de înțelegere sporită vechea menire de tribună artistică.

Silvian Iosifescu

EUGEN BOUȘCA — *„Mincitor"*

I. PETROVICI — *„Copil de țăran"*

EUGENIA BRATEȘ — „Din Constanța"

NADIA-ES-SALTI

Cine ești tu Nadia-Es-Salti, nume frumos,
Amforă vie de abanos!
Risul păgîn,
Ce născătoare ți-l descîntă fericită la sîn?
Din care păcură a Gheenei
Ți-a fost incondeiată smiceaua sprincenei?
Ce ursitori și-au purtat căutătura
Peste mura
Ochilor tăi
De ți-a învolburat inima în văpăi?
Te-a răsucit Albionul de mină
Să-l slugărești la praznic.
Ți-au tremurat de mînie gleznele subțiri,
Nadia-Es-Salti,
Stăpînă peste cedrii și trandafiri.
Cuvîntul răzvrătirii l-ai fulgerat năpraznic
Din prag în prag, din om în om, din suflet în suflet,
Și amețitorul sunblet după libertate, iubire și stele
Te-a prăbușit în fiarăș greie.
Ți-au întășorat trupul în bice.
Gîtul tău, gîngase agile,
In șreang vor să-l răsucească.
Ridică-te, mînie omenească!
Ridică-te mare!
Ridică-te pădure!
Ridicați-vă vînturi, și munți, și nisipuri,
Cum știți, cum vă pricepeți, în feluri și chipuri,
Să n-o omoare!
Pe Nadia-Es-Salti o așteaptă un mire.
Să smulgem dintre fălcile cîinilor trupu-i subțire,
S-o înălțăm pe teferii noștri umeri de frați,
Să culeagă, Nadia-Es-Salti purpura răsăritului și luceferii visați!

Violeta Zamfirescu

Frédéric Joliot-Curie

(Urmare din pag. 1)

Odată cu venirea lunii mai a anului 1945, prima bombă atomică americană explodă asupra orașului Hiroșima. Prima bombă atomică își dovedi diabolica-i putere de distrugere.

Frédéric Joliot-Curie își ridică din nou glasul și începu să militeze pentru utilizarea energiei atomice în scopuri pașnice.

Lucră la conducerea Centrului național de cercetări științifice, fu numit mai tîrziu înalt comisar la Comisariatul energiei atomice din Franța. Munca lui dădu și aci rezultate. In 1948, prima pilă atomică franceză, construită sub îndrumarea sa, intră în funcțiune.

Intre timp cercurile războinice își arătară din nou colții. In mîinile monopoliștilor americani bomba atomică deveni un instrument al politicii „de pe poziții de forță". Începu războiul rece. Statele Unite ale Americii construiră numeroase baze militare la mii de kilometri departe de frontierele lor. Se trecu, în pofida protestului apărătorilor păcii, la înarmarea Germaniei militariste.

Impotriva pericolului unui al treilea război mondial se ridicară însă toate popoarele lumii. Și se născu astfel mișcarea mondială a partizanilor păcii.

Frédéric Joliot-Curie a fost ales președinte al Consiliului Mondial al Păcii.

La 20 aprilie 1949, la primul Congres mondial al păcii, încheindu-și raportul prezentat, Joliot-Curie spunea: „Celor care nu văd încă pericolul războiului le vom arăta acest pericol. Celor care vor, împreună cu noi, să apere pacea, le vom oferi această posibilitate. Celor care au înțeles, dar care — conștient — vor războiul, le spunem calmi și hotărîți: „Veți avea de-a face cu noi". Facem apel la toți oamenii cinstiți pentru a evita acest flagel: războiul. Impreună, conștienți de forța noastră, vom da această bătălie și vom cîștiga victoria".

Și au urmat alți ani grei și plini de lupte. Și de persecuții. A fost destituit din postul său de înalt comisar pentru energia atomică. Autoritățile franceze i-au interzis vizitarea pilei atomice creată de el. Militarii americani l-au oprit la frontiera zonei americane din Germania și l-au ținut arestat ore întregi. Iar la Paris, studenți reacționari i-au tulburat cursurile.

In toți acești ani zbuciumați, vocea lui Frédéric Joliot-Curie s-a auzit neîncetat de la tribuna congreselor păcii. Mesajele lui au fost citite de milioane și milioane de oameni. Mișcarea partizanilor păcii, al cărei militant de frunte a fost, a obținut succese dintre cele mai însemnate. A strîns în jurul ei milioane de oameni, a devenit o forță de care ațîțătorii la război, vor sau nu vor, sînt nevoiți să țină seamă.

Frédéric Joliot-Curie și-a folosit așa cum spune Declarația Comitetului Central al Partidului Comunist Francez, întreaga sa inteligență de cercetător, întreaga sa voință de om de acțiune, pentru demascarea cauzelor care duc la izbucnirea războaielor și pentru organizarea mișcării partizanilor păcii.

Savantul cu renume mondial, membru al Institutului Francez și al Academiei Franceze, autor a nenumărate lucrări științifice, laureat al Premiului Nobel, membru a numeroase academii străine și membru honoris causa a cinci universități, președinte al Asociației pentru strîngerea relațiilor de prietenie între Franța și U.R.S.S., Frédéric Joliot-Curie a primit și înalta cinstire a Premiului Internațional V. I. Lenin pentru întărirea păcii între popoare.

Pentru milioanele de oameni din lumea întreagă numele și figura lui Frédéric Joliot-Curie sînt familiare. In conștiința tuturor, personalitatea sa este sinonimă cu cinstea, cu devotamentul, cu dragostea de oameni. Apropiindu-se cu dragoste de clasa muncitoare întîi, și apoi intrînd și în rîndurile comuniștilor, Frédéric Joliot-Curie și-a pus întreaga sa viață, și-a cheltuit întreaga sa energie, pentru cauza clasei muncitoare și a partidelor marxist-leniniste ale clasei muncitoare de pretutindeni. El a venit între comuniști cu inima întreagă. Și cu inima întreagă a rămas printre comuniști pînă la ultima suflare. N-a șovăit în fața greutăților. Nu s-a îndoit de victorie. A fost, prin toată activitatea sa, exemplul strălucit al omului de știință care își dedică viața și-și utilizează energia pentru triumful celei mai nobile cauze: cauza clasei muncitoare; pentru izbînda celor mai nobile idei: ideile lui Marx, Engels și Lenin.

Anii de muncă neobișnuită i-au șubrezit sănătatea. La 16 iulie anul acesta, la mai puțin de o lună înainte de a se săvîrși din viață, mesajul lui Frédéric Joliot-Curie, președintele Consiliului Mondial al Păcii, răsuna de la tribuna congresului pentru dezarmare și colaborare internațională de la Stockholm. Discursul său se încheia cu un mesaj plin de speranță: „Cu toată neliniștea în fața pericolului de război și a suferinței reale pe care o aduce cursa înarmărilor și războiul rece, motivele de încredere sînt foarte mari. Închipuiți-vă cît devotament, cîtă muncă, cîtă convingere, cîtă răbdare, cîte eforturi de toate felurile reprezintă ținerea congresului nostru. Această adunare a bărbaților și femeilor veniți din toate colțurile lumii, toți cei care au participat în orice fel la pregătirea acestui congres vor putea măsura forța opiniei publice".

Forța aceasta uriașă, a opiniei publice, de care vorbea Frédéric Joliot-Curie și pentru închegarea căreia și-a cheltuit acești ultimi ani ai vieții, reprezintă astăzi o frînă puternică în calea agresiunilor imperialiste.

Popoarele vor ști să apere și să salveze pacea. Iar noi vom păstra mereu vie amintirea marelui învățat care a fost Frédéric Joliot-Curie, a marelui luptător pentru pace, a tovarășului drag care s-a dăruit cu trup și suflet celei mai scumpe cauze a clasei muncitoare de pretutindeni: apărarea păcii în întreaga lume.

Acad. Zaharia Stancu

LITERATURA lui 23 August 1944

(urmare din pag. 1)

stituie ca o literatură a rezistenței împotriva fascismului și a războiului. O reprezintă Emil Isac, Magda Isanos, D. Corbea, Miron Radu Paraschivescu, Al. Șahighian, etc. Iar prin Mihai Beniuc, sau prin Al. Sahia, va ajunge la trepte revoluționare. Și totdeauna cînd vorbim despre literatura închinată evenimentului eliberării trebuie să o menționăm și pe aceasta, ca fiind din întreaga tradiție realistă filonul care se leagă mai direct de literatura nouă. Aici, la scriitorii legați încă de atunci de partid, aflăm de fapt primele elemente și manifestări ale realismului socialist.

Al doilea aspect la care trebuie să ne referim este semnificativa întoarcere spre realism pe care au realizat-o după 23 August numeroși scriitori aflați înainte de război sau în timpul războiului de partea altor metode și procedee de creație. Pentru a cînta la adevăratele ei proporții radicala cotitură în viața unui popor, au trebuit unelte pe măsură, pe care diferitele variante ale modernismului nu le puteau oferi și nici psihologismul sau naturalismul. Viziunea nouă despre lume, verificată mai întîi în zugrăvirea războiului, a determinat o întoarcere către realism la acei scriitori care se depărtaseră de această metodă fundamentală a literaturii.

Nu trebuie privit ca întîmplător faptul că între primele lor lucrări reprezentînd o nouă orientare, uneori chiar o ieșire din impas, și ancorarea în terenul solid al vieții, părăsirea coșmarurilor sau reveriilor intime, — între aceste prime lucrări un loc esențial, adesea principalul loc, îl ocupă temele războiului și ale eliberării. Creația lui Cicerone Theodorescu, Eugen Jebeleanu, Maria Banuș este expresivă în acest sens. Romanul „Negura" de Eusebiu Camilar trebuie de asemenea apreciat în acest sens sub raportul definitivei întoarceri a scriitorului la realism.

★

Semnificația literaturii cu tema războiului și a eliberării ne poartă așadar în domeniul unor concluzii deosebit de interesante, pentru a înțelege întregul mers al literaturii românești în ultimele trei decenii ale secolului nostru. Pătrundem către descifrarea unor procese esențiale. Aflăm date importante privind evoluția unor scriitori. Schița de față s-a mărginit în exemplificările ei la poezie și mai ales la proză. Fenomenul este același în dramaturgie și, firește, în alte arte.

In tema războiului și a eliberării, literatura noastră a realizat primele trepte ale realismului socialist. Dar eliberarea noastră rămîne permanent una din principalele teme ale literaturii; pentru că alături de temele socotite pînă acum eterne: dragoste și moarte, datorie, eroism, recunoștință etc. — epoca noastră a confirmat altele, a căror eternizare mobilizează mereu conștiințele. Iar între ele este tema eliberării, cea care inaugurează adevărata primăvară a omenirii.

Mihai Gafița

Dezvoltarea literaturii maghiare din R. P. R.

Spațiul limitat nu ne permite să vorbim și despre literatura minorității germane, nici să încercăm măcar a schița problema operelor scrise în limba sîrbă sau limba idiș. Aceasta o vom face altă dată. Drumul lor însă a mers paralel cu cel al literaturii maghiare de la noi.

Acest drum nu a fost neted; el a avut și obstacole. A fost însă un drum just. Dezvoltarea creației originale în cei paisprezece ani de la eliberare stă ca o mărturie vie a acestui fapt. Calea scriitorilor amintiți a fost urmată de o serie de tineri care au devenit, mai ales în ultimii doi—trei ani, sau devin, chiar sub ochii noștri, scriitori maturi.

Să pomenim, cu titlu de exemplificare, doar de talentatul Gyula Szabó, care încă de la primele sale nuvele a atras asupra sa atenția generală și a reportat apoi un adevărat succes cu romanul „Neamul Gondoșilor" — al cărui al doilea volum este acum sub tipar; romanul ne înfățișează un tablou al satului secuiesc de ieri și de astăzi. De asemenea, tînărul nuvelist Sándor Huszár și-a cucerit, în ultimii doi ani, faima de scriitor în plină dezvoltare. Eroii săi sînt în mare parte oameni de azi: muncitori, intelectuali — mai mult de la oraș decît de la țară. Viața lor, gîndurile, bucuriile și grijile lor sînt și ale noastre, iar scriitorul se străduiește a le reda cu o măiestrie sporită. Un alt nuvelist tînăr, Sándor Fodor, redă cu talent și vigoare mai ales viața zbuciumată a tineretului de la sfîrșitul războiului trecut.

Poeții crescuți sub soarele republicii noastre populare s-au manifestat viguros și în ultimii doi—trei ani: Erik Majtényi, János Szász, Zoltán Márki care, după cîteva poeme frumoase despre partid, despre patrie, începe, în ultima vreme, să se orienteze către proză (mărturie a acestei orientări sînt reportajele sale despre Uniunea Sovietică, și fragmentele unui roman, publicate în presă) și încă mulți alți poeți, foarte talentați, pe care nu i-am enumerat aci, numai pentru a evita cititorului plictiseala unei enumerări.

Cea mai de seamă cucerire însă, din ultimii doi—trei ani, a poeziei noastre maghiare constă în faptul că alături de poeții mai mult sau mai puțin consacrați, începe să se afirme o nouă generație de poeți talentați. Cu nesiguranța drumului poetic inerentă vîrstei, cu greșeli și exagerări, ei asigură totuși continuitatea spre viitor a literaturii de ieri și de azi. Trebuie să ne mărginim numai la enumerarea cîtorva din ei: Domokos Szilágyi, Gizella Hervay, Zoltán Veress, Pál Jamosik, Aladár Lászlóffy, György Csávossy și alții constituie o pleiadă de tineri poeți și prozatori, în plin avînt; de asemenea numeroși dramaturgi și critici literari și-au aflat locul în largul front al literaturii maghiare de la noi, luptînd pentru construirea socialismului în Republica Populară Română.

Nu vom pomeni acum despre deficiențe și greșeli. Amintim acum numai faptul că nu s-ar fi putut atinge un nivel înalt, dacă creatorii maghiari din țara noastră nu s-ar fi bucurat, fără nici o deosebire, de același sprijin moral și material ca și frații lor români. Uniunea Scriitorilor și Fondul Literar i-au susținut și-i susțin într-o egală măsură pe toți membrii lor, fie că sînt români, maghiari, germani sau orice alt neam.

Un semn deosebit de frumos al frației dintre scriitorii noștri de diferite naționalități, este neîntreruptă activitate de traduceri reciproce din operele lor.

Scriitorii maghiari din Romînia consideră ca o datorie de cinste tălmăcirea în ungurește atît a clasicilor cît și a scriitorilor contemporani din Literatura română. Alecsandri și Eminescu au fost traduși de cei mai buni poeți. Operele lui Creangă, ale lui Slavici, Topîrceanu, Sadoveanu, Bacovia, Arghezi, Beniuc, Stancu, Mihăescu, Dumitriu, Pîrumbacu, și ale altor scriitori români, precum și minunatele comori ale folclorului românesc, au fost și vor fi redate în traduceri maghiare de un înalt nivel.

Printre tălmăcitorii acestora vom pomeni, în primul rînd, pe excelentul, entuziastul și neobosit Zoltán Franyó, traducătorul atîtor capodopere ale literaturii române — în limbile maghiară și germană; apoi, mulți alți scriitori de înalte calități artistice, cum ar fi de exemplu: György Jánosházy (diferiți poeți), József Gráda (C. Theodorescu); Tamás Dénes etc. Acele cîțiva traduse ajung și peste hotare nu numai în Republica Populară Ungară, dar și în Republica Cehoslovacă, în R.P.F. Iugoslavia, în Republica Populară Bulgaria. Și în Austria au ajuns cîțiva scriitori romîni traduși în limba maghiară, purtînd peste tot mesajul lor umanitar socialist, ținta de pace și prietenie între popoare.

Ferenc Szemlér

MIHAI CAMARUT — „Eleve la practica de vară"

CINE ESTE PAVEL KORCEAGHIN

Pe ecranele cinematografelor rulează un nou film despre Pavel Korceaghin (al doilea și, categoric, nu ultimul). Cronicarii cinematografici au arătat și vor arăta care sînt plusurile și minusurile acestui film, raportate la antecedentul sau raportate la romanul lui Ostrovski. Au subliniat sau poate vor sublinia caracterul mai simetric și mai matur al actualei realizări cinematografice față de cea precedentă, a cărei acțiune urmărea un paralelism consecvent firului epic al romanului (al primei părți, cu preponderență). Autorii filmului recent produs de studiourile din Kiev au realizat un Pavel Korceaghin maturizat și echilibrat, selectînd acele pasaje — din partea a doua a romanului mai ales — care-l înfățișează pe luptătorul conștient pentru cauza revoluției, trecut de acțiunile spontane inițiale. Cronicarii vor evidția, dacă n-au și evidențiat, excepționalele scene (incontestabil, cele mai bune din film) ale construirii de către comsomoliști a căii ferate de la Boiarka. Firește, cronicarii cinematografici au multe de spus despre acest film. Dincolo însă de problemele de scenariu și regie, dincolo de problemele de interpretare, fotografie, culoare sau sonorizare, ne solicită, pasionantă, problema Korceaghin.

De ce și astăzi citim sau recitim cu emoție nealterată de vreme cartea lui Ostrovski? De ce figura lui Pavel Korceaghin o păstrăm în memorie permanent vie? In sfîrșit, de ce nu ne miră și de ce ne bucură acest film nou despre Korceaghin, al doilea, așa cum, sigur, nu ne va mira și ne va bucura și al treilea, al patrulea, al cincilea, al zecelea? Cine este acest Pavel Korceaghin care a intrat, simplu și cald, în viața noastră, în familia noastră, în conștiința noastră? Cine este omul acesta care, ucis de atîtea ori de gloanțele hitleriste, cărora, înainte de a străpunge inima bravă a vreunui ostaș sovietic, le era dat să treacă prin inima cărții lui Ostrovski, purtată pe cîmpul de luptă, cine e omul care, de atîtea ori ucis, a rămas totuși viu?

Dacă-i determinăm identitatea, răspunsurile la celelalte întrebări decurg inevitabil. Pavel Korceaghin este pentru noi, înainte de toate, un simbol: simbolul Revoluției învingătoare. El este ideea comunistă, filozofia comunistă convertită în energie și nerv, este victoria vieții asupra morții.

Mi se pare că am definit prea abstract. Să concretizez. Din batalionul de comsomoliști al armatei a treia care lupta împotriva contrarevoluționarilor făcea parte și Alexei Safonov. Un tînăr, un om aproape fără biografie (se născuse ca mulți alții odată cu Revoluția), care era iubit de toți pentru inepuizabila sa veselie. Batalionul primește ordin să atace pozițiile inamice. Atacurile repetate sînt însă respinse de focul mitralierelor și al aruncătoarelor. Oamenii, opriți de vijelia ucigătoare a gloanțelor, se trîntesc la pămînt. Atacul pare zădărnicit. Deodată însă, din rîndurile luptătorilor, se ridică Safonov și pornește cîntînd spre inamic. După el s-a ridicat întreg batalionul și, tot cîntînd, i-a zdrobit pe dușmani. Despre Safonov nu s-a scris încă nici o carte. Ba da. S-a scris „Așa s-a călit oțelul". Un alt comsomolist, Ilia Kolodocikin, rănit grav, s-a tîrît ore întregi printre rîndurile gardiștilor albi, făcînd popas numai cînd își pierdea cunoștința, pentru a transmite un ordin important unei companii încercuite. Ordinul a fost transmis. Nici Kolodocikin nu este eroul vreunui roman. Dar Pavel Korceaghin îl reprezintă și pe el. Korceaghin e o sinteză nu numai literară dar și istorică. In figura lui trăiesc toți Korceaghinii sau, cu un sinonim, toți eroii războiului civil și ai construcției socialismului. Avem deci a face cu o identitate plurală. E posibil atunci ca un erou cu atîtea vieți să fie uitat, să nu dăinuiască în conștiința contemporanilor și a posterității?

Autorii burghezi de romane și piese cu personaje abulice, dezaxate, înfrînte iremediabil de neputința lor de a lupta cu viața, ar protesta desigur în fața unor asemenea afirmații. „Este imposibil ca simpla calitate de exponență să asigure viabilitatea unui erou. Și noi am creat eroi reprezentativi pentru o anumită lume, derutată și pasivă. Dar nu avem cititori și spectatori și nu putem năzui la imortalitate". Aveți dreptate, domnilor scriitori și dramaturgi. Aveți perfectă dreptate. Simpla calitate de exponență nu certifică viabilitatea unui erou. Și dumneavoastră creați eroi reprezentativi pentru o realitate. A, nu, asta nu înseamnă că sînteți și realiști, pentru simplul motiv că realismul nu este reproducerea unei realități oricare ar fi ea, ci redarea a ceea ce este tipic în această realitate, descoperirea dialecticii ei interne, implicînd și dezvăluirea fantului critic, dinamic, care hotărăște în ultimă instanță evoluția realității respective. Sînt firești saturația și rezervele cititorului și spectatorului dumneavoastră — este vorba de cel care ia în mînă o carte sau vine la spectacol fără prejudecăți — fiindcă în chiar realitatea pe care o descrieți există și altfel de oameni, nu numai dezaxații și abulicii — favoriții condeiului ce-l mînuiți. Viabilitatea unui erou decurge așadar nu din faptul că reprezintă. Hotărîtor este în cazul de față pe cine reprezintă el. Comparați-l pe neînvinsul Pavka, pe acest om al voinței și al acțiunii, cu oricare dintre așa-zișii dumneavoastră eroi. Și vă veți da seama de adîncimea amețitoare a opoziției. (Nu-i vorbă, și un erou negativ, antipatic sau odios, poate cîștiga trăinicie artistică, dar aici intervine atitudinea scriitorului. Realiștii, acuzîndu-l, îi dau viață. Dumneavoastră, scuzîndu-l, îl omorîți).

Korceaghin reprezintă ceea ce e mai bun în noi, este chintesența marilor valori ale comuniștilor, este un ideal, este, dacă vreți, o normă de conduită. Pavka e un erou exemplar nu pentru că Ostrovski l-ar fi creat acumulînd virtuți, ci pentru că virtuțile sînt ale lui (ale lui și ale celorlalți), pentru că înainte de a fi personaj de roman și după aceea, el a fost o realitate palpabilă, un om excepțional într-adevăr, dar om, biologic vorbind. Spre idealul reprezentat de Korceaghin năzuim, și de aceea îl avem mereu în față. „Eroii" dumneavoastră exprimă însă ceea ce este mai reprobabil în om. Tarele și defectele cu care omului îi este rușine și de care se îndepărtează dezgustat. De aceea nu sînt prea numeroși acei care — din ce în ce mai rari și ei — își întorc fața către „eroii" dumneavoastră. Oamenii, în general, nu se vor reprezentați de niște indivizi incapabili de acțiune sau capabili de acțiuni josnice și le refuză calitatea de modele. Pe eroii dumneavoastră îi meniți să biciuie nervii cititorilor și ai spectatorilor, neurastenizîndu-i, amintindu-le mereu și obsesiv de ceea ce este meschin și primar în ei. E drept, și întîlnirile cu Pavel Korceaghin au un caracter de șoc, dar efectul este structural opus. Lupta formidabilă a acestui erou cu dușmanii Revoluției, ca și cu dușmanii lui personali: imobilitatea, orbirea, moartea, biciuie și ea nervii, dar pentru a trezi conștiințele amenințate de pasivitate, obligînd la acțiune, îndemnînd la imitație activă. Oamenii, în general (iar vorbesc de „oameni în general", fiindcă am în vedere și nefericitele excepții), caută în literatură stimulente și nu anestezice. Pavel Korceaghin este un astfel de stimulent în lupta pentru comunism, pentru o tinerețe veșnică. Acest erou ne amintește la fiecare întîlnire cu el cum trebuie să luptăm pentru un ideal măreț și de aceea fiecare asemenea întîlnire e reconfortantă și stenică. Cred că aici stă secretul nemuririi lui. Basmul cu tinerețea fără bătrînețe și viața fără de moarte a devenit, cu Pavel Korceaghin, o realitate, o realitate prezentă, o realitate eternă.

Dumitru Solomon

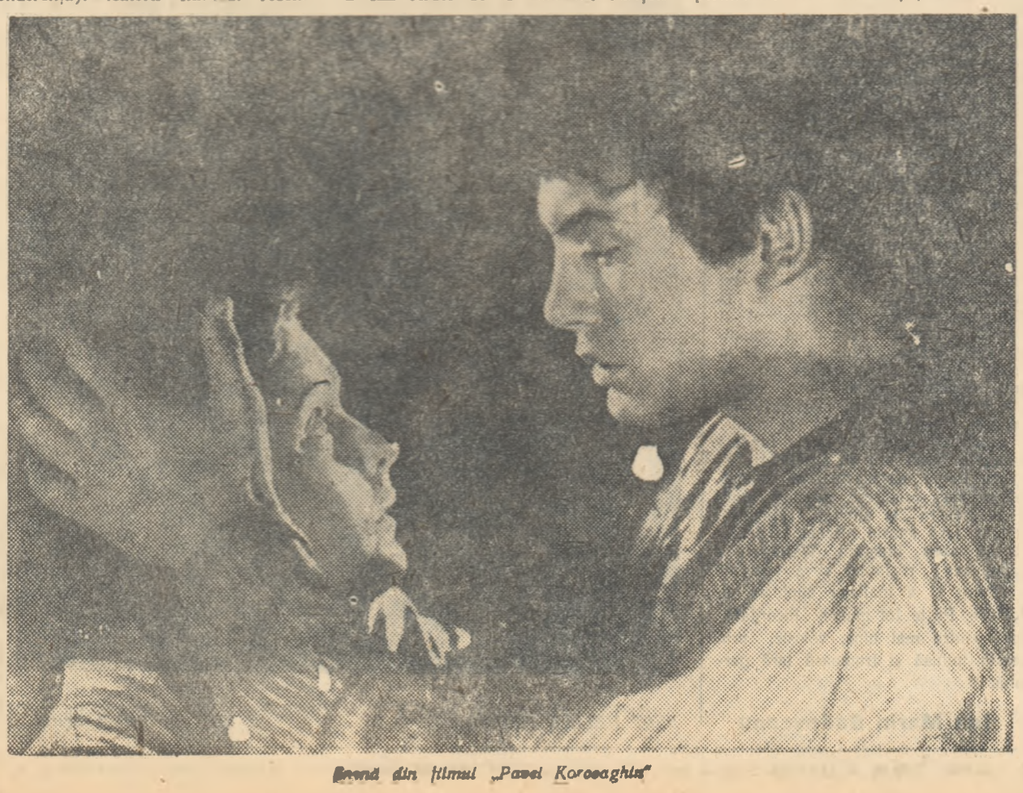

Kadre din filmul „Pavel Korceaghin"

Pod refăcut în Phenian

Poeții lumii

Pak-tchon-ier
poet coreean

TRANDAFIRII

Pe dealul socialismului, de dimineață,
Să înflorească roșii trandafirii!
Căci sînt ai luptei noastre pentru viață,
Ai păcii-ntre popoare și-ai iubirii!

Îmbălsămat să fie-ntotdeauna,
De trandafiri, văzduhul pretutindeni!
Din trandafiri să făurim cununa
Popoarelor, să cînte în armindeni.

Să crească ghimpii pe tulpina toată
Și ghimpii să-nconjoare trandafirii,
Pe dealul socialismului, vreodată,
Să nu pătrundă hiena omenirii.

Albini și fluturi ne danseze-n cale!
Noi trandafiri vom face să răsară..

...Așa-ntr-o noapte, la Orașul Stalin
Un coreean și un romîn jurară.

În romînește de **Adrian Ulmu**

CONTINENTE

IN VIETNAM

Pitorescul, așa cum îl înțeleg scriitorii și ziariștii Europei burgheze, mai cu seamă cînd se raportează la popoarele Orientului îndepărtat, este o pură convenție, fără acoperire, sau dacă are totuși una, e neputința sau refuzul lor de a pătrunde în miezul fenomenului social, atunci cînd cineva vrea să cunoască sufletul unui popor, viața lui cotidiană, istoria lui, monumentele lui de artă, pitorescul e-o călăuză insuficientă. E foarte simplu să notezi în carnetul tău de călător peisajul colorat, neașteptat, plin de vestigiile unei vechi și trainice culturi, al Vietnamului, să remarci portul lor interesant, tichiile conice de fibră, „ao-dai"-urile ale femeilor, lucrate din mătase ușoară, albă, roză, violetă, papucii lor de lemn cu panglică, costumele negre chinezești ale preoților, bivolii masivi și leneși, atît de lați în spinare, încît copilul care-i paște stă cocoțat acolo ca-ntr-un leagăn și citește netulburat, roabele lor de lemn, cu o singură roată uriașă, în care nu-i bătut nici un cui ci totul e legat cu fibre de liane și pe care pot încărca și chiar încarcă pînă la trei sute de kilograme de marfă, micile morminte strămoșești de la capătul micilor ogoare, cimpiile de orez, parcelele de patata, trestie de zahăr, bumbac, arborii de cocos și bananierii. Toate acestea însă nu sînt decît un cadru foarte general. Toate acestea își au frumusețea și farmecul lor, sînt neobișnuite pentru ochiul europeanului.*

În această parte a lumii, colonialiștii au stăpînit mai bine de un secol și au stors tot ce se putea stoarce, au luat orezul și bumbacul și mătasea, și cărbunii, și carnea, și fructele, și cafeaua, și au adus în schimb foametea periodică și sifilisul. În Vietnam, înainte de eliberare, foametea era o boală endemică, cum a fost cîndva ciuma. Notați că în Vietnam se culeg de obicei două recolte de orez pe an, iar în sud chiar și trei, că legumele se produc în permanență, că banane coapte se găsesc în fiecare lună a anului, că sînt multe rîuri și lacuri și că au pește mult, că numărul plantelor comestibile e mult mai mare ca în Europa, că oamenii munceau și noaptea, și totuși, pînă să se coacă recolta, anual mureau de foame circa 150—200 de mii de oameni, mai ales copii și bătrîni, iar cei care nu mureau ajungeau să vadă orezul copt și strîns, numai piele și oase. În partea de nord a Vietnamului, guvernul popular a izbutit în numai doi ani să dinduce foametea, asigurînd trei sute de kilograme de orez pe an pe cap de locuitor: în sud însă, cu tot importul masiv de praf de ouă și de lame de ras, marionetele americanilor n-au făcut nimic și foametea continuă să fie endemică.

E numai un detaliu acesta despre ce va să zică stăpînire colonialistă. S-ar putea scrie volume despre împilarea populației băștinașe, despre exploatarea sîngeroasă a muncitorilor din fabrici, de pe plantații, din mine. E un detaliu foarte puțin pitoresc pe care scribii burghezi se feresc să-l remarce.

În Vietnamul de Nord azi poporul e liber. Colonialiștii au fost alungați de aici, oamenii muncii sub conducerea partidului muncii au pornit pe calea unei vieți mai bune, pe calea construirii socialismului. Se construiesc termocentrale și hidrocentrale, fabrici, s-a declarat război analfabetismului, se duc campanii împotriva paludismului, se construiesc șosele și căi ferate. Acum toate acestea se fac pentru popor. Urmele colonialismului vor dispărea repede, pentru că poporul e harnic, muncitor, optimist și este condus de un partid înțelept. Nici aceste fapte nu țin de pitoresc dar sînt esențiale.

În drumurile mele prin Vietnam am cunoscut mulți oameni și fiecare din ei ar merita să fie prezentat cititorilor romîni; fiecare din ei m-a impresionat. Povestea fiecăruia e vrednică să fie intrigă de roman sau piesă de teatru. Fiecare poveste e, într-un fel sau altul, semnificativă pentru drumul istoric al poporului vietnamez.

Neavînd prea mult spațiu la dispoziție, am să scriu cîteva rînduri despre Hoang-Hanh, țăran din regiunea orașului Vinh, erou al muncii agricole, pe care l-am vizitat acasă la el. Titlul său e foarte înalt și se acordă pentru rezultate deosebite obținute în lucrarea pămîntului: e nu numai o răsplată a hărniciei, ci și o apreciere a muncii de lămurire pe care el o duce prin forța exemplului și prin conferințe, printre ceilalți țărani. Hoang-Hanh e un bărbat de 68 de ani, mărunt de statură, subțirel, cu barba rară și mustața căzută. Are mișcări măsurate, vorbește rar și cumpănit, răspunde scurt la întrebări și întreabă la rîndul său foarte mult. Stăm de vorbă într-o încăpere largă, sumar mobilată: un pian (e în același timp și masă și pat), o etajeră pentru case, lămpi petrol, nelipsita apărătoare de țînțari împotriva țînțarilor. Fumează dintr-o pipă de apă, făcută din bambus; cînd trage fumul, apa gîlgîie aproape melodic. În fața mea, pe două tăvi, patata fiert, trestie de zahăr crudă, banane și nelipsitul ceai care se bea fără zahăr fiindcă astfel e un minunat remediu împotriva arșiței. Pe un perete văd diplomele sale, fotografii de la diferite congrese. A fost și la Moscova. Și mai văd decupate dintr-un atlas drapelele de stat ale țărilor prietene Vietnamului. E acolo și drapelul romînesc. Îmi spune că are două mau de pămînt, ceea ce face aproximativ un hectar; înainte de reforma agrară nu avea decît trei șau (un șau e a zecea parte dintr-un mau). În mod obișnuit recoltează peste o sută de kilograme de orez pe un șau, adică de două ori mai mult decît e o recoltă obișnuită, și în general, și la trestie de zahăr, și la bumbac recolta su e dublă față de cea obișnuită. Pînă la eliberare, Hoang-Hanh a fost foarte sărac. În tinerețe nu a avut nici o palmă de pămînt. Argățea la unul și la altul din bogătașii satului, păzind caprele și bivolii, irigînd, plivind, secerînd. Îi era dragă munca și era harnic, dar trebuia să muncească pentru alții. Era atît de sărac, că n-a putut să se însoare decît la vîrsta de 34 de ani. Muncind împreună cu nevastă-sa, economisind crîncen pînă și la sărăcăcioasa lor hrană, a izbutit să-și cumpere trei șau de pămînt. După ce i s-au născut copiii, trebuia să arendeze pămînt de la bogătași care îl dădea pînă la 4/5 și uneori chiar 9/10 din recoltă. Abia după eliberare soarta lui s-a schimbat. Acum trăiește o viață demnă. Nu e bogat dar nu mai e lipsit. Poate ține și el un bivol, cîteva capre, poate îngrășa un porc. E membru în consiliul comunal și în consiliul raional. Are decorații și medalii. E unul dintre cei mai respectați cetățeni din regiune, cunoscut în toată țara.

Mă întreabă despre viața țăranilor romîni. E curios mai ales de gospodăriile colective. A văzut în Uniunea Sovietică colhozuri și n-a putut să le uite. E bătrîn — îmi spune — dar abia acum a ajuns să-și facă planuri de viitor. Nu vrea să moară pînă cînd nu va vedea socialismul realizîndu-se și în patria sa.

Romus Luca

'ANZIL (Italia) „Partizan antifascist rănit"

SCRIITORII SOVIETICI INAINTE DE CONGRES

De în primele zile ale Revoluției din Octombrie, poeții sovietici „s au deprins să stea de vorbă cu masele de cititori, și de aceea, spre deosebire de poezia burgheză din Apus care a devenit din ce în ce mai mult o poezie de cameră, poezia sovietică a năzuit și continuă să năzuiască spre claritatea și simplitatea clasică, spre calitatea de a se face necesară fiecăruia în parte și tuturor laolaltă". Începîndu-și astfel articolul din „Literaturnaia gazeta" nr. 94 (7 august), intitulat „Poetul și cititorul", cunoscutul poet sovietic Lev Oșanin discută, la rubrica închinată pregătirii congresului, această chestiune arzătoare pentru zilele noastre, a raportului dintre creatorul de poezie și lectorul ei. În sprijinul ideii enunțate mai sus, Lev Oșanin citează cuvintele lui Alexandr Tvardovski, care spunea de curînd că poet adevărat este acela pe care-l citesc și oamenii care de obicei nu citesc versuri. Autorul prezentului articol demonstrează în chipul acesta că este o eroare să se considere că unele cărți de versuri ce rămîn nevîndute în librării ar putea să explice o pretinsă descreștere a interesului cititorilor pentru poezie, căci, subliniază el, volumele de poezie bună se epuizează repede și tirajele, oricît de mari, nu sînt niciodată suficiente.

Poezia sovietică autentică, continuă autorul, se caracterizează printr-un simț acut al vieții, prin faptul că dezvăluie în fața cititorilor universul sufletesc al omului sovietic, activitatea lui, munca lui, bogăția lui spirituală: **„Cititorul sovietic, mai ales cel tînăr, caută în poezie răspuns la multele întrebări ale vieții sale, fie mari, fie mărunte. El caută sentimente și gînduri mari, inspirație pentru acțiunile sale creatoare..."** Imputînd unor confrați tineri că n-au menținut legătura creației lor cu viața poporului în măsura necesară, Lev Oșanin conchide că numai această împrejurare le îndepărtează versurile de interesul cititorilor. Ca dovadă, **„tirajele cărților lui Tvardovski sau Isakovski sau Șcipaciov sau Mihalkov, sau Simonov, sînt foarte mari. E destul să spunem că tirajul operelor în patru volume ale lui S. Marșak, la cererea organizației de difuzare a cărții, s-a ridicat la 300.000 exemplare. Iar aceste cifre nu miră pe nimeni".** Tirajele sporite ale unor culegeri recent publicate de poeții N. Dorizo sau S. Smirnov, poeți care și-au concentrat atenția și asupra fenomenelor mai mărunte dar importante și ele din viața curentă a oamenilor, arată că cititorii caută în poezie și sugestii sau soluții pentru întrebările puse de traiul de fiece zi.

În partea a doua a articolului, se remarcă abundența de nume promițătoare printre poeții foarte tineri și talentați, care, adaugă autorul articolului, sînt mult mai numeroși „decît ne închipuim". El mai subliniază totodată că cititorii înșiși sînt de multe ori mai atenți la apariția și făgăduielile acestor debutanți decît criticii.

Și este un fapt firesc — și considerat printre cele mai bune tradiții ale presei sovietice — prezența cititorilor în rubricile de critică ale revistelor. Așa face și „Literaturnaia gazeta" în nr. 93, de pildă, consacrînd o pagină rubricii „Cititorii despre literatură". Acești cititori sînt oameni din diferite colțuri ale Uniunii Sovietice și au felurite meserii: nici unul nu e critic sau scriitor. Dar, cum cărțile sînt scrise pentru ei, ei le discută public manifestînd maturitate, se riozitate în aprecierea cărților pe care le aprobă sau le resping. Așa, de pildă, un cititor din orașul Cerkessk polemizează cu criticul unei nuvele, care-i imputase alegerea temei, și arată că lipsurile nuvelei sînt altele decît cele constatate de critic, și că nuvela e slabă pentru că e scrisă neglijent, nu pentru că ar fi brodată pe o temă mărunță. Alți cititori dau sugestii scriitorilor. Un cititor din Moscova notează în scurtul său articol următoarele: „Eroul... Iată un flăcău cu haina pătată de ulei, un băiat liniștit, modest. Rar vorbește la ședințe, stă retras. Dacă te uiți la el nu poți remarca nimic deosebit: pare un flăcău ca oricare altul. Dar flăcăul acesta este erou și nu numai pentru că își îndeplinește planul. Este erou prin gîndurile lui îndrăznețe. El trebuie ales din mulțimea pestriță. El singur nu se dezvăluie lesne. Trebuie să-l vezi la strung, la o serată a clubului, pe coridorul uzinei sau acasă, printre-ai lui... Acești eroi așteaptă să se scrie cărți despre ei, și cărțile trebuie să fie semnificative, emoționante".

P. I.

NOTE DE DRUM DIN R. D. G.

Brecht, „Uraganul" la Berlin și spectacole în aer liber

Spectacolele, la Berlin și întreaga Republică, atrag pe oamenii muncii care vin să asculte cu interes și aplicare texte de la Goethe pînă la Brecht, răsplătind cu cuvîntă și simpatie creațiile actorilor. După pustiirea războiului, grija conducătorilor R.D.G. pentru cultură se vede mai ales în reconstruirea teatrelor. Pe „Unter den Linden" printre ruinele fostelor palate a renăscut Opera nouă în strălucirea de odinioară, cu adaosul în chiar clădirea ei, a unei minunate săli de concert. La Leipzig teatrul s-a reînchegat în stilul teatrului de la Stalinstadt: săli mari, fără loji, acoperite cu placaj de lemn, cu o minunată acustică. Teatrul din Weimar a fost reparat și el — și peste tot public nou, dornic să afle și să vadă. Firește că în centrul preocupărilor teatrale stă Berliner Ensemble, care, în vechiul teatru de pe Schiffbauerdamm continuă opera lui Bertolt Brecht. Două forțe actoricești de seamă, Helene Weigel și Ernst Busch sînt sufletul acestui teatru. Problema dacă teatrul lui Brecht poate fi sau nu un teatru de masă, se discută și astăzi cu o aprindere în cercurile berlineze. Poziția net revoluționară nu numai a pieselor dar și a temei și a formulelor de înscenare este netăgăduit. Arta simplă, omenească a unui Busch de pildă crește din însăși atitudinea sa politică. Ernst Busch este un mare actor popular, nu în înțelesul succesului, ci al fondului și rezervelor sale de creație. E și un cîntăret renumit de cîntece populare. Epoca hitleristă a petrecut-o și el în emigrație, ca atîți scriitori și artiști germani de astăzi. Opera tovarășului său Brecht el o slujește cu entuziasm nescăzut și cu abnegație. Iar opera aceasta, ea însăși, — mai ales în piesele ei recente, — socot că nu poate fi înțeleasă, chiar într-o scurtă dare de seamă, fără a vorbi de momentul care a dat o orientare hotărîtă atitudinii politice a lui Brecht, dramatizarea romanului lui Maxim Gorki „Mama" (1931). Și astăzi — într-o versiune îmbunătățită, „Mama" după Gorki este unul dintre cele mai frumoase spectacole de la Berliner Ensemble. Din vechea teorie a lui Brecht asupra teatrului epic — ce nu poate fi pomenită decît în treacăt aci — care să folosească toate aspectele de înțelegere și de dezvoltare a personajelor, din experiență permanent crescută, de text și scenică, s-a ajuns la formula de astăzi. În general, spectacolele de la Berliner Ensemble sînt idei activate revoluționar, transmise spectatorului prin întreaga ambianță a serii, de la cortină — cu un uriaș porumbel al lui Picasso pe ea — pînă la program. De pildă, „Mutter Courage" este o pledoarie pasionantă împotriva războiului. Stă scrisa pe program o frază: *„Marile afaceri în războaie nu sînt ale oamenilor mărunți"* și urmează un tabel de imagini comparative în care, sugestiv, este prezentată nebunia înarmărilor din țările capitaliste de astăzi. Acolo se vede că un tun costă cît o școală; un bombardier cît un spital; un cuirasat cît o fabrică. Actualizarea aceasta a ideii de luptă împotriva războiului, arta luptătoare pentru marile cauze ale omenirii de azi, mi-a apărut mai evidentă în stilul teatrului Brecht dacă o apropiem mai ales de o lucrare clasică, ca „Wallenstein" a lui Schiller, pe care am văzut-o în cele trei părți ale sale, la Teatrul nou de Stat de la Leipzig. Și „Wallenstein" și „Mutter Courage" se petrec pe vremea aceluiași cumplit război de treizeci de ani care a pustiit Germania. Dar de unde la Schiller — în „tabără" mai ales (prima parte a trilogiei) atmosfera este descrisă pitoresc și cu oarecare apăsare romantică de mînă soldățească, la Brecht, aceeași atmosferă, cu înfățișări adînc umane, este tors un fir pînă la noi, firul ideii plin de actualitate a supremului război. Acest contrast generos, această stîrnire a spectatorului, se desprind din întregul climat al spectacolelor de la Berliner Ensemble și rămîn ca o trăsătură specifică a acestui teatru. Dovadă? Am văzut un spectacol Brecht jucat de excelenta trupă de la Weimar. Se juca „Herr Puntila". A fost o seară frumoasă, agreabilă, cu un mare actor, dar climatul spectacolelor berlineze nu mai era de găsit. Personal, spectacolele de la Schiffbauerdamm m-au zguduit puternic, nu numai o dată.

Totuși formula scenei simplificate, redusă la un fundal și elemente de sugestie folosite de Berliner Ensemble a ajutat la o strălucită înscenare și un mare succes la Deutsches Theater, cu „Uraganul", lucrarea binecunoscută din „fondul de aur" al dramaturgiei sovietice. Piesa lui Bill-Bielețerkovski, în regia lui Wolfgang Langhoff — intendentul general al teatrului, și iară cu Ernst Busch în rolul principal, a redat într-o prezentare de înaltă ținută estetică întregul avînt revoluționar al lucrării. Tot la Deutsches Theater trebuie reamintit nobilul spectacol al lui Lessing „Nathan der Weise" cu octogenarul actor Eduard von Winterstein în Nathan...

Și, trecînd peste colinele și apele Republicii pe lungi șosele șerpuite, urcînd și coborînd munții Harz, cu popas în străvechiul Quedlinburg, tăind tîrgușorul din jurul marelui combinat siderurgic de la Thale, iată-ne pe culmea împădurită din inima Harzului, la Hexentantzplatz de unde, peste rîul Bode, se înalță vestitul Brocken. Aci și-a plasat Goethe „Noaptea Walpurgiei" din Faust. Astăzi însă, în Harzer Bergtheater se joacă piesa revoluționară „Der arme Konrad" a lui Friedrich Wolf, medicul scriitor progresist mort de curînd. E o piesă din revoluția țăranilor germani de la 1525. „Der Bundschuh" (Opinca) și „Der arme Konrad" erau două organizații revoluționare. Trupa e cea de la Quedlinburg cu cîțiva actori de la Halle. Spectacol în aer liber interesant, în ciuda unei prea mari extinderi a scenei, revărsată pe văi și coline, cu construcții speciale și cu fundale de munți. Două mii de spectatori veniți cu trenul, cu mașina, cu motocicletele și pe jos, urmăresc, mișcînd capul de la dreapta la stînga, acțiunea... Cînd se lasă apusul plecăm la drum, coborîm spre liniștitul Wernigerode în pulberea roșiatică și a soarelui în amurg și a înaltelor cuptoare de la Thale. Peste tot muncă încordată, luptă pentru mai bine, voioșie, prin această întinsă și frumoasă țară germană.

Ion Marin Sadoveanu

BERT HELLER (R.D.G.) Bertolt Brecht

TEATRUL ID. 34

La sfîrșitul acestei luni, binecunoscuta stațiune balneară Karlovy Vary adăpostește un festival în cadrul căruia a fost organizat un seminar remarcabil și, după cîte spun, unic în felul lui. Este vorba de festivalul prilejuit de cea de a 25-a aniversare a înființării teatru D. 34, înființat în urma cu un sfert de veac în mica sală Mozarteum din Praga, — și seminarul, tinerilor oameni de teatru, tineri regizori, actori, dramaturgi și scenografi din Cehoslovacia și de peste hotare, au astfel putința de a trăi, timp de 12 zile, în spectacole și discuții, una dintre cele mai interesante experiențe dramatice din ultimele douăzeci de ani: — **aceea a lui Emil Frantisek Burian.**

Deși teatrul D. 34 a luat naștere din inițiativa unui grup de entuziaști, experiența entuziaștilor s-a verificat a fi, în decurs de 25 de ani, regizorul, actorul, pictorul decorator, autorul și chiar compozitorul ilustrațiilor muzicale ale pieselor înscrise în repertoriul teatrului, E. F. Burian, neostenit luptător împotriva spiritului burghez în teatru. Pentru Burian, a face teatru înseamnă *a sluji*, nu *a slugări* și poate că esența gîndurilor lui creatoare, în momentul cînd ridica, ca o flamură, cortina teatrului său de avangardă împotriva burgheziei în general și a artei ei în particular, trebuie căutat în titlul unuia din volumele pe care le-a tipărit: *Măturați scena*. Măturați-o de tot ceea ce e mincinos și trivial, de tot ceea ce e putred într-o societate care calcă demnitatea omului în picioare, nesocotindu-i drepturile. Burian pornise la drum alături de un grup de comuniști ca J. Honzl, Antonin Kurș, Voskovec și Werich, — principalii reprezentanți de pe atunci ai teatrului progresist ceh. Fapt semnificativ întrucît, în ciuda tendințelor formaliste și a elementului pesimist prezent uneori în punerile sale în scenă (acesta din urmă în piese ca *Stavilă între noi* și *Dragostea cea mai frumoasă*, prezentate după război sub influența vieții din lagăr,) Burian, veșnic căutător de soluții noi, gata oricînd să accepte critica, aducînd înțelegerea specifică marelui artist în considerarea timpului său, în permanent pas cu viața, a fost capabil să ancoreze cu sinceritate în arta realismului socialist, caracteristică ultimelor sale producții.

Demonstrînd în chip strălucit că nu numai textul dramatic propriu zis, ci și proza, versul sau folclorul pot constitui materialul unor convingătoare puneri în scenă, dramatizînd cu succes, jucîndu-i cu convingere pe clasici sau oferindu-și cu generozitate teatrul unor tineri începători (muncitorul Vasek Kana, autorul piesei *Echipa șefuitorului Karahan*, a fost lansat de el) Emil Frantisek Burian, contopit pînă la identificare cu teatrul pe care-l conduce, și-a ridicat arta la nivelul unui valoros mesaj către om, pentru victoria deplină a umanismului socialist.

J. Grosu

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membri corespondenți ai Academiei R.P.R.; PAUL GEORGESCU (redactor-șef); EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R.; GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactori-șefi adjuncți); MIHAIL PETROVEANU (redactor-șef adjunct); CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

AGENDA

Potrivit hotărîrilor celui de al 13-lea Congres al Comsomolului din primăvara acestui an, în Uniunea Sovietică se vor construi pînă în 1961 peste 10.000 de cluburi și 1.000 de tabere cultural-turistice.

★

Actorii Teatrului de Artă din Moscova care au vizitat recent Londra, au pus piatra fundamentală a unei mici săli de teatru închinată lui Stanislavsky. Sala, care va avea o sută de locuri, se va învecina cu o altă identică, dedicată lui G. B. Shaw. Construcția, care se desfășoară sub auspiciile asociației britanice a actorilor „Questor", va fi ridicată în întregime de actorii englezi în momentele lor libere, sub conducerea marelui interpret Alec Guinness.

★

Cu ocazia festivalului Bartok care va avea loc în curînd la Budapesta, Bela Bartok jr., fiul marelui compozitor, a predat guvernului maghiar toate operele lăsate de către tatăl lui în Ungaria, înainte de emigrare. Specialiștii au descoperit printre aceste documente o sumă de manuscrise din anii 1893—1900 din perioada studiilor lui Bartok la Bratislava. Este vorba, între altele, de mai multe sonate pentru vioară și pentru pian și de muzică de orchestră. În total s-au găsit 80 de piese pînă acum necunoscute.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon: 2.74.26; 1.39.36; 1.50.17. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25 XXXXX